

TOPVOORZIENINGEN BRABANTSTAD

TOMBOLA OF DIEPTE-INVESTERING?

FRITS VAN VUGT

Programmaleider 'BrabantStad, Stad van mensen'

25 juni 2003

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	3
2	DE UITVOERING VAN DE VERKENNING	7
3	BEVINDINGEN OP HOOFDLIJNEN	10
4	BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN VAN DE VIER CLUSTERS	12
5	EINDCONCLUSIES: VOORLIGGENDE KEUZES	21
	APPENDIX: LIJST DEELNEMERS EXPERTGROEPEN	23
	BIJLAGEN	
1	Overzicht factsheets projectvoorstellen	25
2	Expertmeeting Cultuur – Verslag	35
3 A	Culturele waardeketens in BrabantStad – Deelrapport	41
B	Culturele waardeketens: uitwerking van 26 interviews	49
4	Voorstel inzake Brabant-manifestatie	75
5	Expertmeeting Sport en Publieksevenementen – Verslag	79
6	Aanzet voor een Subsidieregeling Topsportevenementen en Topsportaccomodaties	86
7	Sportcampus	89
8	Expertgroep Zorgvoorzieningen – Verslag	93
9	BrabantStad, een intelligente manier van leven – Deelrapport	97
10	BrabantStad ‘Stad van mensen’ Conclusies bestuurlijke workshop op 25 april 2003	113

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING VOOR DE VERKENNING

Het stedennetwerk BrabantStad kenmerkt zich primair door de wens synergie te halen uit de samenwerking van de vijf grootste Brabantse steden en de provincie, door ambities te koppelen, gezamenlijk op te treden en externe financiering makkelijker te maken. De nadruk lag vanaf het begin vooral op projecten in de fysieke sfeer, gevoed vanuit economische en infrastructurele motieven. De eerste Werkprogramma's die gevuld zijn met concrete ambities en gewenste projecten lagen dan ook in de sfeer van infrastructuur/vervoer (BrabantStad Ontsloten), versterking stedelijke economie/infrastructuur (BrabantStad Sterkere Steden) en groene recreatie (BrabantStad Contrastrijk). Bij de tot op heden geaccordeerde projecten (in het programma 2002-2003) ontbreken projecten van het later toegevoegde Werkprogramma BrabantStad, Stad van mensen, ook wel het sociaal-culturele programma genoemd.

Medio 2002 ontstond de wens vanuit de Programmagroep om ook dit Werkprogramma z.s.m. uit te werken en te 'beleggen' met concrete (samenwerkings-)projecten. Vanuit de gemeente Tilburg is het aanbod gedaan capaciteit te leveren voor de programmacoördinatie van dit werkprogramma. Als taak kreeg de programmaleider mee om, op basis van een inventarisatie binnen het BrabantStad-netwerk, en een consultatie van deskundigen uit het veld, een Verkenning te maken naar gewenste topvoorzieningen voor Brabant. In deze Eindrapportage worden de bevindingen van deze Verkenning gepresenteerd.

De Verkenning wordt aangeboden aan de Programmagroep BrabantStad als zijnde de opdrachtgever. Het zal duidelijk zijn dat voor de implementatie van de keuzes die op basis van de Verkenning worden gedaan, vele participanten nodig zijn: de vijf grote Brabantse steden, de provincie, maar ook diverse Brabantse organisaties. Voor realisatie zal soms een bijdrage van het Rijk noodzakelijk zijn. Doordat in de Verkenning zowel is aangesloten op

de belangen van de B5 als van maatschappelijke organisaties en gebruik gemaakt is van Brabantse expertise, is wellicht daarmee een aanzet gegeven tot consensusvorming teneinde daadwerkelijke uitvoering binnen afzienbare termijn mogelijk te maken.

1.2 BESCHOUWING OVER DOEL VAN HET WERKPROGRAMMA 'EEN STAD VAN MENSEN'

Afgaande op verschillende notities¹⁾ die er medio 2002 lagen, waren er allerlei ideeën die in dit Werkprogramma aan de orde konden komen. Deze zijn echter zeer divers van aard. De tot dan gevoerde brainstormsessies hadden sterk het karakter van 'roept U maar'. De suggesties varieerden van het onderzoeken van sociale dienstplicht tot een studie naar ontwikkelingen in leefstijlen (domein sociaal), van samenwerking tussen theaters tot het binnenhalen van 'BrabantStad Culturele hoofdstad' in 2012 (domein cultuur), van het maken van stedelijke afspraken over de totstandkoming van een ijsbaaninfrastructuur tot het organiseren van mondiaal aansprekende toernooien (domein sport), van het organiseren van kennisnetwerken op buurtniveau tot het binnenhalen van een 'BrabantStad Campus' (domein onderwijs), van aandacht voor de opleidingscapaciteit van een Brabant Medical School tot het thema vermaatschappelijking van de zorg (domein zorg), en niet te vergeten het opnieuw een poging doen de Floriade binnen te halen (domein recreatie). Kortom, er is van alles geroepen. Suggesties stapelden zich op, zonder dat duidelijk werd wat de meerwaarde van BrabantStad daarbij was. De rode draad achter het programma (wat is ambitie en meerwaarde, en welke domeinen/thema's hebben de grootste urgentie?) bleef nog te vaag. Aan de programmaleider werd daarom gevraagd een voorstel te doen om e.e.a. concreter te maken. Niet om al projecten te noemen, maar om de weg aan te geven hoe er stapsgewijs te komen. Zonder zo'n procesmatige aanpak zou het Werkprogramma de kans lopen een verzameling van hobby's en stokpaardjes van deze of gene te worden.

¹⁾ Zie onder meer: J. Saris en S. ter Woerde, *BrabantStad, Sociale en Culturele verhalen* (november 2001); J. Saris, *BrabantStad kijkt vooruit* (voorjaar 2002); *Verslag ambtelijke werkgroep BrabantStad*, d.d. 24 april 2002.

In zijn notitie 'Proeve voor een Plan van Aanpak' (augustus 2002) deed de programmaleider een voorstel om te komen tot een voorstel m.b.t. de gewenste topvoorzieningen in Brabant. Allereerst werd in dit PvA ingegaan op de vraag welke *meerwaarde* er zou kunnen liggen van BrabantStad voor het sociaal-culturele domein? In navolging van een door wethouder Van Heugten (Helmond) gemaakte opmerking tijdens de BrabantStad-bijeenkomst van 28 mei 2002, werd in het PvA de metafoor van de branchevereniging gemaakt: BrabantStad als '*branchevereniging voor Brabantse producten*'. Daarbij werden drie kenmerken opgesomd:

- A gezamenlijke belangenbehartiging,
- B gezamenlijke ontwikkeling van producten en
- C elkaar versterken door bestuurlijke afspraken te maken.

Met name de kenmerken A. en C. zijn van belang om de meerwaarde van BrabantStad voor Brabantse topvoorzieningen in de sociaal-culturele sfeer aan te geven.

Ad A

De meeste suggesties voor gewenste topvoorzieningen die werden gedaan, betreffen het investeren in bovengemeentelijke voorzieningen (cultuur, sport/recreatie, onderwijs, zorg), die de steden elk voor zich niet of moeilijk kunnen realiseren, maar waarvoor een voorzieningendraagvlak van ± 1 miljoen inwoners wel interessant of zelfs nodig is. En daarmee ook meer mogelijkheden geeft om een rijksbijdrage en eventueel Europese steun te verwerven.

Het gaat dan over het algemeen over topvoorzieningen, waar Brabant behoefte aan geeft, maar te duur zijn voor afzonderlijke gemeenten. De meerwaarde van BrabantStad zit dan in de belangenbehartiging. Een gezamenlijke claim bij het Rijk (en Brussel) kan de kansen verhogen. Soms kan daardoor een voorziening binnengehaald worden voor de ene stad, dan weer voor de andere (bijvoorbeeld onderwijscampus, topsportzwembad, culturele topmanifestatie). Hier ligt dus een relatie met C: het uitruilen van belangen. Soms zijn het voorzieningen waar alle steden (en de provincie)

in gelijke mate van kunnen profiteren (bijv. een culturele topmanifestatie die in alle vijf steden plaatsvindt).

Naast het binnenhalen, ligt er meestal nog een gezamenlijk marketingbelang, nl. om de voorzieningen zo goed mogelijk te ontsluiten voor de eigen inwoners, zodat die er optimaal gebruik van kunnen maken. Mogelijkerwijs is voor de binnen te halen voorziening niet alleen co-financiering nodig vanuit de 'host'-stad (waar de voorziening komt), maar is het belang voor de andere steden zo groot dat die (en uiteraard de provincie) willen meebetalen. Ook hier ligt een relatie met C.

Ad B

Duidelijk komt naar voren dat de participanten in BrabantStad ook (meer) van elkaar willen leren. Tijdens de bijeenkomst van 28 mei 2001 spraken verschillende wethouders uit dat er in het sociaal-culturele domein problemen bestaan (meer specifiek: welzijnsachtige problemen rond integratie en participatie) waar alle steden meer of minder mee worstelen en die – gelet op de maatschappelijke commotie over het tekortschietende beleid terzake – opnieuw ernstig doordacht moeten worden en waarvoor nieuwe aanpakken en producten nodig (kunnen) zijn. Denk bijvoorbeeld aan het multi-culturele debat, problemen over sociale cohesie in de wijken, het armoedevraagstuk en de vaak weinig efficiënt werkende welzijnsvoorzieningen. Ook is er toen op gewezen dat er naast de aandacht voor de grootschalige voorzieningen (zie A.), juist in dit sociale domein extra aandacht nodig is voor kleinschaliger initiatieven en werkwijzen. Dit raakt overigens thema's van het GSB. Deze overlap hoeft echter helemaal geen probleem te zijn. Voor dit leren van elkaar en elkaar helpen eigen producten te verbeteren is wellicht niet altijd een BrabantStad-etiket nodig. Er bestaan diverse portefeuillehoudersoverleggen in B5-verband (medio 2003 samengevoegd in het B5-overleg Sociale pijler), waarbinnen afspraken kunnen worden gemaakt om gezamenlijk kennis uit te wisselen, iets te ontwikkelen, etc. De meerwaarde van BrabantStad kan om de hoek komen, als voor de productontwikkeling extra

geld of capaciteit nodig zijn, bijv. onderzoeksgeld of middelen voor een pilot. Indien een dergelijke meerwaarde voor BrabantStad aantoonbaar is, kan worden besloten hier gezamenlijk de schouders onder te zetten.

Ad C

Gezamenlijk afspraken maken kan makkelijker in BrabantStad-verband omdat het dan onderdeel wordt van een ‘package deal’, waar allen hun voordeel mee kunnen doen. Het voorkomt onnodig geïsoleerd optreden (lees: onderlinge concurrentie) van afzonderlijke steden. Het kan dan gaan om de keuze voor binnen te halen (top-)voorzieningen, de gewenste locatie daarvoor en de eventuele gezamenlijke (co-)financiering daarvan (zie A.), maar ook over mogelijke afspraken over afstemming van programmering (denk aan recreatieve evenementen en culturele programma’s, zowel qua inhoud als qua planning) en het complementair maken van bestaande voorzieningen (specialisatie van steden, zonder branche-exclusief te willen zijn; zo hoeft niet elke stad een topzwembad, al zijn er in elke stad voldoende zwembadfaciliteiten).

In het PvA werd gesteld dat deze derde functie (C.) des te beter zal lopen, naarmate A. meer oplevert. M.a.w. geadviseerd werd om primair in te zetten op het binnenhalen van de koek, en daarna pas op het verdelen. Beginnen met verdelen zou de samenwerking al snel kunnen frustreren.

1.3 OPDRACHT VOOR VERKENNING TOPVOORZIENINGEN

In september 2002 stemde de Programmagroep BrabantStad in met het Plan van Aanpak.

De *opdracht* voor de Verkenning was als volgt:

- 1 Kies voor de volgende domeinen: cultuur, onderwijs, zorg en sport/publieksvoorzieningen;
- 2 Maak d.m.v. een kleine groep van topdeskundigen (m.n. van buiten de overheid) op relatief korte termijn een quick scan binnen de genoemde domeinen;

- 3 Inventariseer bij de B5 hun behoeften aan topvoorzieningen;
- 4 Confronteer beide trajecten, en maak op basis daarvan de Verkenning compleet.

Een belangrijk voordeel van deze aanpak is:

- de Verkenning gaat verder dan een beperkte (namelijk louter binnen de eigen scope geformuleerde) wensenlijst van bestuurders;
- het proces is flink interactief van opzet; het maakt het mogelijk om de politieke agenda te zwaluwstaarten met de strategische agenda van belangrijke Brabantse organisaties;
- de topdeskundigen kunnen een beroep doen op de expertise van (Brabantse) kennisinstituten.

Het gaat niet alleen om de ambities en meerwaarde voor alleen de provincie en de 5 steden. Er zijn vele stakeholders in Brabant die zowel belang hebben bij de binnen te halen voorzieningen, maar die daar ook goede ideeën over hebben of zelfs geld om hier (eventueel) aan bij te dragen.

Vandaar het pleidooi om goede voeling te houden met deze stakeholders (bijvoorbeeld universiteiten, zorginstellingen, cultuurwereld, bedrijfsleven) en zoveel mogelijk samen op te trekken.

De behoefte naar voorzieningen zou minimaal voelbaar moeten zijn voor de maatschappelijke organisaties zelf (bijvoorbeeld ter ondersteuning van het investeringsklimaat of floreren van het eigen instituut), maar ook voor de Brabantse inwoners (in de regio) als totaal. Zo zal een universiteit kijken naar de benodigde voorzieningen die zowel voor hun studenten aantrekkelijk kunnen zijn, maar ook voor het aantrekken van tophoogleraren. Ook zou de meerwaarde van diverse bestaande Brabantse voorzieningen in beeld moeten komen: wordt daar al optimaal gebruik van gemaakt?

De *opdracht aan de vier expertgroepen* was:

- 1 scan de hiaten in de huidige voorzieningsstructuur;
- 2 wat zou de hiaten kunnen opvullen (en waar gesitueerd) en wat is daarvoor globaal nodig?

- 3 ga na hoe de spin off vanuit de huidige instituten/voorzieningen kan worden vergroot (onderling, tussen de instituten);
- 4 hoe kan de functie van de betrokken sector voor Brabant (= bevolking) worden vergroot?

Door de Programmagroep BrabantStad werd verzocht om voorrang te geven aan de Verkenning bij de domeinen cultuur en sport/publieksvoorzieningen.

Dit met het oog op het feit dat Provinciale Staten d.m.v. een motie aan Gedeputeerde Staten hadden gevraagd om ter gelegenheid van de bespreking van de Najaarsnota eind 2002 een notitie te maken over gewenste investeringen in topvoorzieningen binnen o.a. deze domeinen ²⁾.

Bovendien was er een BrabantStad-conferentie gepland voor 3 december 2002, waarbij het thema topvoorzieningen ook aan bod zou komen.

²⁾ Hierover verscheen een notitie van GS t.b.v. de Commissie voor algemene bestuurlijke aangelegenheden, op 5 november 2002: *Hoofdlijnen kader toetsing initiatieven promotie Brabant*. Hierin werd voorgesteld om de wenselijkheid te onderzoeken voor een reserve voor top-evenementen en voorzieningen. De kaders daarvoor dienden nog te worden uitgewerkt. Het was de bedoeling deze regeling in het voorjaar van 2003 klaar te hebben.

2 DE UITVOERING VAN DE VERKENNING

2.1 DE BESTUURLIJKE VERKENNING

Door bureau Stad bv zijn eind 2002 interviews gehouden met Brabantse bestuurders van de B5. Samen met informatie door ambtenaren aangedragen, resulteerde dat in een groslijst met 32 gewenste voorzieningen, in de volgende domeinen:

- 18 cultuur
- 11 sport/publieksvoorzieningen
- 1 onderwijs
- 1 zorg/onderwijs
- 1 divers

Tijdens de BrabantStad-conferentie van 3 december 2002 is deze groslijst gepresenteerd. Vervolgens is aan de steden en de provincie gevraagd om nog eens naar de groslijst te kijken en per gewenste voorziening een 'factsheet' in te vullen. Daarmee werd de lijst gereduceerd tot een vijftiental projecten (zie onderstaande tabel).

Wat opvalt is dat de meeste voorstellen betrekking hebben op de domeinen cultuur, en in mindere mate sport. Uit de factsheets (zie bijlage 1) blijkt verder dat de verschillende projecten zeer verschillen in status/uitvoeringsfase: sommige zitten nog in de ideeënfase, andere worden al uitgevoerd.

	Eindhoven	Tilburg	Breda	Den Bosch	Helmond
CULTUUR					
1 Kunst en Cultuurplein					•
2 Groot theater				•	
3 Groot theaterfestival				•	
4 Uit-in-Brabant *)					
5 Museum in bedrijf		•			
6 Multimediacentrum		•			
7 Tweede fase kunstcluster		•			
8 Festival Mundial		•			
9 De Beyerd			•		
ZORG					
10 Brabant Medical School	•	•			
SPORT / PUBLIEKSVOORZIENINGEN					
11 Sportcampus		•			
12 Nationaal zwembad	•				
13 Doorontwikkeling Brabanthallen				•	
14 Evenem. Bavelse Berg			•		
ONDERWIJS					
15 Groene campus					•

*) Door de provincie Noord-Brabant genoemd

2.2 DE VERKENNING DOOR DE EXPERTGROEPEN

Op de volgende wijze heeft de Verkenning plaatsgevonden voor de vier domeinen:

Domein cultuur

- De expertgroep (6 personen) is – overigens in wisselende samenstelling – diverse malen bijeen gekomen
- Er heeft een expertmeeting plaatsgevonden (10 personen aanwezig)
- Er is een onderzoek ingesteld naar de ‘culturele waardeketens’ in Brabant

Domein sport/publieksvoorzieningen

- De expertgroep (2 personen) is twee maal bijeen gekomen
- Er heeft een expertmeeting plaatsgevonden (9 personen aanwezig)

Domein zorg

- De expertgroep (4 personen) is eenmaal bijeen gekomen
- Er heeft een expertmeeting plaatsgevonden (9 personen aanwezig)

Domein onderwijs

- De expertgroep (adviesgroep Kennisregio genaamd) (5 personen) is twee maal bijeen gekomen
- Er is een onderzoek ingesteld naar de ‘kennisregio Brabant’ en educatieve netwerken daarbinnen

De vier expertgroepen zijn allen bijgestaan door de programmaleider en door de adviseur J. Saris van het bureau Stad bv. De expertmeetings zijn georganiseerd door Stad bv.

In totaal hebben ongeveer 80 personen via de expertgroepen en de expertmeetings (in de appendix zijn de namen van betrokkenen opgenomen) of via beide onderzoeken een bijdrage geleverd aan de externe Verkenning.

De expertgroepen hebben op basis van de input vanuit de gehouden expertmeetings en de beide onderzoeken hun conclusies geformuleerd.

Daarbij heeft men kennis kunnen nemen van de voorstellen uit de bestuurlijke Verkenning.

Men heeft op eigen merites de afwegingen gemaakt en is vervolgens tot aanbevelingen gekomen.

Daarmee is, meestal expliciet, soms impliciet, ook een oordeel uitgesproken over de bestuurlijke voorstellen. De bevindingen van de Verkenningen door expertgroepen vormen de uiteindelijke basis voor de conclusies en aanbevelingen van deze Eindrapportage.

2.3 CONFERENTIE BRABANTSTAD OP 3 DECEMBER 2002

Tijdens de Conferentie op 3 december 2002 heeft de programmaleider een presentatie gehouden voor de B5-bestuurders over de stand van zaken tot dan toe. Hij is daarbij ingegaan op de volgende onderwerpen:

- het belang van de topvoorzieningen;
- de uitkomsten van de expertmeetings voor cultuur en sport/publieksvoorzieningen;
- de (voorlopige) aanbevelingen uit de twee expertmeetings.

Wethouder Visschers (Tilburg) heeft daarna een bestuurlijke reflectie gegeven op de verkenning naar topvoorzieningen. Daarbij ging hij onder meer in op de relatie met de andere programma's van BrabantStad, met name op de relatie met 'BrabantStad Ontsloten'. Als de afstanden korter worden doordat de steden onderling beter bereikbaar worden, maakt het steeds minder uit waar (in welke 'wijk' van BrabantStad) de (top-)voorzieningen tot stand komen.

Hij hield een krachtig pleidooi om als steden ieders kracht te erkennen en die te ondersteunen. Daarbij zouden steden elkaars topvoorzieningen (ook financieel) kunnen ondersteunen. Hij verwachtte dat uit de Verkenning een nadere selectie uit de groslijst zou gaan komen van door de steden aangebrachte projectvoorstellen, zodat BrabantStad daar vervolgens een keuze in kan maken.

Vervolgens werd er gediscussieerd en gestemd over de stelling dat ‘t.a.v. sport, cultuur en evenementen het momentum is aangebroken voor gezamenlijk gedragen investeringen’.

Vóór deze stelling stemden 20 bestuurders (57 %) en tegen: 15 bestuurders (43 %).

Tot slot hield burgemeester Welschen een pleidooi voor een provinciaal fonds voor topvoorzieningen. Een groep van (externe) experts zou dan een keuze kunnen maken voor de financieel te ondersteunen topvoorzieningen, waarbij de gemeente die e.e.a. zou gaan realiseren 15% van de kosten vergoed zou krijgen uit het provinciaal fonds.

2.4 PRESENTATIE VERKENNING OP 25 APRIL 2003

Tijdens een Conferentie van BrabantStad op 25 april 2003 zijn de conclusies gepresenteerd van de Verkenning.

Door de projectleider en één lid van elk van de vier expertgroepen zijn per domein de overwegingen en aanbevelingen voor het voetlicht gebracht.

Hierop vond een discussie plaats over de mate dat de aanbevelingen aansloten op de ideeën van de aanwezige bestuurders en ambtenaren van BrabantStad. Harde conclusies zijn er toen niet getrokken. Wel werd duidelijk dat bestuurders behoefte hebben aan enkele ‘landmarks’ die BrabantStad goed kunnen profileren en positioneren.

2.5 OVERIGE ONTWIKKELINGEN

De afgelopen periode hebben er bestuurlijk enkele ontwikkelingen plaatsgevonden, die relevant zijn voor de besluitvorming over de Verkenning naar topvoorzieningen.

Allereerst valt te verwijzen naar de *brief aan de Kabinetsformateur en de fractievoorzitters van de Tweede Kamer*, die op 3 februari 2003 gestuurd is door de Commissaris van de Koningin, mr. Houben, mede namens de burgemeesters van de B5, en voorts onderschreven door enkele prominente Brabantse organisaties.

In deze brief wordt onder meer een lans gebroken voor ‘topvoorzieningen op het vlak van zorg, sport en cultuur’.

In het *Memorandum B5* hebben de burgemeesters van de B5 in maart 2003 hun wensen kenbaar gemaakt aan de voorzitters van de Statenfracties, de voorzitter van Provinciale Staten en de formateur van het nieuwe college van GS. In dit memorandum vragen de burgemeester onder meer ‘een fonds of fondsen voor topevenementen en topvoorzieningen’ voor ‘cultuur, sport, centrumprojecten en natuur en landschap. Onder het motto ‘Meer samen is samen méér’ pleiten wij voor een met enkele tientallen miljoenen Euro’s gevuld topvoorzieningsfonds. Samen met de provincie willen wij werken aan een actieve uitvoeringsstrategie voor (complementaire) projecten in de steden.’

In het *Bestuursakkoord 2003-2007*, dat de titel ‘Samen werken in uitvoering’ draagt ontvouwen de coalitiepartijen in de Brabantse Staten hun plannen voor de komende jaren.

In het hoofdstuk Zorg wordt ‘het initiatief om het huisartsentekort te verminderen van onder andere Brabant Medical School ondersteund’.

In het hoofdstuk Cultuur en Sport wordt een drietal ‘topvoorzieningen in Brabant met internationale uitstraling’ genoemd, die men wil realiseren:

- zwembad in Eindhoven;
- kunstcluster in Tilburg;
- museum voor religieuze kunst in Uden.

Verder wordt in dit hoofdstuk gesteld dat ‘de provincie zich intensief blijft inzetten voor verdere versterking van de culturele sector en de sportsector in de gehele provincie’. De financiële invulling van het bestuursakkoord is voorzien ten tijde van de begrotingsbehandeling (en behandeling van de najaarsnota) op 7 november 2003.

CONCLUSIE

Zowel vanuit de vijf steden als door de provincie worden er regelmatig pleidooien gehouden om de topvoorzieningsstructuur in Brabant te versterken. Wat opvalt is dat de domeinen die daaronder worden gerekend, in elke bestuurlijke tekst telkens verschillen.

3 BEVINDINGEN OP HOOFDLIJNEN

3.1 CONSTATERINGEN OVER BRABANTSTAD ALS VOEDINGSBODEM VOOR EN BELANG VAN TOPVOORZIENINGEN

BrabantStad is in meerdere opzichten groeiende als interessante regio, zowel nationaal als internationaal gezien.

Als we ons beperken tot domeinen zoals die in deze Verkenning aan de orde zijn, valt bijvoorbeeld te wijzen op het feit dat:

- BrabantStad tot de top drie gerekend mag worden van de meest innovatieve regio's³⁾;
- Brabant een diverse en hoogwaardige sportwereld kent; te denken valt aan het grote aantal Betaald Voetbalorganisaties in de regio en het grote aantal Olympisch kampioenen dat uit Brabant afkomstig is;
- er veel hoogwaardige cultuurorganisaties zijn met een veelzijdig palet aan kunstuitingen;
- er een sterk onderwijsveld is, met o.a. toonaangevende universiteiten en hogescholen;
- de zorgstructuur in Brabant prima op orde is;
- er sterke onderlinge vervlechting is van sectoren, o.a. tussen het onderwijs en het bedrijfsleven.

Topvoorzieningen zijn van groot belang en dienen meerdere doelen.

Allereerste zijn deze van belang voor de bewoners. BrabantStad heeft een voedingsgebied van ongeveer 1 miljoen burgers. Dat voedingsgebied is groot genoeg om een aantal topvoorzieningen in huis te hebben. De benodigde 'kritische massa' voor sommige voorzieningen (zoals een topattractie van internationale allure) gaat vaak een individuele stad te boven, maar past wel weer bij de schaal van BrabantStad. Het realiseren van dergelijke voorzieningen is daarmee in het belang van de burgers die daarvan gebruik (kunnen) maken.

Door middel van topvoorzieningen kan een stad zich profileren – zo'n voorziening past goed op het visitekaartje waarmee een stad zich naar buiten presenteert. Topvoorzieningen dragen bij aan het economisch vestigingsklimaat. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat is van belang om nieuwe investeerders te lokken.

Ook het verblijfsklimaat is gebaat met hoogwaardige voorzieningen, bijvoorbeeld in de recreatieve sfeer. Niet alleen profiteren daar de eigen bewoners van, maar zij trekken ook bezoekers en toeristen. En niet op de laatste plaats kunnen topvoorzieningen van belang zijn als bijdrage aan de 'culturele rijkdom' van een regio. Dit komt dan weer het zelfvertrouwen van een regio (en haar bewoners) ten goede.

3.2 AANBEVELINGEN OP HOOFDLIJNEN

Uit de bestuurlijke Verkenning (zie paragraaf 2.1) blijkt dat nogal wat bestuurlijke wensen gericht zijn op 'hard ware': (nieuwe) accommodaties waarin topattracties en -prestaties kunnen plaatsvinden. De Verkenning onder de externe experts levert een gevarieerder beeld op. Ook zij zien in sommige gevallen een leemte in de voorzieningenstructuur in de vorm van een accommodatie, maar duidelijk minder dan de bestuurders.

Veel van hun aanbevelingen hebben betrekking op het leggen van duurzame relaties tussen voorzieningen, het gebruiken van onbenutte kansen en een groter accent op verbindingen en innovatie binnen een 'productieketen'. Kwaliteit en duurzame verankering krijgen daarmee een groter belang dan het ad hoc 'pluggen' van nieuwe accommodaties (waarbij de meerwaarde voor BrabantStad als geheel vaak onduidelijk blijft).

Prof. Mommaas (Universiteit van Tilburg)

'De aandacht in het beleid moet niet louter uitgaan naar 'snelle' mogelijkheden om stad en regio in cultureel opzicht in de etalage te zetten, maar juist ook naar mogelijkheden om regionale culturele waardeketens als geheel te versterken'.

De Verkenning onder experts en maatschappelijke organisaties heeft niet op voorhand ingespeeld op de vraag of alle steden in evenredige mate aan 'hun trekken' komen. In de aanbevelingen wordt primair gelet op de voordelen van voorzieningen op BrabantStad als geheel, en niet zozeer wie wat krijgt (laat staan of iedereen 'even veel' krijgt). Het is dus niet primair een loterij 'zonder nieten' geworden.

³⁾ Zie uitvoerig hierover: De Stad bv, *BrabantStad, een intelligente manier van leven*, 29 april 2003, p.7 e.v.

Dhr. Van Laarhoven
(Directeur Noord-Brabants Museum)

‘Steden moeten een duidelijke visie ontwikkelen en zich niet laten leiden door prestige en imago, maar door kwaliteit en behoeften van het publiek.’

Beide soorten overwegingen hebben geleid tot de titel van deze Eindrapportage: ‘Tombola of diepte-investering?’.

De confrontatie van de externe Verkenning met de bestuurlijke leidt meestal tot de keuze: *diepte-investering* – gericht op (middel)lange termijn, duurzame verankering en netwerk- & keten-ontwikkeling.

Het doen van diepte-investeringen in cultuur, zorg, onderwijs en sport draagt bij aan de verdere profilering van Brabant. Voor het aantrekken van investeerders en belangstellenden van buiten is een dergelijk profiel, dat wat zegt over de ‘cultuur’ van Brabant en het innovatieve vermogen, van eminent belang. Op deze wijze kan een beter ‘merk’ ontstaan dat Brabant beter doet ‘verkopen’.

Topvoorzieningen – in de meeste brede betekenis – versterken daarmee een Brabantse ‘brand’.

Door middel van deze Verkenning kunnen diverse programma’s van BrabantStad aan elkaar worden verknoopt:

- koppeling tussen mobiliteit en de bereikbaarheid van (top)voorzieningen;
- wisselwerking tussen het stedelijk woon- en leefklimaat en de groene omgeving;
- verbinding tussen het belang van topvoorzieningen en een sterke stedelijke economie.

Dhr. Saris (Directeur Stad bv)

‘De internationale profilering als kennisregio is gediend met een ‘merk’, een ‘brand’. De kern daarvan is innovatie en toptechnologie verbonden met een aangename manier van leven. BrabantStad is een open stad voor snelle ondernemende mensen met een gevarieerde cultuur en een rustige groene omgeving. BrabantStad is een intelligente manier van leven.’

4 BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN VAN DE VIER CLUSTERS

4.1 RAPPORTAGE CLUSTER CULTUUR

Op 26 november 2002 vond de expertmeeting Cultuur plaats (voor verslag, zie bijlage 2).

Belangrijke constatering waren:

- het culturele klimaat is gevarieerd en gespreid; de 'basics' (culturele infrastructuur) zijn prima geregeld;
- elke stad heeft zijn sterke onderdelen;
- het culturele aanbod in de regio kan beter als geheel gepresenteerd worden;
- er zijn kwaliteitsimpulsen nodig: verbetering van de kennisinfrastructuur, op opzetten van een festival van internationale allure, een intendant om ontwikkelingen vorm te geven, en een netwerk om op tijd de kansen te pakken;
- er is een positieve inzet om met gelijkgestemden aan de slag te gaan.

Als belangrijkste conclusie werd getrokken dat het nodig is om meer vanuit een 'waardeketen' van de cultuursector te denken.

Daartoe werd opdracht gegeven aan prof. Hans Mommaas (Universiteit van Tilburg) om een quick scan naar de culturele waardeketen in Brabant uit te voeren.

Dit onderzoek, uitgevoerd d.m.v. het interviewen van 26 experts in Brabant, resulteerde in de *Deelrapportage 'Culturele waardeketens in BrabantStad'* (17 april 2003) (bijlage 3.A) en de daarbij behorende uitwerking van de interviews (bijlage 3.B).

Deze Deelrapportage is op de expertgroep teruggelegd die daarop commentaar kon leveren.

De bijgestelde Deelrapportage kan daarmee als advies van de expertgroep dienen.

Belang van het investeren in de culturele waardeketen

Over het concept 'culturele waardeketens' wordt gesteld dat dit een verbijzondering vormt van het algemene economische fenomeen van een productieketen. Producten doorlopen een bepaalde productieketen, van de ideeënvorming en de realisatie van producten uit verschillende grondstoffen en halfabrikaten tot aan de distributie naar en presentatie op te onderscheiden markten en ten slotte de uiteindelijke ruil. Bij elke transformatie

(van grondstof tot product tot verpakking, distributie en ruil) wordt economische waarde aan het product toegevoegd.

Ook culturele producten (boeken, films, schilderijen, foto's, muziek, theaterstukken, festivals) doorlopen een dergelijke economische keten. Waar we doorgaans bij het doordenken van investeringen in de culturele sector snel geneigd zijn om vooral aandacht te besteden aan de uiterlijke producten daarvan (de 'content': het festival of evenement, de theatervoorziening, het bibliotheek- of museumgebouw, het beeld of schilderwerk) daar dwingt het concept van de 'culturele waardeketen' ons om ons te verhouden tot het bredere veld van de randvoorwaarden waarbinnen dergelijke producten eerst tot ontwikkeling kunnen komen. We moeten ons verhouden tot het geheel van de vele beroeps- en bedrijfsvoorwaarden van de cultuurmakers, van de schrijvers, regisseurs, producenten. Denk in dat verband aan financieringsmogelijkheden, de huisvesting, marktinformatie, het opleidingsklimaat, het algehele culturele productieklimaat, contacten met toeleveranciers, financiers en afnemers, etc. Juist in verband met de doordenking van regionale investeringsvoorstellen is een dergelijk ketenperspectief van belang. Cruciaal is immers niet zozeer de momentane culturele content als zodanig, cruciaal zijn, zeker vanuit een langetermijnperspectief, de stimulerende voorwaarden waaronder die content tot stand kan komen en op een 'markt' kan worden 'afgezet'.

Het perspectief van de culturele waardeketen dwingt tot het doordenken van investeringsvoorstellen tegen de achtergrond van een breder kunstzinnig/cultureel productieveld. Algemene inzet is regionale condities te creëren die zorgen voor een verdere expansie en verdichting van ketens. Hoe omvangrijker en meer divers de waardeketens die een regio aan zich weet te binden, des te sterker het regionale culturele klimaat.

Een regio die het louter moet hebben van eenmalige culturele evenementen, geproduceerd door organisaties van elders en bedoeld voor een publiek van elders, staat er zwak voor, hoe spectaculair die evenementen ook mogen zijn.

Een regio die kan bouwen op een divers en dicht cultureel productie- en exportklimaat, met cultuurmakers en distributeurs die niet alleen het eigen publiek dienen, maar ook zoveel mogelijk publiek van elders naar de regio lokken, die elders hun producten weten af te zetten en cultuurmakers van elders kunnen verleiden tot een verblijf in de eigen regio, staat er in cultureel opzicht veel sterker voor. Bovendien hebben investeringen in die laatste situatie een veel grotere regionale spin-off dan investeringen in de eerste situatie, simpelweg omdat de regionale ketenopbrengst groter is. De investering blijft langer en doorheen een groter aantal culturele inspanningen in de regio hangen, in plaats van direct weg te lekken naar grootschalige cultuurdistributeurs van buiten.

Enkele impressies van de resultaten van de quick scan

- Steden moeten niet concurreren waar het culturele sectoren betreft die een regionale functie hebben. Bestuurders hebben vaak last van prestigedrang en kijken daarbij tezeer met oogkleppen op naar de omgeving. Waar het gaat om lokale culturele functies mag er per stad absoluut een flinke diversificatie bestaan.
- Veelvuldig wordt genoemd dat de verschillende steden een specialisatie hebben ontwikkeld of aan het ontwikkelen zijn:
 - Tilburg: muziek en beeldende kunst;
 - Den Bosch: keramiek, festivals, cultuurhistorisch erfgoed;
 - Breda: theater, grafische vormgeving;
 - Eindhoven: design, industriële vormgeving, industrieel erfgoed;
 - Helmond: industrieel erfgoed.
- De binding van de verschillende kunst-academies met de rest van het culturele veld is onvoldoende.
- Er wordt te weinig aandacht besteed aan het opnemen van pas afgestudeerden in het culturele veld. Het ontbreekt aan overgangstrajecten zoals producties opgezet door kersverse afgestudeerden of faciliteiten in de vorm van bv. ateliers. Kortom: een gebrek aan startersplaatsen. Gevolg is dat een belangrijk

deel van het Brabantse potentiële productie-klimaat zijn heil elders zoekt c.q. moet zoeken.

- Het is van belang dat de cultuurproductie wordt gestimuleerd. Daarbij hebben overheden geen directe, maar veel meer een faciliterende en voorwaardenscheppende rol.
- Publieksbereik blijft een zorgenkindje. De culturele sector moet beter in kaart brengen hoe het (potentiële) publiek er uit ziet. Hier zou ook een taak kunnen liggen voor de aan te stellen 'culturele managers'. De cultuurproducenten onderschatten nog te vaak hun publiek. Bewustwording en bekendmaking van het culturele aanbod begint daarbij met cultuureducatie.

Zwakste plekken in de Brabantse waardeketen

Als de vijf zwakste plekken leverde de quick scan op:

- een onvoldoende binding van de kunst- en cultuuropleidingen met het regionale culturele veld;
- een nog te zwakke verbinding tussen cultuur en economie (toerisme, industrie) en tussen de culturele instellingen (aanbodkant) en hun maatschappelijke omgeving;
- een nog te zwakke onderlinge profilering van het culturele aanbod en de culturele infrastructuur van de verschillende steden;
- een te sterke oriëntatie van bestuurders op culturele 'flagships' (top-down benadering) en een te geringe interesse in de onderlinge samenhang van culturele waardeketens (procesbenadering);
- een onderontwikkelde inzet van de media (radio en televisie) in de presentatie en stimulering van de regionale kunst en cultuur.

Uitdagingen

De vijf meest interessante kansen zijn de volgende:

- de implementatie van het ketendenken in de gedachtevorming over cultuur in BrabantStad, onderbouwd door de nodige informatie;
- het beter benutten van vrijkomende ruimtes, vooral ook in het buitengebied (oude fabrieksgebouwen, kloosters, monumentale

boerderijen) in de versterking/verbreding van een samenhangend interstedelijk cultureel veld, als plek van kunstproductie, presentatie, de vormgeving van culturele woon- en werkgemeenschappen, de stimulering van het cultureel verblijf (culturele planologie);

- de versterking van de band tussen afgestudeerden van de kunstopleidingen en het regionale culturele veld, zoals via de ontwikkeling van productiebeurzen, de facilitering van culturele woon- en werkgemeenschappen, de stimulering van het particuliere opdrachtgeverschap;
- de inzet van een op regionale schaal opererende culturele netwerk- of ketenmanagers, in staat tot het strategisch met elkaar verbinden en aldus onderling versterken van de verschillende waardeketens (met name van de podia, de distributeurs en de financiers met de regionale culturele producenten);
- het versterken van het culturele ‘verblijfsklimaat’ (‘cultuurtoerisme’) door de ontwikkeling van cultureel interessante en met de regionale culturele infrastructuur verbonden verblijfsformules (museumhotels, kloosterhotels, e.d.).

Duidelijk is daarmee geworden dat de versterking van de culturele waardeketen niet beperkt blijft tot de vijf grote steden, maar zich ook uitstrekt tot de regio daaromheen.

Grootschalige culturele projecten soms in staat zijn te werken als culturele katalysator. Ze trekken de aandacht, ook van bredere lagen van de kunstwereld, en werken daarmee in het ideale geval, als een magneet en stimulator van een bredere culturele dynamiek.

Daarmee tekenen zich de contouren af van de opgave waarvoor BrabantStad staat: een programma te ontwikkelen dat tegelijkertijd BrabantStad als een interessante culturele en creatieve regio op de kaart zet en werkt als een vliegwiel voor de uitbreiding en verdichting van regionaal aanwezige culturele waardeketens.

Concrete aanbevelingen

Voor de hand ligt een combinatie van twee dingen:

- 1 Enerzijds een regelmatig terugkerend regionaal georganiseerde *Brabant-manifestatie*, dat kan dienen als een platform voor interdisciplinaire samenwerking en presentatie. Een voorstel voor een Brabant-manifestatie is geschetst in bijlage 4.
- 2 Anderzijds een meer permanente *ondersteuningsstructuur* voor de versterking van regionale *culturele waardeketens*.

Bij het laatste gaat het eerder om ketenversterking en ketenmanagement, dan om een regionale productiefunctie of een regionale cultuurintendant. Concreet gaat het om een persoon of instantie die permanent bezig is met het strategisch met elkaar verknopen van onderdelen van de waardeketen; producenten met podia en musea, podia en musea met de markt, ontwerpers en beeldend kunstenaars met kapitaalverstrekkers, cultuurproducenten met ondersteuners van de regionale Kamer van Koophandel, etc.

De betreffende ‘culturele manager’ is prima op de hoogte van de regionale structuren en weet snel en effectief aanwezige expertise met elkaar in verbinding te brengen. Eventueel kan die persoon of organisatie de beschikking krijgen over een investeringsbudget, waarmee strategische impulsen kunnen worden gegeven.

4.2 RAPPORTAGE CLUSTER SPORT EN PUBLIEKSVOORZIENINGEN

Op 27 november 2002 vond de expertmeeting voor het cluster Sport en Publieksvoorzieningen plaats (voor verslag, zie bijlage 5).

De belangrijkste constatering waren:

- het topsportbeleid NOC*NSF sterk op concentratie (o.a. trainingsfaciliteiten op Papendal) gericht; hierdoor zijn er weinig mogelijkheden om met steun van de bonden elders tot topvoorzieningen te komen;
- sterke punten voor Brabant: zwemmen (Eindhoven) en paardensport indoor (Den Bosch);
- versnippering topsportvoorzieningen (o.a. Betaald Voetbalorganisaties);

- sportbelang vanuit steden, burgers of (top-)sporters zijn divers;
- daarmee ook de behoeften aan topvoorzieningen; welke belangen gaan voor?
- belang van accommodaties; accent op het op peil houden ervan;
- de indoorfaciliteiten (met name Brabanthallen) staan echter onder druk;
- er liggen goede kansen voor een sportcampus in Tilburg (concentratie sportopleidingen op allerlei niveaus).

Afwegingskader

Op basis van deze expertmeeting heeft de expertgroep haar advies voorbereid.

Als uitgangspunt voor het accommodatiebeleid vindt de expertgroep dat het beter is om in de toekomst in multifunctionele accommodaties te investeren dan in monofunctionele topvoorzieningen.

Met name door het brede gebruik van eerstgenoemde (ook voor cultuurevenementen) zullen deze veel beter exploitabel zijn dan de laatste. Een uitzondering op deze regel doet zich voor als er zich een unieke kans voordoet: een sterk sportveld, gecombineerd met de mogelijkheid om elders fondsen aan te boren. Zo'n unieke mogelijkheid doet zich thans voor in Eindhoven (sterke zwemmers op Olympisch niveau en draagvlak voor investeringen).

Voor de indoor- en outdooraccommodaties zou het goed zijn een subsidieregeling te ontwikkelen die het mogelijk maakt om voor (inter-)nationale sportwedstrijden extra faciliteiten te bekostigen, die uitgaan boven de normale exploitatie.

Onderkend wordt dat de Brabanthallen een bijzondere plaats innemen voor wat betreft de indoor.

De gewenste doorontwikkeling van deze indoorvoorziening wordt dan ook ondersteund.

Zo'n wezenlijke functie is niet aan de orde geweest t.a.v. outdoor. Voor het overige stelt de expertgroep dat moet worden geïnvesteerd in de toekomst, in toekomstige generaties (top)sporters.

De ontwikkeling van een sportcampus in Tilburg dient daarom gestimuleerd te worden. Men voorziet

een concentratie van opleidingen in Nederland op zo'n vijf plaatsen. Tilburg kan er daar één van zijn, gelet op de aanwezige opleidingen en potenties.

Concrete aanbevelingen

De aanbevelingen richten zich op de volgende vier speerpunten:

- 1 Ondersteuning van een *nationaal zwembad* in Eindhoven.
- 2 Ondersteuning van de doorontwikkeling van de *Brabanthallen* in Den Bosch.
- 3 Opzetten van een *topsportevenementen- en accommodatieregeling*.
- 4 Ondersteuning van de ontwikkeling van een *sportcampus* in Tilburg.

Ad 1

Zie voor specifieke informatie over het gewenste zwembad: bijlage 1, factsheet nr. 12.

Ad 2

Zie voor specifieke informatie over de doorontwikkeling van de Brabanthallen: bijlage 1, factsheet nr. 13.

Ad 3

Doel van zo'n subsidieregeling is om bij te dragen aan de totstandkoming van hoogwaardige topsportaccommodaties en topsportevenementen met een mondiale, Europese, nationale uitstraling in de regio. Op deze wijze investeert men in meer en betere sportspecifieke nationale en/of regionale wedstrijd- en trainingscentra welke voldoen aan de moderne sporttechnische eisen. Dit maakt het verwerven van grote (internationale) evenementen mogelijk. De impact van deze grote sportaccommodaties en -evenementen is enorm in sociale, economische en promotionele zin voor Brabant. De basis voor zo een regeling is dat er momenteel een aantal grote Brabantse gemeenten ambitieus zijn op de ontwikkeling van topsportevenementen en -accommodaties. Om doublures te voorkomen en de krachten te bundelen is het van belang dat er een provinciale topsportevenementen en -accommodatieregeling komt.

Er wordt altijd van cofinanciering uitgegaan. Naast de gemeentelijke bijdrage kan men een beroep doen op de provinciale regeling. Het kan daarbij van belang zijn dat men rekening houdt met het meerjarenbeleid van NOC*NSF terzake topsportaccommodaties en topsportevenementen. Ook zal afstemming nodig zijn met de desbetreffende nationale sportbond.

In bijlage 6 wordt een aanzet gegeven voor een dergelijke subsidieregeling. De beoogde provinciale topsportevenementen en -accommodatieregeling bedraagt bijv. maximum een x% van de totale kosten.

Wellicht kan een beroep gedaan worden op de subsidieregeling van VWS, in verband met subsidiering van topsportaccommodaties en -evenementen. Mocht het zo zijn dat een bepaalde topsportaccommodatie en/of topsportevenement door de provinciale topsportevenementen en -accommodatieregeling ondersteund wordt dan kan het niet meer zo zijn dat er door een andere gemeente voor eenzelfde type accommodatie en/of evenement een beroep gedaan kan worden op deze regeling. Op deze wijze kan men de concurrentieverhoudingen binnen de gemeenten van Brabantstad reguleren.

Ad 4

Sport en bewegen is een sector van toenemend economisch en maatschappelijk belang, die sterk professionaliseert en steeds kennisintensiever wordt. Investeren in sportopleidingen is erg belangrijk. Tilburg heeft op dit terrein een sterke uitgangspositie. Er is geen andere provincie die een zo breed scala van sportopleidingen, sportonderzoek en bedrijvigheid op het gebied van sport binnen haar grenzen heeft. Alleen in de steden Amsterdam en Groningen is een enigszins vergelijkbare concentratie van sportopleidingen te vinden als in Tilburg. Dit Tilburgse aanbod bevindt zich bovendien voor het overgrote deel in een concentratiegebied van sportvoorzieningen. In Tilburg doet zich daarmee een unieke gelegenheid voor te komen tot de ontwikkeling van een sportcampus.

Investeren in een sportcampus betekent investeren in opleidingen en kennis. Dat wil zeggen, in leraren lichamelijk opvoeding, in coaches en verenigings-

managers, in sportondernemers en sportonderzoekers, in sportbuurtwerkers en organisatoren van sportevenementen.

Deze professionals zorgen voor een continue stroom van nieuwe initiatieven en richten nieuwe verenigingen, topsportorganisaties of bedrijven op. Zij dragen bij aan een dynamische en vooruitstrevende sector sport en bewegen en vormen de beste garantie dat de economische en maatschappelijke meerwaarde die door deze sector wordt voortgebracht neerslaat in de provincie Brabant.

In bijlage 7 wordt nader ingegaan op de concentratie van sportopleidingen en het Tilburgse Stappengebied als locatie daarvoor.

4.3 RAPPORTAGE CLUSTER ZORG

De expertgroep Zorgvoorzieningen constateerde op 20 december 2002 dat de zorgstructuur in Brabant redelijk tot goed op orde is. Zij bracht niettemin een aantal hiaten in beeld (zie verslag: bijlage 8). Dit was het uitgangspunt voor het houden van een expertmeeting, die op 13 februari 2003 gehouden werd. Tijdens deze expertmeeting bleek, dat de meeste van de gewenste voorzieningen als zodanig werd ondersteund.

Voor de volgende hiaten in de Brabantse zorgstructuur is volgens de experts ondersteuning in de vorm van een lobby richting het Rijk nodig:

A DE BRABANT MEDICAL SCHOOL (BMS)

Zie voor factsheet: bijlage 1, nr. 10.

Alom wordt het belang van deze voorziening onderschreven. Het is een typische netwerkvoorziening, opgehangen aan twee academische ziekenhuizen buiten de regio, de ziekenhuizen van Tilburg (Elisabeth) en Eindhoven (Catharina), de bestaande zorgopleidingen, de Technische Universiteit Eindhoven en Universiteit van Tilburg. Op de BMS kunnen HBO diploma's en master degrees worden behaald. Tevens is de opleiding tot medisch ingenieur aan de BMS verbonden.

In de toekomst zou ook huisartsengeneeskunde in het pakket thuishoren. Het voorstel is gericht op uitbouw BMS tot uitvoeringsgerichte onderzoeksinstelling. Er wordt getwijfeld of de onderzoeksfunctie thans binnen de BMS wel voldoende kans zal krijgen om zich te ontwikkelen.

De BMS kan een regionaal centrum voor expertise in de uitvoering worden, mits het netwerk rond de school goed wordt georganiseerd, en de school zich ten doel stelt innovatie te bewerkstelligen vanuit het oogpunt van de werkvloer en klant in plaats van de discipline in het middelpunt te plaatsen.

B MEDISCHE TOPVOORZIENINGEN

Een paar topvoorzieningen ontbreken in Brabant, maar zijn ook niet wenselijk. Denk aan transplantatiegeneeskunde. Dit specialisme is alleen te krijgen op academische ziekenhuizen en dat hoort ook zo. Dat zou reden kunnen zijn om een medische faculteit in Brabant te willen hebben. De expertgroep pleit daar niet voor (de betreffende ziekenhuizen evenmin). Academische ziekenhuizen hebben voor de zorg aan de patiënt ook nadelen: de kosten en de strijd tussen disciplines. Er blijven twee belangrijke wensen over:

B.1 PEDIATRISCHE INTENSIVE CARE

Deze specialistische kindzorg vereist de aanwezigheid van neurologie en een trauma afdeling. Beide zijn in het Elisabeth ziekenhuis (Tilburg) aanwezig. De koppeling aan een academisch ziekenhuis is overbodig.

Het ministerie van VWS heeft tot op heden geen gehoor gegeven aan het verzoek de Wet bijzondere verrichtingen te wijzigen. Hoe wenselijk het ook is, de kans op resultaat is bij dit voorstel gering.

B.2 EEN BRANDWONDENCENTRUM

Nu zijn de brandwondencentra alle ver van Brabant gelegen: Rotterdam, Velsen en Antwerpen. Hoewel een dergelijk centrum zeer kostbaar is zou het een belangrijke verbetering zijn van de traumabehandeling.

Levensloopbestendige wijk sterker stimuleren

Tijdens de expertmeeting is verder vooral ingegaan in op het concept van de levensloopbestendige wijk, dat door alle aanwezigen als belangrijkste element werd gezien in de versterking van de zorgstructuur. Hoewel al wel geïmplementeerd op sommige plaatsen (ook in Brabantse steden), is men van mening dat op dit concept door de B5 nog sterker ingespeeld zal moeten worden.

Het concept van levensloopbestendige wijken houdt het volgend in. In toenemende mate ervaren we de beperkingen van de traditionele woningbouw en stedenbouwkundige planning. De demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen leveren nieuwe uitdagingen op: ouderen willen langer zelfstandig blijven wonen, gehandicapten laten zich niet meer opsluiten in de bossen, migranten hebben behoefte aan grotere woningen, tweeverdieners en anderen hebben vaker hun kantoor aan huis en het ziekenhuis beperkt zich meer en meer tot de cure en laat de care aan het thuisfront over.

Op deze en andere nieuwe uitdagingen zijn de oudere woningen en wijken niet ingericht, zelfs de nieuwbouwwijken worden nog steeds veelal gebouwd voor enkelvoudig gebruik: voor de gezonde dertigers met een of twee kinderen. Soms is er sprake van een aanpasbare woning die in diverse stadia van de levensloop aangepast kan worden aan nieuwe behoeften en inzichten, maar meestal is een aanpassing te kostbaar en is ook de woonomgeving (of het trapportaal) niet berekend op een lift, rolstoel of kinderwagen. Willen we nieuwe wijken voor de toekomst bouwen, dan zullen die moeten zijn ingericht voor vele soorten gebruik door vele soorten gebruikers. In een bepaalde fase zullen er veel kinderen wonen in die wijk, in een andere fase veel ouderen of migranten en soms, bij voorkeur, zelfs allemaal door elkaar heen. Dat stelt niet alleen eisen aan de aanpasbaarheid van de woningen en de woonomgeving maar ook aan de sociaal-culturele en commerciële voorzieningen in die wijk. Een schoolgebouw moet ook als buurthuis, ouderentrefpunt of activiteiten-centrum voor gehandicapten bruikbaar zijn. De opgave voor BrabantStad in de eenentwintigste eeuw moet zijn om op deze manier wonen, zorg en welzijn in een nieuw concept vorm te geven.

Van het monofunctionele bouwen naar de levensloopbestendige wijk is een grote stap. Er zijn erg veel partners bij betrokken. Niet alleen de lokale en provinciale overheid, ook de bouwers en projectontwikkelaars, de beheerders van zorg-, onderwijs- en welzijnsvoorzieningen en niet in de laatste plaats de (toekomstige) gebruikers. Dat vergt een sterke

regie volgens het trial and error-principe. Telkens uit eerdere ervaringen lessen trekken en die weer toepassen op volgende trajecten. Bovendien zijn er diverse experimenten ontwikkeld die allen meer of minder geslaagd lijken te zijn (IJburg, Amsterdam en De Wijk in Tilburg als voorbeelden van nieuwbouwprojecten, Moerwijk in Den Haag als woonzorgzone in bestaande wijk) in hun opzet en uitvoering. Ook daar kan van geleerd worden.

Voorstel t.a.v. levensloopbestendige wijk

Iedere deelnemer van de B5 selecteert een nieuwbouwlocatie en een bestaand stadsdeel waar gebouwd en gerenoveerd gaat worden volgens de inzichten van de levensloopbestendige wijk. De criteria worden tevoren, samen met de provincie en een delegatie van andere betrokkenen, geformuleerd. Bovendien wordt een projectleider aangesteld die opdracht krijgt het project te monitoren en te begeleiden. De resultaten van de eerste projecten worden op basis van evaluatie ingebracht bij volgende projecten en beschikbaar gesteld aan derden (overige Brabantse gemeenten, zorgaanbieders e.d.). Regelgeving die beperkend werkt op deze integrale aanpak wordt systematisch geëvalueerd en aangepast. De provincie en de gemeenten maken daarover afspraken met de betreffende departementen (zoals VROM, BZK, VWS, EZ) en andere regelgevers.

Er ontstaat al lerende en werkende weg een beter inzicht in de eisen die aan de toekomstige gebouwde omgeving moeten worden gesteld met het oog op de sociaal-culturele en demografische ontwikkelingen. Deze inzichten worden verwerkt in de lokale en provinciale regelgeving en toegepast bij ieder nieuwbouwproject of renovatieplan.

Omdat de doorlooptijd van de eerste tien experimenten op zeker vijf jaar gesteld moet worden, kunnen de resultaten van dit project pas op langere termijn volledig zichtbaar worden. Wat niet hoeft te verhinderen dat tussentijds al met de opgedane ervaringen rekening gehouden zal kunnen worden.

Concluderend zijn dit de concrete aanbevelingen

- 1 Ga als B5 een traject in waarbij systematisch gewerkt wordt aan doorvoering van het concept *levensloopbestendige wijk*, en zorg daarbij voor een *expertisenetwerk* (opgebouwd uit bestaande kennisinstututen) die de ontwikkelingen monitort en leerervaringen doorgeeft;
- 2 Zet een lobby op voor uitbouw van de *Brabant Medical School*;
- 3 Zet een lobby op voor de totstandkoming van een *pediatrische intensive care*;
- 4 Zet een lobby op voor de totstandkoming van een *brandwondencentrum*.

4.4 RAPPORTAGE CLUSTER ONDERWIJS

De expertgroep Onderwijs (later ook wel Adviesgroep Kennisregio BrabantStad geheten) kwam voor het eerst bijeen op 15 januari 2003. Tijdens die bijeenkomst was al snel de conclusie dat Brabant geen behoefte heeft aan 'topvoorzieningen' in de gebruikelijke betekenis van het woord. Er zijn geen echte leemten in de educatieve structuur. Wel is er behoefte om netwerken tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven te versterken. En om beter bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van Brabant als kennisregio.

De expertgroep koos ervoor om een quick scan uit te voeren naar de verwachtingen en behoeften in het kennisnetwerk van onderwijs en bedrijfsleven. Nagegaan moest worden welke specifieke positie de Brabantse steden innemen binnen de kennis-economie, en welke mogelijkheden er liggen voor BrabantStad om bij te dragen aan de versterking van het kennisintensieve en innovatieve karakter van de regio.

Dat onderzoek is uitgevoerd o.l.v. Jeroen Saris van Stad bv. Hiervoor zijn 21 interviews gehouden. De resultaten zijn neergelegd in de *Deelrapportage 'BrabantStad, een intelligente manier van leven'*, 29 april 2003 (bijlage 9).

De expertgroep Onderwijs heeft deze deelrapportage besproken. Op basis daarvan is de rapportage bijgesteld. Deze kan nu als advies van de expertgroep dienen.

Het belang van BrabantStad als kennisregio

BrabantStad is het hart van een ruimere kennisregio, die zich uitstrekt tot over de Nederlandse grens. De kennisintensieve industrie van Zuidoost Brabant, inclusief Tilburg, bepaalt sterk het economisch profiel van BrabantStad. De positie van Brabant als derde Europese regio in innovatie en de meer dan evenredige bijdrage van Brabant aan de nationale economie rechtvaardigen nationale investeringen in de regionale economie en infrastructuur. Naast inspanningen van de steden en de regio's afzonderlijk om het economische profiel te verbeteren kan door BrabantStad een rol vervuld worden als aanjager van de kenniseconomie. Daartoe zou BrabantStad moeten benoemen welke acties op het schaalniveau van BrabantStad een toegevoegde waarde hebben en de ontwikkeling van de kennisregio op de nationale agenda plaatsen. De kwaliteit van de kennisinstellingen, de cultuur van ondernemen, de vestiging van grote topondernemingen, het innovatievermogen, de bereikbaarheid, het woon- en leefklimaat, en de internationale uitstraling, zijn stuk voor stuk voorwaarden voor de kenniseconomie

Toegevoegde waarde van BrabantStad

Deze ligt op drie niveaus:

- de erkenning van Brabant als experimenteerregio voor samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven in een perspectief van 'life long learning';
- het rendement van de kennisproductie is sterk gebaat bij een concentratie van de intermediaire structuur op versterking van de innovatiekracht en de vraag van het midden- en kleinbedrijf;
- verbetering van het internationale verblijfsklimaat, voor personen, bedrijven en instellingen verdient veel aandacht om de positie als kennisregio te kunnen versterken.

Op basis van het voorgaande worden in de Deelrapportage de volgende aanbevelingen gedaan:

- 1 Vergroot de kracht van het *kennisnetwerk*;
- 2 Versterk het *innovatieve karakter* van de regio;
- 3 Stimuleer het *internationale leefklimaat*;

- 4 Zet een *lobby* op richting het Rijk om meer flexibiliteit te krijgen in het onderwijscurriculum, teneinde een *beter aansluiting te tussen beroepsopleiding en beroepspraktijk*;
- 5 Stimuleer een goede *afstemming tussen beroepskolom en onderwijs*.

Op de volgende wijze kunnen deze aanbevelingen in de praktijk gebracht worden.

Ad 1***Door***

- de veelzijdigheid ervan zichtbaar te maken en onder de aandacht te brengen van de betrokkenen;
- potentiële vestigers bekend te maken met de kracht van het kennisnetwerk;
- de kracht ervan en de noodzaak tot onderhoud onder de nationale aandacht te brengen;
- het stimuleren van keuzen in specialisaties van kennisinstellingen op landelijk en op regionaal niveau;
- het stimuleren en ondersteunen van de meest marktgerichte en innovatieve kennisinstellingen die er al zijn.

Ad 2***Door***

- het voorstel van het Ministerie van EZ voor een bundeling van acties (metaalhuis, Designinstituut, Eesi, KTB en ATC in Zenit-vergelijkbaar met het MIT) te ondersteunen vanuit de regio, die er dan ook zelf in zou moeten investeren (BOM). Als aanvulling op de huidige plannen zou in de opzet van Zenit het thema mens en technologie voorop dienen te staan. In de filosofie van BrabantStad als kennisregio zou een netwerk instituut (zoals de Brabant Medical School) te worden, waarin ook de Universiteit van Tilburg en de NHTV Breda participeren, sterk de voorkeur hebben;
- de relaties tussen kennisinstututen en bedrijfsleven te versterken. Dit kan door de verantwoordelijkheid te nemen voor een inter-

mediaire structuur voor de regio waar bedrijven alle kennis van de wereld kunnen opvragen en kopen. De intermediair hoeft niet te worden opgericht, de faciliteit kan gekoppeld worden aan de beste van de huidige aanbieders van innovatieondersteuning;

- hinder weg te nemen en innovatieve experimenten te ondersteunen. BrabantStad kiest voor innovatie bij het oplossen van bijvoorbeeld bereikbaarheidsvraagstukken door een beroep te doen op de kennisinstututen (NHTV, UvT en Philips Research) bij het zoeken naar de meest intelligente oplossing. Een rol voor BrabantStad zou kunnen zijn om een beter beeld te krijgen welke ‘heilige huisjes soms om moeten’ voor het aanbieden van sommige diensten op internet;
- de mogelijkheden te onderzoeken van betere benutting van bestaande netwerken en kennis, alvorens de beslissing te nemen tot het aanleggen van nieuwe netwerken eerst. Deze conclusie geldt voor zowel de fysieke infrastructuur, als de (toepassingen van) Informatie en Communicatie Technologie.

Ad 3

Door

- een betere bemiddeling bij huisvesting en/of bij het zoeken naar werk voor partners van buitenlandse werknemers. BrabantStad kan de aandacht vestigen op de lacunes in de voorzieningen. Een manier kan zijn om de oprichting te bevorderen van een vereniging van in Brabant verblijvende ‘expats’, die kan zorgen voor sociaal contact en culturele programma’s en bemiddeling;

- een sterkere specialisatie van de steden op waar ze goed in zijn, dit zou de internationale allure en diversiteit van het aanbod ten goede kunnen komen. Dat vereist keuzen en investeringen;
- bij de internationale profilering van Brabant als kennisregio een ‘merk’ (‘brand’) te gebruiken met kernwaarden die gedeeld worden door het kennisnetwerk. De kern daarvan is innovatie en toptechnologie verbonden met een aangename manier van leven. Belangrijk is dat het netwerk van ondernemers, onderzoekers en onderwijs zich kan herkennen in het ‘merk’ BrabantStad. Het verhaal van BrabantStad kan de hoofdrolspelers niet worden opgedrongen. Om te bereiken dat de belanghebbenden zich met het merk BrabantStad identificeren is een netwerk en een verhaal nodig.

Ad 4

Door

- een *experimenteervrijheid* te vragen voor de regio teneinde de beroepsopleidingen aan te passen aan de actuele ontwikkelingen in de beroepspraktijk.

Ad 5

Door

- te stimuleren dat het VMBO sterker aan de beroepskolom wordt verbonden;
- te stimuleren dat binnen één schoolverband een goede uitwisseling met de praktijk kan worden bewerkstelligd.

In dit kader zou de ontwikkeling van een *Groene campus* (zie bijlage 1, factsheet 15) kunnen worden gestimuleerd. De Groene campus is een (in Helmond) op te richten verticaal onderwijscentrum, met een sterke verbinding tussen onderwijs en bedrijfsleven.

5 EINDCONCLUSIES: VOORLIGGENDE KEUZES

Aan BrabantStad zijn in het voorgaande hoofdstuk diverse aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen strekken tot het vragen van steun aan BrabantStad. Niet alle wensen vanuit de steden worden in deze verkenning gehonoreerd.

Het is aan de bestuurders van de participanten van BrabantStad om – op voorstel van de Programmagroep – hierover keuzes te maken.

Sommige voorstellen kunnen op korte termijn al worden gerealiseerd, bijv. om bepaalde investeringen te plegen (dan wel de financiën hiervoor beschikbaar te stellen) of om een lobby te starten. Andere voorstellen zouden in principe kunnen worden onderschreven, zij het dat definitieve besluitvorming over steun nog zal afhangen van de specifieke uitwerking (hier is dan nog nadere studie of planontwikkeling voor nodig).

Op basis van het voorgaande wordt voorgesteld om de volgende categorie-indeling te gebruiken teneinde de besluitvorming te stroomlijnen:

- **categorie A** BrabantStad ondersteunt het voorstel/project tot investering op korte termijn en stelt (nader te bepalen) middelen ter beschikking; zonodig wordt ook een gezamenlijke lobby bij het Rijk gestart;
- **categorie B** BrabantStad ondersteunt het voorstel/project tot lobby bij het Rijk en bepaalt samen met de participanten hoe dat het best kan plaatsvinden;
- **categorie C** BrabantStad ondersteunt in principe het voorstel/project tot investering (en gezamenlijke lobby), maar wil eerst nadere studie of planontwikkeling voordat daarover een definitieve beslissing valt;
- **categorie D** BrabantStad ondersteunt in principe het voorstel/project tot structuurversterking, maar wil eerst een nadere studie over de uitwerking voordat daarover een definitieve beslissing valt;
- **categorie E** BrabantStad ziet geen reden om het voorstel/project te ondersteunen op basis van deze Verkenning, omdat de meerwaarde voor BrabantStad als geheel gering is (uiteraard is steun vanwege andere motieven denkbaar!)

ADVIES

Domein Cultuur

1	Brabant-manifestatie (in 5 steden)	C
2	Ondersteuningsstructuur (culturele waardeketen)	D
3	Kunst- en cultuurplein – Helmond	E
4	Musicaltheater – Den Bosch	E
5	Theaterfestival – Den Bosch	(kan geïntegreerd met 1)
6	Museum in bedrijf – Tilburg	E
7	Multimediacentrum – Tilburg	E
8	2 ^e fase kunstcluster – Tilburg	E
9	Festival Mundial – Tilburg	(kan geïntegreerd met 1)
10	Uit-in-Brabant – Provincie	E
11	Grafisch museum De Beyerd – Breda	E

Domein Sport/Publieksvoorzieningen

1	Zwemstadion – Eindhoven	A
2	Sportcampus – Tilburg	C
3	Doorontwikkeling Brabanthallen – Den Bosch	C
4	Stimuleringsregeling voor top(sport)evenementen	C
5	Bavelse Berg – Breda	E

Domein Zorg

1	Brabant Medical School	B of C
2	Lobby Brandwondencentrum	B
3	Lobby Pediatrische intensive care	B
4	Expertisenetwerk levensloopbestendige wijken	D

Domein Onderwijs

1	Kennisnetwerk vergroten	D
2	Innovatieve karakter versterken	D
3	Stimuleren internationale leefklimaat	D
4	Lobby onderwijscurriculum/experimenteervrijheid	B
5	Groene campus – Helmond	C

APPENDIX

LIJST DEELNEMERS EXPERTGROEPEN

Cultuur

- prof. H. Mommaas – Hoogleraar cultuurwetenschappen, Universiteit van Tilburg
- P. Lammerts – Hoofd afdeling Cultuur, gemeente 's-Hertogenbosch
- W. Claessen – Directeur Bosse Nova
- H. Driessen – Directeur De Pont
- L. Pot – Directeur Theaters Tilburg
- J. Simons – Artistiek directeur Zuidelijk Toneel Hollandia (Eindhoven)

Sport/Publieksvoorzieningen

- H. Kuijpers – Consulent Topsport, Olympisch Steunpunt Noord-Brabant
- H. v.d. Poel – Universitair hoofddocent Vrijetijdwetenschappen, Universiteit van Tilburg

Zorg

- J. Jongerius – Voorzitter College van bestuur Elisabethziekenhuis, Tilburg
- H. Kemps – Directeur Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg
- Mevr. J. Zwanikken-Leenders – GGZ, Den Bosch
- J. Hagenaar – Directeur Thuiszorg, Breda

Onderwijs

- Mevr. Y. van Rooy – Voorzitter College van Bestuur Universiteit van Tilburg
- N. Verbraak – Voorzitter Raad van Bestuur Fontys Hogescholen
- J. Uijterwijk – Voorzitter College van Bestuur van NHTV Internationale Hogeschool Breda
- C. Free – Voorzitter College van Bestuur Koning Willem I College (Den Bosch) / School voor de Toekomst
- D. Hölscher – Directeur Stork Workshpere Zuid-Holland zuid

LIJST DEELNEMERS EXPERTMEETINGS

Cultuur

- Mevr. M. van Beek – Zuidelijk Toneel Hollandia (Eindhoven)
- W. Claessen – Directeur Bosse Nova
- Th. Van Dooremalen – Stichting November Music / internationaal festival voor actuele muziek
- F. Francino – o13/Co4 (Tilburg)
- G. van Heeswijk – Stichting actuele muziek Brabant
- P. Lammerts – Hoofd afdeling Cultuur, gemeente 's-Hertogenbosch
- prof. H. Mommaas – Hoogleraar cultuurwetenschappen, Universiteit van Tilburg
- H. Opbroek – Adviseur Lef bv
- L. Pot – Directeur Theaters Tilburg
- J. Simons – Artistiek directeur Zuidelijk Toneel Hollandia (Eindhoven)

LIJST DEELNEMERS EXPERTMEETINGS (VERVOLG)**Sport/Publieksvoorzieningen**

- M. van Bottenburg – Directeur WJH Mulier Instituut (centrum voor sportonderzoek)
- J. Colmbijn – Secretaris Raad van Bestuur Fontys Hogescholen
- H. Kuijpers – Consulent Topsport, Olympisch Steunpunt Noord-Brabant
- J. van Mierlo – Docent Vrijtijds- & evenementen management, NHTV Internationale Hogeschool Breda
- H. v.d. Poel – Universitair hoofddocent Vrijtijdwetenschappen, Universiteit van Tilburg
- M. van der Steen – Directeur Brabanthallen Exploitatiemaatschappij
- G. Swinkels – Voorzitter Stichting Internationaal Concours Hippique Indoor Brabant
- J. Timmermans – Adviseur bureau Denken en Doen, oud-voorzitter Topsport Tilburg
- J. Vullings – Voorzitter BVO Willem II

Zorg

- C. van Geffen – Raad van Bestuur Stichting Dag- en woonvoorzieningen (verstandelijk gehandicapten), West-Brabant
- J. Helder – Amarant
- J. Kammeyer – Directeur Stichting Futura (woningbouwcorporaties)
- H. Kemps – Directeur Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg
- Mevr. M. van den Muijsenberg-Geurts – Brabantse Raad van de Mantelzorg
- J. van Roosmalen – Voorzitter Consumenten en Patiënten Platform Brabant
- Mevr. E. Vrins-Schlatman – Provinciaal Welzijnsberaad Ouderen
- W. Willems – Adviseur bureau Denken en Doen
- Mevr. J. Zwanikken-Leenders – GGZ, Den Bosch

Bij al de bijeenkomsten van de expertgroepen en bij de expertmeetings trad F. van Vugt op als gespreksleider en J. Saris als adviseur.

Voor informatie – frits.van.vugt@tilburg.nl • T (013) 542 96 03

OVERZICHT FACTSHEETS PROJECTVOORSTELLEN

1 KUNST EN CULTUURPLEIN (HELMOND)

1 Initiatiefnemer

Gemeente Helmond

2 Cluster

Cultuur

3 Beoogd doel/lost welk probleem op?/ sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Herhuisvesting bibliotheekcentrale, Kunstencentrum Helmond, Frontoffice Regionale archiefdienst, VVV/ANWB.

4 Projectomschrijving

zie 3

5 Geraamde projectkosten

ca. €22 miljoen

6 Beoogde partners in uitvoering

Stichting Openbare Bibliotheek, Stichting Kunstencentrum Helmond, Regionale Archiefdienst, VVV/ANWB, marktpartijen (combinatie met winkels)

2 GROOT THEATER REGIO 'S-HERTOGENBOSCH

1 Initiatiefnemer

Gemeente 's-Hertogenbosch

2 Cluster

Cultuur

3 Beoogd doel/lost welk probleem op?/ sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Het doel is een regionaal megatheater van 1.400 à 1.500 stoelen te realiseren in 's-Hertogenbosch met het verzorgingsgebied voor geheel Brabant. Dit lost het probleem op om in de behoefte te voorzien van een theater wat aansluit bij de landelijke trend naar grote musical producties die geruime tijd op een locatie staan vanwege o.a. de lange opbouwtijd en de daaraan verbonden hoge kosten. Naast het Carré en het Circustheater zal dat het derde theater van Nederland worden.

4 Projectomschrijving

Zie 3

5 Geraamde projectkosten

€50 miljoen.

6 Beoogde partners in de uitvoering

Provincie en B5

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Ideefase. Realisatie 2008

3 GROOT THEATERFESTIVAL 'S-HERTOGENBOSCH

1 Initiatiefnemer

Gemeente 's-Hertogenbosch

2 Cluster

Cultuur

3 Beoogd doel/lost welk probleem op?/ sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Om regelmatig internationale producties naar Brabant te halen zal er een voorziening moeten worden gerealiseerd om via de festivalformule in samenwerking met het Holland Festival dit mogelijk te maken.

De beste oplossing lijkt te liggen in de samenwerking tussen Holland Festival en Boulevard Festival om deze twee organisaties voorstellen te laten ontwikkelen op een bovenregionaal niveau onder verantwoordelijkheid van de Provincie Brabant.

4 Projectomschrijving

Zie 3

5 Geraamde projectkosten

€2 miljoen

6 Beoogde partners in de uitvoering

Rijk, Provincie, B5

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Vorbereidingsfase. Realisatie 2004. Cultuurnota 2004-2008.

4 UIT-IN-BRABANT

1 Initiatiefnemers

Provincie Noord-Brabant, Omroep Brabant, Provinciale Bibliotheek Centrale en Brabants Bureau voor Toerisme

2 Cluster

Cultuur

3 Beoogd doel

Informatievoorziening aan de Brabantse burger over cultuur en evenementen, verbeteren. Krachtenbundeling in publieke sector.

4 Projectomschrijving

Centrale website Uitinbrabant.nl vormt samen met 11 lokale steden (in 2004 18 steden) lokale Uitsites één database met Uit- en Evenementeninformatie. De lokale sites wordt gevoed en beheerd door lokale bibliotheken die ook fysieke Uitbalies (Uitpunten) inrichten. Daarnaast functioneert een Uitmarketingproject om cases uit te voeren. Uitinbrabant, de Uitpunten en Uitmarketing vormen een drieslag die samen het totale UitinBrabant-project vormen.

5 Geraamde projectkosten

Kosten en dekking (provincie, gemeenten en fondsen samen) € 5.100.000,- (dekking is reeds rond).

6 Beoogde partners

Partners die *zich reeds verbonden* hebben zijn:

- Provincie Noord-Brabant
- Omroep Brabant
- Provinciale Bibliotheek Centrale
- Brabants Bureau voor Toerisme
- Gemeente en bibliotheek Bergen op Zoom
- Gemeente en bibliotheek Roosendaal
- Gemeente en bibliotheek Oosterhout
- Gemeente en bibliotheek Waalwijk
- Gemeente en bibliotheek Breda
- Gemeente Tilburg
- Gemeente en bibliotheek Den Bosch
- Gemeente en bibliotheek Eindhoven
- Gemeente en bibliotheek Helmond
- Gemeente en bibliotheek Veghel
- Gemeente en bibliotheek Oss

<p>5 MUSEUM IN BEDRIJF (NTM, TILBURG)</p> <p>1 Initiatiefnemer Gemeente Tilburg, i.c. Nederlands Textielmuseum (NTM)</p> <p>2 Cluster Cultuur</p> <p>3 Beoogd doel / lost welk probleem op? / sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte? <i>Revitaliseren</i> Versterking marktpositie via ingrijpende vernieuwing van de exposities en uitbreiding van de publieksvoorzieningen in het entreegebouw.</p> <p>Afhankelijk van de uitkomst van een thans lopend onderzoek naar een mogelijke samenwerkingsvorm: Het versterken/uitbreiden van het behoud, het beheer en de presentatie van het Tilburgs (cultuur-)historisch erfgoed via de samenvoeging van taken van het NTM en het Regionaal Historisch Centrum Tilburg</p> <p><i>Cultureel Ondernemen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen van werkgelegenheid en (ambachtelijke) bedrijvigheid binnen en buiten de wijk Oud-Noord. • Netwerkbepooring tussen alle sectoren in de textielbranche. • Behoud en overdracht van specifieke kennis en vaardigheden. • Sociale reactivering van oud-textielarbeiders. <p><i>Innoveren</i> De textielindustrie is zoekende naar nieuwe producten en nieuwe creatieve inspiratie. Als – in het project te ontwikkelen – Europees Werkcentrum voor Textiel vervult het NTM een rol als intermediair tussen kunstenaars en vormgevers enerzijds en de textielindustrie anderzijds.</p>	<p>4 Projectomschrijving Het project behelst een toekomstvisie die is gebaseerd op drie pijlers, die onderling nauw met elkaar zijn verweven en elkaars functie versterken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de totale herinrichting van het museum, inclusief een nieuw te bouwen entreegebouw met centrale voorzieningen; • de realisatie van een bedrijvenverzamelgebouw; • de realisatie van een Europese Werkplaats voor Textiel. <p>5 Geraamde projectkosten ± € 11 miljoen</p> <p>6 Beoogde partners in de uitvoering Rijk, provincie, gemeente Tilburg, Fondsen, Sponsors (Tilburgse bedrijfsleven)</p> <p>7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering Vorbereidingsfase</p> <p>6 MULTIMEDIACENTRUM C04 (TILBURG)</p> <p>1 Initiatiefnemer Gemeente Tilburg</p> <p>2 Cluster Cultuur, onderwijs, vrije tijd/ evenementen</p> <p>3 Beoogd doelen</p> <p>A Stimulering van de content-industrie door middel van realisatie van een creatief binnenstedelijk milieu in het Veemarktkwartier te Tilburg.</p> <p>B Synergie-effecten door bundeling bedrijven, onderwijs- en culturele instellingen op het gebied van multimedia in een multifunctioneel mediacentrum.</p> <p>C Ontwikkelen van een kenniscentrum en stedelijke helpdesk op het gebied van Open Source Software als een van de modules in het Mediacentrum.</p>	<p>4 Projectomschrijving Het project valt uiteen in 2 deelprojecten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 De realisatie van een gebouw, een laboratorium op gebied van nieuwe media, met scala aan functies in het culturele Veemarktkwartier. 2 Ontwikkelen van een service organisatie als aanbieder van voorzieningen, een bundeling van digitale netwerken. <p>5 Geraamde projectkosten € 20.000.000,-</p> <p>6 Beoogde partners in de uitvoering Gemeente Tilburg, Interpolis, Scription (museum voor communicatie), NIAF (Nederlands instituut voor Animatiefilm), Filmtheater Louis, Omroep Brabant, TOWN (Tilburgs Ondewijs Netwerk), Universiteit van Tilburg, Fontys Hogescholen, School voor Journalistiek, Hogeschool Brabant, Cybergate (gamingarea), Openbare Bibliotheek, VIGZ (Instituut voor internationale database voor grafische industrie, standplaats Turnhout), en diverse bedrijven op gebied van media, informatie- en communicatietechnologie</p> <p>7 Status <i>Idee/Overgangsfase</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Conceptontwikkeling nagenoeg gereed • Programma's van eisen van deelnemende partijen zijn in ontwikkeling. • Ruimtelijke massastudie gestart <p>8 Uitvoeringsfase Realisatie wordt binnen 4 jaar mogelijk geacht. Start bouw medio 2004</p> <p>7 TWEDE FASE KUNSTCLUSTER</p> <p>1 Initiatiefnemer Stichting Kunstcluster (participanten: Gemeente Tilburg en Fontys Hogescholen)</p> <p>2 Cluster Cultuur, onderwijs, vrije tijd/ evenementen</p>
---	---	---

3 Beoogd doel

Realisatie van een professionele huisvesting van kunstvakopleidingen in één geïntegreerd gebouwencomplex samen met de Schouwburg/concertzaal in de binnenstad van Tilburg.

4 Projectomschrijving*Het ideaal*

Fontys heeft gedurende 25 jaar gestreefd naar een professionele huisvesting voor het kunstvakonderwijs.

In goed overleg met het gemeentebestuur van Tilburg is destijds een bewuste keuze gemaakt voor het centrum van Tilburg. Besloten werd de bouw van deze huisvesting in twee fasen te realiseren. Met het gereedkomen van de eerste fase in 1996 zijn het Brabants Conservatorium en de Dansacademie Brabant op deze locatie gehuisvest. De nieuwbouw tweede fase, waarmee in het voorjaar van 2003 zal worden aangevangen, zal onderdak bieden aan de Academie voor Beeldende Vorming en de voormalige Tehatex-opleidingen, alsmede aan de Academie voor Architectuur en Stedenbouw en de Rockacademie.

De Rockacademie heeft enige jaren terug dankzij een goede samenwerking tussen gemeente Tilburg en Fontys voor Tilburg gekozen en is onder de Fontys-vlag gebracht.

Als laatste is het de bedoeling om de opleiding Drama, momenteel nog gehuisvest in Eindhoven, naar de nieuwbouw tweede fase in Tilburg te verhuizen, waarmee alle zeven kunstvakopleidingen vanaf dat moment onder één dak vertoeven. Dit is een unieke situatie voor Nederland. Deze unilocatie in het centrum van de stad wordt nog versterkt door de koppeling van bedoelde huisvesting met de gemeentelijke Muziekzaal en Stadschouwburg, die ervoor zorgdragen dat de studenten naast hun opleiding op het instituut podiumervaring kunnen opdoen in een professionele omgeving.

Met de realisering van de tweede fase nieuwbouw Kunsten wordt de ideale huisvestingssituatie voor het kunstvakonderwijs van Fontys bereikt.

Het plan

Op basis van het door de Groepsraad vastgestelde programma van eisen zal op de locatie Stadstraat/Bisschop Zwijsenstraat in aansluiting op de eerste fase Nieuwbouw Kunsten de nieuwbouw tweede fase Kunsten (evenals de eerste fase) worden gerealiseerd op basis van een ontwerp van Architectenbureau Coenen.

Het programma van eisen omvat ca. 10.000 m² bvo, waarvan een gedeelte als nieuwbouw zal worden gerealiseerd en in een gedeelte zal worden voorzien middels integratie in de nieuwbouw van de aanwezige, te restaureren, monumenten. Het betreft de villa aan de Bisschop Zwijsenstraat, het bijbehorende pakhuis en de kolommenzaal.

Het gebouw bestaat gedeeltelijk uit vier en gedeeltelijk uit vijf verdiepingen.

Het bouwvolume aan de Stadstraat bestaat uit vier verdiepingen, aan de Bisschop Zwijsenstraat is sprake van vijf verdiepingen. De hoofdingang is gesitueerd aan de Bisschop Zwijsenstraat ter plaatse van de onderdoorgang naar de Muzentuin.

5 Geraamde projectkosten

€ 17.000.000,-

6 Beoogde partners in de uitvoering

- Brabants Conservatorium
- Dansacademie
- Academie voor beeldende Vorming
- Rockacademie
- Opleiding Drama
- Academie voor Stedenbouw en Architectuur
- Schouwburg/Concertzaal

7 Status

Vorbereidingsfase

- Het plan is besteksgereed
- Aanbesteding heeft plaatsgevonden
- Financiering is rond op een bedrag na van € 450.000,-

8 Uitvoeringsfase

- Start bouw is voorzien voorjaar 2003
- Oplevering. Start studiejaar 2005/2006

8 FESTIVAL MUNDIAL (TILBURG)**1 Initiatiefnemer**

Mundial Productions

2 Cluster

Cultuur & Vrije tijd/evenementen

3 Beoogd doel / lost welk probleem op?/sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Het Festival Mundial is een grootschalig evenement met een brede uitstraling. Als onderdeel van het sociaal-culturele programma van BrabantStad kunnen nieuwe mogelijkheden ontstaan om de kwaliteit van het festival (nog) nadrukkelijker neer te zetten.

4 Projectomschrijving

Intensivering in het kader van BrabantStad moet nog verder worden uitgewerkt.

5 Geraamde projectkosten

Zie projectomschrijving

6 Beoogde partners in de uitvoering

Zie projectomschrijving

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Het Festival Mundial is reeds een lopend jaarlijks evenement, behoeft verder geen nadere toelichting.

De verbreding of intensivering i.k.v. BrabantStad verkeert in de ideefase.

9 **GRAFISCH MUSEUM BREDA**

1 **Initiatiefnemer**

Gemeente Breda

2 **Cluster**

Cultuur

3 **Beoogd doel / lost welk probleem op? / sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?**

De Beyerd wordt tussen nu en 2006 getransformeerd tot een nationaal museum voor grafische vormgeving, de plek waar ontwikkelingen van betekenis in het grafisch ontwerpen worden verzameld en getoond, discussie wordt gevoerd en publicaties worden geïnitieerd, documentatie en informatie beschikbaar is op het gebied van (visuele) communicatie. De maatschappelijke betekenis van grafisch vormgeven en de relatie met andere vormen van media-, beeld- en taalcultuur zullen inzichtelijk worden gemaakt voor een groot publiek. Hierdoor wordt grafische vormgeving in een bredere context geplaatst.

Het museum voor grafische vormgeving i.o. is het eerste door het rijk ondersteunde museum van Brabant. Het sluit aan bij de behoefte om een onderscheidende culturele voorziening van bovenlokaal niveau in Breda te realiseren en sluit aan op de goede naam die Brabant op de diverse terreinen van de vormgeving in Nederland en daarbuiten heeft.

4 **Projectomschrijving**

De Beyerd wordt hét nationaal museum voor grafische vormgeving. Niet door in Breda nu alles in depots op te bergen wat in de afgelopen 50 jaar typerend is geweest voor de ontwikkeling van dit vakgebied, maar juist door vanuit een samenwerking met verschillende partijen en puttend uit diverse deelcollecties, hedendaagse en toekomstige ontwikkelingen te plaatsen in een historisch perspectief.

Collecties en de ontwikkelingen in het vakgebied worden getoond door middel van steeds wissellende en veelal interactieve presentaties. Het traditionele museumconcept met een vaste opstelling en formele museumrichting is voor een zo dynamisch en toekomstgericht aanbod niet van toepassing. De vier museale hoofdtaken: beheren, conserveren, presenteren en inventariseren blijven daarbij het uitgangspunt.

Grafische vormgeving heeft zich sinds de tweede wereldoorlog in Nederland enorm ontwikkeld en grafisch vormgevers en hun producten genieten internationaal een hoog aanzien. Hoewel bijvoorbeeld het Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers al een aantal archieven van ontwerpers heeft geïntariseerd en verschillende musea en instituten deelcollecties hebben opgebouwd, is de tijd nu rijp om al die onderdelen samen te brengen in één instituut.

Breda heeft de kans en ambitie om dé stad te worden voor misschien nog wel het enige belangwekkende terrein van de kunsten dat nog nergens een eigen plek heeft. Door deze kans te grijpen en de keuze voor dit profiel op alle terreinen uit te dragen kan Breda zich een culturele positie van betekenis verwerven.

Daarnaast wil de stad met dit instituut een belangrijke stimulans geven aan een cultureel-economische samenwerking met enerzijds het onderwijs (academie St. Joost, NHTV, Hogeschool West Brabant, Digicenter) en anderzijds de in Breda sterk ontwikkelde grafische sector.

Daarbij moet worden gedacht aan een stimulerend opdrachtenbeleid voor gemeentelijke uitgaven, de organisatie van symposia voor de beroepsgroep, het creëren van een gunstig vestigingsklimaat voor grafisch ontwerpers en de grafische

industrie, het stimuleren van vernieuwing door het organiseren van workshops en b.v. het instellen van prijzen voor ontwerp, talent en/of oeuvre.

Breda heeft een ambitieus, publieks- en toekomstgericht plan en dit verdient een toegankelijk open en bijzonder gebouw in de binnenstad. Zoals gezegd geen traditioneel museum met een vaste klassieke zaalindeling maar een open structuur waarin met losse elementen volgens een modulesysteem zoveel mogelijk flexibiliteit bereikt kan worden.

Architect Hans van Heeswijk heeft voor de huidige Beyerd een inspirerend ontwerp gemaakt waarbij historie en nieuwbouw samenkomen tot een modern museum-complex met een bvo van circa 4500 m².

De verwachting is dat het museum voor grafische vormgeving op termijn 40.000 bezoekers per jaar gaat trekken.

Dit betekent meer dan een verdubbeling ten opzichte van het huidige aantal. Daarnaast bieden de ontwikkelingen op het terrein van de ICT kansen om het museum en de collectie ook virtueel te bezoeken en tegen betaling producten af te nemen. Wereldwijde toegankelijkheid is daarmee een feit waarbij zelfs een (inter)nationaal discussieplatform over het vakgebied of aan het vakgebied gelieerde functies kan worden geïnitieerd.

5 **Geraamde projectkosten**

Eenmalig bouwkosten €13,6 miljoen, structurele exploitatielasten circa €1,6 miljoen

6 **Beoogde partners in de uitvoering**

Ministerie van OC&W, Provincie Noord-Brabant, Instituut Collectie Nederland, Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers, Nederlands reclame Arsenal, BNO, diverse collectiebeherende instellingen en musea in binnen en buitenland, sponsors- en fondsen.

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Het VO voor de bouw wordt begin mei aan het college gepresenteerd, najaar 2003 volgt het DO, start bouw is gepland in het najaar van 2004 waarna in het voorjaar van 2006 de deuren moeten worden geopend.

Ten aanzien van de bedrijfsvoering en de inhoudelijke transformatie zijn de plannen in de uitvoeringsfase.

10 BRABANT MEDICAL SCHOOL

1 Initiatiefnemer

Elisabeth ziekenhuis Tilburg, Catharinaziekenhuis Eindhoven, Technische Universiteit Eindhoven en Universiteit van Tilburg

2 Cluster

Zorg & Onderwijs

3 Beoogd doel / lost welk probleem op?/ sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

De urgentie om de opleidingscapaciteit voor medische beroepen op zo kort mogelijke termijn uit te breiden.

4 Projectomschrijving

Partijen streven naar de opzet van een nieuwe complete opleiding voor artsen en later ook paramedici. Hiervoor is een Task-force samengesteld die een haalbaarheidsonderzoek initieert.

5 Geraamde projectkosten

Voor Quick-scan werd geraamd ± €70.000,-

6 Beoogde partners in de uitvoering

Elisabeth ziekenhuis Tilburg, Catharina ziekenhuis Eindhoven, Technische Universiteit Eindhoven, Universiteit van Tilburg. Provincie Noord-Brabant en de gemeenten Tilburg en Eindhoven.

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Onderzoeksfase

11 SPORTCAMPUS TILBURG

1 Initiatiefnemer

Gemeente Tilburg

2 Cluster

Sport/vrije tijd/evenementen & Onderwijs

3 Beoogd doel / lost welk probleem op?/ sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Een onderscheidend product aan te bieden op het gebied van sportonderwijs, waardoor Tilburg zich kan profileren als de sportonderwijsstad van Nederland. De hoofdfuncties waarop wordt ingezet zijn sport en onderwijs. Door de integratie van kwalitatief hoogwaardige sport- en onderwijsvoorzieningen zal het gebied Stappegoor een aantrekkelijk sport- onderwijsgebied vormen.

4 Projectomschrijving

In het Stappegoorgebied is een breed scala aan opleidingen aanwezig. Een behoorlijk aantal hiervan is sport-gerelateerd, wat een extra impuls voor de sport geeft. Tilburg heeft in de onderwijsmarkt een regiofunctie voor Zuid-Nederland. Daarnaast zijn er diverse sportfaciliteiten aanwezig in het gebied. De sportfaciliteiten waar de sport-opleidingen een beroep op doen liggen echter versnipperd over de stad. Doel is de bestaande accommodaties van de meest kansrijke sporten uit te bouwen, om het thema sport op een hoger peil te brengen. Het betreft faciliteiten die deels de breedtesport ondersteunen, deels ondersteunend zijn voor de topsport en sterk ondersteunend zijn voor het onderwijs. Deze sportaccommodaties moeten door alle typen (sport)onderwijs optimaal gebruikt kunnen worden. Naast de sportvoorzieningen wordt het onderwijs verder ontwikkeld door het bieden van: meer opleidingen, betere faciliteiten en de ontwikkeling van een fors aantal studentenwoningen. Met dit laatste wordt

tevens tegemoet gekomen aan de wens om de kamernood onder studenten tegen te gaan.

5 Geraamde projectkosten

Nog niet bekend

6 Beoogde partners in de uitvoering

Gemeente Tilburg, onderwijs, woningbouwcorporaties

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Ideënfase. De plannen voor het verder vormgeven van een sportcampus bestaan al langer. De ruimte in het Stappegoorgebied is echter beperkt. Er liggen nogal wat ruimteclaims vanuit diverse hoeken. Er is een onderzoek verricht naar de mogelijkheden om het gebied integraal te ontwikkelen. Uitkomst van dit onderzoek is dat ontwikkeling van het gebied in de richting van een Campus+ de beste mogelijkheden biedt. Op basis van het onderzoek wordt door de gemeente een Visie Stappegoor opgesteld. Naar verwachting zal deze visie eind 2002 aan het gemeentebestuur worden voorgelegd.

12 NATIONAAL ZWEMSTADION EINDHOVEN

1 Initiatiefnemer

Gemeente Eindhoven

2 Cluster

Sport/vrije tijd/evenementen

3 Beoogd doel / lost welk probleem op?/ sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

De realisatie van het zwemstadion zorgt voor een kwaliteitsimpuls van de sport-infrastructuur van Eindhoven en verdere omgeving waardoor nieuwe mogelijkheden ontstaan voor zowel de breedtesport als de topsport.

Binnen het concept Gennepers Parken betekent het nationaal zwemstadion een duidelijke versterking van het toeristisch en recreatief aanbod.

Het nationaal karakter van het stadion draagt bij aan een brede en positieve uitstraling van de stad Eindhoven, de provincie en de regio

4 Projectomschrijving

Het zwemstadion zal een drietal baden bevatten, te weten: Een 10 baans 50-meterbad van 3 meter diep. Een 25 meterbad met duiktoren en een diepte van, maximaal, 5 meter. Dit bad heeft een beweegbare bodem zodat het voor zowel de duiksport als het wedstrijd zwemmen is te gebruiken.

Het zwemstadion zal worden gebouwd met inachtneming van alle door FINA (de internationale zwembond) te stellen eisen zodat naast nationale- ook internationale wedstrijden kunnen worden gehouden.

Tot slot wordt veel aandacht besteed aan de stedenbouwkundige en landschapelijke inpassing van het geheel.

5 Geraamde projectkosten

De totale kosten van het project met inachtneming van de prijsindex tot en tijdens de bouw worden geraamd op € 23,8 miljoen.

6 De beoogde partners in de uitvoering zijn:

- De gemeente Eindhoven
- Het Ministerie van VWS
- Het Financieringsschap Strategische Projecten
- De provincie Noord-Brabant
- Stimulus Programma Management met co-financiering van de SRE

7 Status

Het College van B&W van Eindhoven is op 15 april 2003 akkoord gegaan met het voorlopige ontwerp. In het najaar van 2003 wordt het definitieve ontwerp verwacht. De aanvang van de bouw is voorzien in het voorjaar van 2004. Rekening houdend met een bouwtijd van 18 maanden kan het complex eind 2005/ begin 2006 gereed zijn. Het project bevindt zich in de ontwerpfase.

13 DOORONTWIKKELING BRABANTHALLEN 'S-HERTOGENBOSCH

1 Initiatiefnemer

Gemeente 's-Hertogenbosch en Libéma Vastgoed BV. Deze twee partijen vormen samen de NV MEI. Binnen de NV MEI (75% gemeente en 25% Libéma Vastgoed BV) wordt het onroerend goed van de Brabanthallen beheerd (opstellen, grond in erfpacht). De basisrelatie tussen gemeente, NV MEI en Libéma is daarvoor in 1990 in een afzonderlijke overeenkomst vastgelegd (de zogenaamde koepel-overeenkomst).

2 Cluster

Sport/vrije tijd/evenementen

3 Beoogd doel / lost welk probleem op?/ sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Doel van het project

Het Brabanthallencomplex is na de RAI en de Jaarbeurs het op 2 na grootste beurs- en evenementencomplex in Nederland, maar het grootste in Zuid Nederland. Als geheel is de Brabanthallen een introvert hallencomplex liggend op een groot en qua uitstraling saai en matig onderhouden parkeerterrein (circa 15 hectare), vrijwel volledig georiënteerd op de autobereikbaarheid, gelegen op loopafstand van het station en de binnenstad. De locatie leent zich daardoor bij uitstek voor een stedelijke verdichting-opgave (compact, intensief).

Met de doorontwikkeling kan het complex haar marktpositie versterken, haar bijdrage aan de uitstraling c.q. imago van stad en regio vergroten en haar economische en recreatief- toeristische functie verder uit bouwen. Hoe? Door een vernieuwd en uitgebreid beurs-, congres- en evenemententerrein te realiseren en een daarmee samenhangend bedrijven- en leisureterrein.

De ruimtelijke en functionele aanhechting met de binnenstad en het station/Paleis-kwartier wordt verbeterd door upgrading van de fysieke verbindingen tot aantrekkelijke verbindingssassen annex wandelboulevards (zie de BrabantStad BIRK-aanvragen).

Een van de doelen van het gemeentelijke topsportbeleid is het aantal topsport-evenementen in de stad te vergroten via renovatie en modernisering van het sportcentrum Maaspoort én door sloop en nieuwbouw van de Peel- en Baroniehal een A-accommodatie te realiseren. NB: De Brabanthallen is de thuis-accommodatie van Indoor Brabant. Voorts heeft de Brabanthallen als accommodatie een belangrijke functie vervuld bij de start van de Tour de France in 's-Hertogenbosch en zijn er diverse Davisclub wedstrijden georganiseerd.

Welk probleem wordt aangepakt?

De huidige accommodatie is binnen enkele jaren niet meer toereikend om het middensegment en aan de bovenkant van het middensegment te bedienen. Uitbreiding en upgrading is een vereiste in combinatie met uitbreiding van facilitaire voorzieningen. Voorts beschikt de gemeente voor het faciliteren van topsportactiviteiten niet over een volwaardige A-accommodatie. Daarnaast ontbreekt een aantrekkelijke ruimtelijke en functionele koppeling van de Brabanthallen met haar omgeving (woonbuurten, binnenstad, Paleis-kwartier, Kop van Het Zand) én wordt woon- en leefklimaat als gevolg van de geluids-, parkeer- en verkeersoverlast ernstig aangetast.

4 Projectomschrijving

Fasering van doorontwikkeling Brabanthallen

Het plan is opgeknipt in twee fasen, die elk hun eigen beslissingstraject kennen. De eerste fase bestaat uit het vervangen van de Leerzaal en de Peel- en Baroniehal (totaal ca. 8.500 m²) door nieuwe multifunctionele evenementen hallen annex topsporthal (totaal ca. 15.000 m²), een upgradering van de bestaande hallen en de bouw van facilitaire voorzieningen (incl. nieuwe entree aan de Oude Engelseweg). Ook de voorbereiding tot planontwikkeling voor de restauratie en de functionele herontwikkeling van de monumentale voorbouw (Trierzaal, Bruggezaal, Heusden en Altenahal) tot een moderne multifunctionele congres- en vergaderaccommodatie behoren tot de eerste fase. Met de sluiting van de veemarkt is een passende alternatieve invulling van deze ruimte geboden. Planvorming voor nieuwe functietoekenning en de restauratie van het gehele rijksmonument moet in deze eerste fase worden gestart om snel in beeld te krijgen welke onderdelen met instemming van de monumentencommissie naar voren gehaald kunnen worden. Door de bouw in fase 1 van een nieuwe entree + ontvangstavenue voor voetgangers en de herinrichting van een deel van de buitenruimte, waaronder een wandelpromenade, herinrichting en aankleding van het voorterrein, wordt de aanhechting met de (binnen)stad verbeterd. Voor de ontwikkelingen in fase 1 behoeven geen planologische procedures gevoerd te worden.

Fase 2 bestaat uit de verdere doorontwikkeling van de Brabanthallen. De monumentale Heusden- en Altenahal worden gerestaureerd en functioneel herontwikkeld tot een congres-, vergader- en presentatiecentrum. Voorts is het

streven er opgericht een tweede auto-ontsluiting aan te leggen, de parkeer-capaciteit uit te breiden met de bouw van een parkeerdekken aanvullende voorzieningen te realiseren zoals een hotel, bedrijfsruimten en toeristisch-recreatieve voorzieningen, die de synergie binnen het totale complex zullen versterken. De herinrichting van de buitenruimte aan de zijde van de Oude Engelseweg zal dan ook worden afgerond. Voor de realisatie van diverse onderdelen van fase twee moeten nog diverse randvoorwaarden worden ingevuld alsmede een (gedeeltelijke) herziening van het vigerende bestemmingsplan worden uitgevoerd.

5 Geraamde projectkosten

Fase 1 € 14.924.500,-

Fase 2 € p.m.

NB: de functionele herontwikkeling van het rijksmonument tot multifunctionele congresaccommodatie is voorzien in fase 2

6 Beoogde partners in de uitvoering

Gemeente 's-Hertogenbosch, Libéma Vastgoed

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

In januari 2003 heeft het college van burgemeester en wethouders de Ontwikkelingsvisie voor de Brabanthallen vastgesteld. De gemeenteraad heeft op 26 februari 2003 met dit besluit ingestemd. Deze ontwikkelingsvisie is een uitwerking van het convenant 'Doorontwikkeling Brabanthallen' dat de gemeente en Libéma Beheer in juni 2000 hebben ondertekend. Voorts heeft de gemeenteraad middelen ter beschikking gesteld voor de realisering van fase 1. Op dit moment wordt het besluit van de gemeenteraad langs vier lijnen verder uitgewerkt:

A het opstellen van een herziene samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeente en Libéma Vastgoed, een

nieuwe erfpachtovereenkomst tussen de gemeente en de NV MEI en een nieuwe huurovereenkomst tussen de NV MEI en de Brabanthallen Exploitatie Maatschappij (nb: een 100% dochter van Libéma);

B het opstellen van een VO en DO voor fase 1;

C het uitwerken van een restauratieplan voor het rijksmonumentale deel van het complex;

D het oplossen van de knelpunten voor realisering van fase 2.

14 MULTIFUNCTIONEEL EVENEMENTEN-COMPLEX BAVELSE BERG (BREDA)

1 Initiatiefnemer

Gemeente Breda i.s.m. nog nader te selecteren consortium van marktpartijen

2 Cluster

Cultuur & Sport/vrije tijd/evenementen

3 Beoogd doel/lost welk probleem op?/sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Beoogde doelen

1 voorzien in toenemende behoefte bij inwoners en bedrijfsleven (in Breda, de regio West-Brabant en de provincie Noord-Brabant) aan duurzame locaties voor grootschalige bijeenkomsten;

2 oplossen van bestaande knelpunten bij m.n. grootschalige buitenevenementen inzake ruimtelijke ordening (verkeerde plek), verkeersproblematiek, geluidsoverlast, kwaliteit voorzieningenniveau etc.;

3 positieve bijdrage leveren aan imago van Breda, de regio West-Brabant en de Provincie Noord-Brabant op het gebied van cultuur, sport, evenementen en zakelijke dienstverlening.

4 Projectomschrijving

Realisatie van een uniek multifunctioneel complex voor binnen- én buiten evenementen, waar een breed scala aan culturele en kunstzinnige (muziek) festivals, publiek- en vakbeurzen (denk bijvoorbeeld aan zakelijke bedrijfsbeurzen en congressen, maar ook aan tuinbeurzen

of landbouwbeurzen in de buitenlucht etc.) alsmede sportevenementen (o.a. paardensport, mountainbike, skeeleren e.d.) kunnen plaatsvinden. De te realiseren evenementenhal heeft (met een maximale afmeting van circa 18.000 m² en een capaciteit van zo'n 15.000 bezoekers per dag) vooral een (eu)regionaal verzorgingsgebied (West-Brabant én Belgische grensstreek).

Het buitenevenemententerrein daarentegen heeft (met een maximale afmeting van circa 30 ha, bestaande uit een groot evenementenveld en een stadspark met routestructuren voor buitensport-evenementen op het gebied van bijv. hardlopen, fietsen en paardrijden en een maximale capaciteit van zo'n 40.000 bezoekers) een bovenregionaal en provinciaal ambitieniveau. Daar waar de Brabanthallen in Den Bosch de provinciale evenementenhal van Brabant is, zou de Bavelse Berg in Breda in de nabije toekomst (2006/2007) kunnen uitgroeien tot hét provinciale evenemententerrein van Brabant (inzake bijv. paardensport: 'Indoor Brabant' in Den Bosch en 'Outdoor Brabant' in Breda).

5 Geraamde projectkosten

Pro Memorie

6 Beoogde partners in de uitvoering

Enkele serieuze consortiums van (inter)nationaal bekende marktpartijen hebben zich inmiddels gemeld.

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Integrale haalbaarheidstudie is in januari 2003 gestart en momenteel dus in volle gang. De onderzoeksresultaten zullen in juni/juli 2003 bekend zijn. Indien politiek-bestuurlijke besluitvorming tot realisatietraject zal leiden is het de verwachting dat nog voor het einde van 2003 met marktpartij(en) een formele samenwerkingsovereenkomst gesloten zal kunnen worden. Hierna zou aan bestemmingsplanprocedure (maximaal 3 jaar) en bouwtraject (maximaal 1 jaar) begonnen kunnen worden.

15 GROENE CAMPUS (HELMOND)

1 Initiatiefnemers

Helicon opleidingen VMBO en MBO, Fontys Hogescholen HBO leisure, GS Jan van Brabant VMBO; Kenniscentrum Duurzame Stad en Streekontwikkeling (Fontys, Helicon, HAS)

2 Cluster

Onderwijs

3 Beoogd doel/lost welk probleem op?/sluit aan bij welke ontwikkeling of behoefte?

Realisatie Verticaal Onderwijscentrum VMBO/MBO/HBO in het Groene Domein, voedsel, stad en streekontwikkeling, (kenniscentrum) en leisure onderwijs geconcentreerd in Helmond. De Groene Campus heeft een stuwende functie voor nieuwe economische activiteiten door kwalificatie van vaklieden en genereren

van nieuwe kennis in de stad en streek-ontwikkeling (reconstructie zandgronden); De Groene Campus heeft ook een onderwijsverzorgende functie deel uitmakend van het voorzieningeniveau van de regio (houdt jongeren in de regio, voorkomt verlies aan kwalificaties).

Bedrijfsleven, onderwijs en overheid zijn actief bij de realisatie betrokken (hoge innovatiegraad wordt bevorderd mede door introductie lectoraat in kenniscentrum (KDS), en de ontwikkelde structurele relaties tussen het regionale bedrijfsleven en het onderwijs in het GSB project Ondernemende Stad.

4 Projectomschrijving

Realisatie onderwijscentrum (fysiek) door nieuwbouw op centrumlocatie voormalig Hatematerrein; ontwikkeling doorlopende leerlijnen vmbo-mbo-hbo, havo-hbo, nieuwe beroeps pedagogiek en didactiek, competentiegericht onderwijs en praktijkgeïntegreerd.

5 Geraamde projectkosten

Nog onbekend

6 Beoogde partners in de uitvoering

Gemeente Helmond, Van Wijnengroep (ontwikkelaars Hatematerrein); en primaire opdrachtgever Helicon opleidingen.

7 Status (ideefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase, beheersfase) en fasering

Vorbereidingsfase

EXPERTMEETING CULTUUR

SOCIAAL EN CULTUREEL PROGRAMMA BRABANTSTAD – TOPVOORZIENINGEN

GASTHEER

Frits van Vugt, projectleider BrabantStad**‘Verkenning Kwaliteit van het Bestaan’**

GESPREKSLEIDING

Jeroen Saris, senior adviseur de Stad bv

VERSLAG

Maureen Linthout, projectadviseur, de Stad bv

Dinsdag 26 november 2002

10.00-13.00 uur

Heerlijkheid Villa De Vier Jaargetijden

Tilburg

INTRODUCTIE CONTEXT EXPERT MEETING

Frits van Vugt heet welkom en licht de context en aanleiding van de bijeenkomst toe.

De korte termijn waarop de bijeenkomst is belegd heeft ertoe geleid dat een aantal genodigden niet aanwezig kon zijn. De aanwezigen stellen zich voor. (zie ook bijgevoegde genodigdenlijst).

IMPRESSIE VAN DE PROJECTVOORSTELLEN

Kunnen topvoorzieningen op het gebied van cultuur iets betekenen voor BrabantStad als geheel? Jeroen Saris geeft aan dat het idee achter de Expert Meeting is dat deze vraag alleen beantwoord kan worden in samenspraak met de mensen die eraan deelnemen.

De uitgangspositie van Brabant is er een met een rijke traditie op het gebied van cultuur. Welke krachten en kwaliteiten zijn er en hoe kun je daarop voortbouwen? Ter voorbereiding op deze bijeenkomst is in klein comité een eerste quick-scan verkenning gedaan. Daaruit kwam de notie dat het vooral van belang is om complementaire kwaliteiten te verbinden. Een heel ander verhaal komt er uit de gesprekken die met bestuurders van de vijf steden en de provincie zijn gehouden. Zij leggen de nadruk op accommodaties voor sociale en culturele activiteiten. Dat roept de vraag op welke doelen je eigenlijk zou moeten stellen als het gaat om het streven naar bundeling van culturele kracht.

De heer Lammerts wil graag weten wat de opdracht nu precies is van waaruit wordt gewerkt. Jeroen Saris geeft een toelichting: De opdracht gaat uit van de Programmagroep BrabantStad. Het doel is te kijken of je door bundeling op regionaal niveau een verschil kunt maken. Ervan uitgaande dat de regio er meer toe gaat doen, is het de bedoeling uit te zoeken of je elkaar als steden meer te bieden hebt dan alleen elkaars concurrenten te zijn. Het sociale en culturele aspect van BrabantStad richt zich op vier terreinen:

cultuur, sport/publieksevenementen, zorg en onderwijs. Zijn er hiaten op deze vier terreinen als je er met een regionale blik naar kijkt?

De Stad bv heeft de opdracht om het proces te organiseren en als penvoerder op te treden. Er zijn gesprekken gehouden met bestuurders, en uit de ambtelijke inventarisatie zijn projectideeën opgehaald (de projectenlijst van rijpe en groene projectideeën is bijgevoegd). De heer Van Vugt is eindverantwoordelijke voor de rapportage. Op 3 december zal hij een mondelinge toelichting geven op een conferentie met bestuurders van BrabantStad. Daarna wordt er schriftelijk gerapporteerd. Wellicht zal er ook nog een verdiepende bijeenkomst met experts worden belegd.

In de loop van het voorjaar zal worden gerapporteerd aan Gedeputeerde Staten en de Burgemeesters en Wethouders van de vijf steden over de mogelijkheden en wenselijkheden, en over welke zaken zinvol zijn om energie in te steken. Vorig jaar heeft Van der Spek, wethouder in Eindhoven, gepleit voor een sociale en culturele component in BrabantStad, vanuit de gedachte dat een stad bestaat uit mensen en niet alleen uit infrastructuur. Wat kan BrabantStad hieraan toevoegen? Nu maken we de ronde om het veld te verkennen.

Frits Van Vugt vult aan dat het dus een nieuw belangrijk speerpunt van de Programmagroep vormt. Parallel daaraan heeft de Provincie geld gereserveerd voor de promotie van Brabant, en het voorstel aangenomen om eerst onderzoek te doen naar zinnige besteding.

IS DE REGIONALE INVALSHOEK ZINVOL?

Jeroen Saris legt de vraag voor:

Heeft het zin om met regionale ogen naar de culturele sector in Brabant te kijken?

De heer Claessen vindt de realiteitswaarde van de vraag twijfelachtig, omdat hij zich afvraagt of er wel bereidheid is bij gemeenteraden om zo te denken. Jeroen Saris geeft aan dat het

logisch is dat men voor de eigen stad opkomt, maar dat men zich nu wel degelijk realiseert dat ze er alleen niet komen. Daar zit een welbegrepen eigenbelang in. Als het culturele veld iets ziet in regionale samenwerking, laat men dan gebruik maken van de gunstige stemming bij de raadsleden om van onderaf initiatieven te ontwikkelen, aldus dhr. Mommaas.

Het gegeven BrabantStad spreekt tot de verbeelding van de heer Pot. Elke stad heeft een aantal basisvoorzieningen die ook interessant zijn voor de andere steden. Het spreekt hem aan om deze onder elkaar te zetten en uit te venten.

De heer Van Dooremalen vindt de eigen karakteristieken per stad belangrijk, bijvoorbeeld in de muziek. Met goed beleid kun je deze versterken en je provincie-overstijgend profileren. In Tilburg en Eindhoven zijn kleinschalige initiatieven te vinden. Maar je moet als provincie ook het belang onderkennen van enkele meer elitaire instellingen. Een zwak punt zijn de kunstopleidingen, die zeer modaal zijn en niets provincie-overstijgend te bieden hebben. Daar valt heel wat te verbeteren, zowel qua klimaat, als qua houding.

De heer Van Heeswijk onderstreept dat dat is waar het om gaat: je moet in staat zijn creatief ingestelde mensen aan te trekken.

Voor samenwerking heb je ook een bepaalde bezieling nodig die de individuele belangen van de steden omzet in wat het de regio kan opleveren. De Muziekwerkplaats is een netwerkorganisatie voor podia van eigentijdse muziek. De bedoeling was dat de steden er financieel in zouden participeren. Tilburg heeft dit gedaan, maar voor het overige is er van het enthousiasme bij aanvang weinig in financiële steun omgezet.

Alle culturele voorzieningen zijn volgens Van Heeswijk *content driven*. Daarvoor moet je de voorwaarden creëren. Inventariseren waar de knelpunten liggen en daar iets aan doen. Het is moeilijk te schetsen hoever je kunt

reiken. Een grote sprong in één keer is wellicht te ambitieus. Geen enkele instelling kan van bovenaf neergelaten worden; dat is gaan rennen voor je kunt lopen. Er is een organisch verloop nodig, anders wordt het potsierlijk.

Niet álles komt van onderaf, aldus de heer Simons. Soms is het goed iemand binnen te halen; dat kan een injectie zijn voor het hele gebied, een shock effect. Je zou beide moeten doen.

De heer Francino stelt vast dat op het niveau van Tilburg de lokale versnippering al groot is en samenwerking niet van de grond komt. Volgend de heer Claessen is O13 groot genoeg voor de hele provincie en heeft het daarom niet zozeer met samenwerking op lokaal niveau te maken. Het is gewoon door een paar jongens begonnen.

Aansluitend bij het voorgaande ziet de heer Lammerts belang in, zowel de kop op wat er al is, de kracht van onderop, en het ambitieniveau van bestuurders. Ook is het volgens hem van belang aan te sluiten bij internationale ontwikkelingen, Europese regio's.

Een voorbeeld van verbetering van de infrastructuur is bijvoorbeeld het aantrekken van een intendant van allure voor het te organiseren beeldenconours. Dit kan van belang zijn voor musea, maar ook kunstvakopleidingen kunnen er hun voordeel mee doen, en het kan uitstraling hebben die doorwerkt in andere instituten en de provincie. In de sfeer van producties zou iets neergezet kunnen worden vergelijkbaar met het Holland Festival, met een uitstraling in de regio.

Jeroen Saris vat de discussie samen:

In het algemeen vindt men bundeling zinvol. De *basics* zijn in Brabant aanwezig.

Een discussiepunt zit in hoe de stap vooruit gezet kan worden. In één stevige stap naar internationaal niveau, of: niet rennen voor je kunt lopen. Over opleidingsniveau is gezegd dat er veel is, maar van middelmatige kwaliteit.

WAAR KOMT SUCCES VANDAAN?

In de huidige kunstenplanperiode krijgt Brabant volgens de heer Claessen in verhouding veel productiegeld, maar niet door de houding van de provincie. Vergelijk ons met Zeeland, waar ze trots zijn op zichzelf en keuzes hebben gemaakt. Zij kopen zich in in het kunstenplan. Dat moet je in Brabant ombuigen. Volgend de heer Saris is dat het effect dat je wilt bereiken. Hier is belangrijk wat de culturele sector wil. De heer Mommaas stelt dat ook in Zeeland de sector zelf met een eigen programma de provincie heeft overgehaald. Wat in Brabant ontbreekt is dat de waardeketen in de culturele sector niet in de gaten wordt gehouden: waar zitten productiemilieus? Waar bezoekers, accommodaties, etcetera? De suggestie van de heer Lammerts is aan te sluiten bij landelijk beleid en zo de kwaliteitsnorm te verhogen. De Premisela Stichting is bijvoorbeeld op zoek naar sterke punten in Nederland om het beleid op te richten. In Brabant liggen verschillende sterke kansen: voor vormgeving in Eindhoven, textiel in Tilburg, grafiek in Breda en keramiek in 's-Hertogenbosch.

De discussie gaat over de factoren van succes. Er zijn volgens de heer Mommaas zowel van bottom up en top down voorbeelden te noemen die zijn gelukt of mislukt. Succes blijkt vaak gekoppeld aan opleidingsmilieus. Pas toen Rotterdam festivals ging koppelen aan de opleidingen in de stad kregen de festivals vaart. Deze Quick Scan gaat hem te snel. Als onderdeel van de voorbereiding van het programma is het nodig een culturele kaart te ontwikkelen door instellingen te bevragen en daarin samenwerkingsverbanden en netwerken zichtbaar te maken en de kansen op koppeling te vinden. Daarna kun je accommoderen wat er al gaande is. Volgens de heer Opbroek is de vraag of het in kaart brengen van netwerken voldoende spectaculair is om het ambitieniveau te halen dat nodig is. De heer Pot: neem je de stedelijke en regionale mensen als uitgangspunt, dan ben je al een heel eind.

Jeroen Saris concludeert dat een analyse van de relaties en krachten iets is wat je altijd moet doen en zal dit in het advies opnemen. Hij stelt vast dat de vraag gesteld is of het ver genoeg gaat. De mensen van Brabant zelf vormen de kern van de markt voor de culturele sector, maar kun je meer doen? Uit de discussie komt naar voren dat het belangrijk is op zoek te gaan naar initiatiefnemers. Die zijn te vinden in de onderbuik van de subcultuur en onder ambitieuze jongeren. Maar ook bij de elite. Deze zaken zijn complementair.

LACUNES

Frits van Vugt vraagt de aanwezigen of er niettemin nu iets gezegd kan worden over aanwezigheid van lacunes of ontbrekende schakels.

Over het Musical theater zegt de heer Pot dat, als dat er zou moeten komen, Joop van den Ende het wel zou gaan doen. Waar zit het dan wel in? De heer Francino ziet mogelijkheden voor de overheid in het op gang helpen van de distributie van die initiatieven die er al zijn. Op het terrein van nieuwe technologieën ziet Van Heeswijk kansen.

Je kunt daar nu een slag maken en goede voorzieningen treffen door de bundeling van initiatieven die door verschillende steden genomen gaan worden. Francino sluit zich hierbij aan: het is een nieuw gebied dat nog doorgespionierd moet gaan worden. Daar is nog niemand goed in.

WAT WILT U DAT DE BESTUURDERS HOREN?

Tenslotte is de vraag aan de orde wat je als kunstensector aanbiedt. Welke prioritering breng je aan? Dhr. Van Dooremalen noemt vier punten:

- 1 Het is goed om te differentiëren naar steden en eigenheid te bevestigen in plaats van ontkennen.
- 2 De ambitie wordt niet geïnstrumenteerd door gebouwen, maar door verbeteringen in de persoonsinfrastructuur.

- 3 Voor Brabant 'Top' zul je ook in opleidingen top moeten zijn. Bouw sociale infrastructuur op.
- 4 Als je top wilt zijn zul je het keramisch centrum als belangrijke discipline cachet moeten geven.

Dhr. Pot

- 1 Neem als uitgangspunt wat er is en versterk de samenwerking.
- 2 Verbeter de distributie van cultuur, bijvoorbeeld door een goede website.
- 3 Geef kwaliteitsimpulsen. Zet het woord kwaliteit op de agenda.

Dhr. Lammerts onderschrijft dat en

voegt eraan toe:

- 1 Versterk hoogwaardige initiatieven met impulsen van een internationaal kwaliteitsniveau (bv intendant internationale beeldenconours).
- 2 Gemeenschappelijk ontwikkelen van een internationaal festival.
- 3 Versterken kennisinfrastructuur inclusief 2^e fase opleidingen.

De heer Claessen over het festival: beweeg je op het niveau waar het Holland Festival zich zou willen bewegen. Het gaat om het opzetten van een netwerk van personen.

Er moeten mensen zijn die zien dat ergens potentie inzit, en ontwikkelingen oppakken die anders wegtrekken.

De heer Opbroek doet Jeroen Saris als tip aan de hand geen rapport te schrijven, maar een manifestatie te houden. Een middag waar voorbeelden te zien zijn. Hij voegt eraan toe:

- 1 Breng in kaart en kijk breed. Dan kan de provincie interstedelijke samenwerking financieel en organisatorisch helpen.
- 2 Wat er is beschikbaar maken. Kennispool.
- 3 Communicatie naar buitenwereld organiseren als BrabantStad activiteit. Dat kan een individuele organisatie als bijvoorbeeld 013 nooit zelf.

De heer Van Heeswijk zou verwachten dat de podia al om de tafel zouden zitten om afspraken te maken. Maar de programmering is niet complementair. Dit kan verbeteren door de publiciteitsmachines ook voor elkaar te laten draaien. BrabantStad kan in die zin veel bieden.

Francino: Steun initiatieven van onderop.

Die hebben vaak een open deur nodig om verder te komen.

Jeroen Saris vat samen:

- 1 Sluit aan bij wat er is.
- 2 Bundel het aanbod en bouw de sociale infrastructuur uit die dat steunt.
- 3 Kwaliteitsimpulsen: kennisinfrastructuur, festival, intendant, netwerk om op tijd kansen te pakken.
- 4 Breng het bestuur in contact met wat er leeft, bijvoorbeeld in de vorm van een inspirerende bijeenkomst.

Maar dan is de vraag: wil je daar als sector zelf tijd in steken om dat te organiseren?

Leeft dit idee, is er steun voor? De heer Simons vindt dat er dynamiek uit voort komt. Als Van Vugt voor financiering zorgt, kan Claessen een voorstel maken.

Frits van Vugt vraagt of er behoefte is aan publiciteit en marketing.

Claessen zegt te wachten op het in elkaar schuiven van de verschillende kranten die er zijn. Volgens de heer Pot kun je beginnen met een eenvoudige ladder. En zijn er zo nog 10 voorbeelden te noemen.

Jeroen Saris rondt af met de conclusie dat er een tweede Quick Scan groepje bijeen zal komen om de resultaten van de expertmeeting te verdiepen. Daar zal ook bezien worden of een bijeenkomst in de vorm van een manifestatie te realiseren is.

Van Vugt bedankt de aanwezigen voor hun komst en hun bijdrage aan de discussie.

Genodigden voor de Expert Meeting Topvoorzieningen Cultuur BrabantStad

Aanwezig bij Expert Meeting	Organisatie	Functie	Plaats
dhr. J. Baak	013	directeur	Tilburg
dhr. F. van Iersel	013 / C04		
• dhr. F. Francino	013 / C04		
dhr. L. Begas	BrabantPop		Tilburg
dhr. J. Oudpoorts	Chassetheater		Breda
dhr. L. Vis	Conservatorium Amsterdam		St. Oedenrode
mw. M. Appelboom	Cultureel centrum De Effenaar	directeur	Eindhoven
dhr. J.P.M. Doms	De Maatschap Internationaal	initiatiefnemer	Tilburg
mw. A. Buys	Fontys Hogescholen	hoofd lerarenopleiding	Tilburg
dhr. G. Grosfeld	Fontys Hogescholen	hoofd opleidingen conservatorium	Tilburg
• dhr. J.P. Lammerts	Gemeente 's-Hertogenbosch	adfd. Hoofd Cultuur	's-Hertogenbosch
dhr. I. van Hove	Holland Festival	artistiek directeur	Amsterdam
dhr. J. van de Vijver	Kunstacademie St. Joost	directeur	Breda
dhr. F. Tiesing	Museum grafische kunst de Beyerd	directeur	Breda
dhr. W. Maas	MVRDV	architect	Rotterdam
dhr. J. Wilbrink	Nieuwe Brabantse Kunststichting NBKS		Breda
dhr. J. van Laarhoven	Noord-Brabants Museum	directeur	's-Hertogenbosch
dhr. B. Palings	November Music		's-Hertogenbosch
dhr. L. Zwaans	Signo & S, organisatie adviezen		Breda
• dhr. G. van Heeswijk	Stichting actuele Muziek Brabant		Tilburg
• dhr. Th. van Dooremalen	Stichting November Music/Internationaal festival voor actuele muziek	zakelijk leider	's-Hertogenbosch
dhr. J. Debbaut	Van Abbemuseum	directeur	Eindhoven
• dhr. H. Opbroek	voorheen 013	leraar/projectmatig bezig	Tilburg
• mw. M. van Beek	Zuidelijk Toneel Hollandia		Eindhoven
dhr. M. van Ginkel	Fonds voor programmering en marketing	directeur	Den Haag
dhr. K. Langeveld	Chassé Theater	directeur	Breda
dhr. H. Driessen	De Pont	directeur	Tilburg
mw. L. Hooft	Design Academy		Eindhoven
dhr. A.M.A. Bruins	Schouwburg Eindhoven	directeur	Eindhoven
• dhr. L. Pot	Schouwburg Tilburg	directeur	Tilburg
• dhr. W. Claessen	Theaterfestival Boulevard	directeur	's-Hertogenbosch
• dhr. H. Mommaas	UvT/Soc. Wet.	hoogleraar Vrijtijdswetenschappen	Tilburg
• dhr. J. Simons	Zuidelijk Toneel Hollandia(ZT Hollandia)	artistiek directeur	Eindhoven

CULTURELE WAARDEKETENS IN BRABANTSTAD

EEN IMPRESSIE EN VOORSTELLEN VOOR INVESTERINGEN

AUTEURS

Hans Mommaas**Arjen van Ulden****Simon de Wijs**

Universiteit van Tilburg

17 april 2003

In opdracht van de Adviesgroep

Cultuur van BrabantStad

1 ACHTERGROND

In het kader van het project 'BrabantStad' bestaat het streven investeringsvoorstellen te formuleren voor de versterking van het culturele imago van de Brabantse stedenband.

Na overleg in een daartoe samengestelde 'Adviesgroep cultuur' is ervoor gekozen die investeringsvoorstellen te baseren op een korte analyse van de regionale culturele waardeketens.

In onderstaande tekst wordt allereerst een summier toelichting gegeven over de inhoud en bruikbaarheid van het concept 'culturele waardeketens'. Vervolgens wordt kort verslag gedaan van een 'quick scan' naar de culturele waardeketens in en rondom de Brabantse stedenrij. Ten slotte volgen suggesties voor investeringen.

2 CULTURELE WAARDEKETENS

Het concept 'culturele waardeketen' vormt een verbijzondering van het algemene economische fenomeen van een productieketen. Producten doorlopen een bepaalde productieketen, van de ideeënvorming en de realisatie van producten uit verschillende grondstoffen en halfproducten tot aan de distributie naar en presentatie op te onderscheiden markten en ten slotte de uiteindelijke ruil. Bij elke transformatie (van grondstof tot product tot verpakking, distributie en ruil) wordt economische waarde aan het product toegevoegd.

Ook culturele producten (boeken, films, schilderijen, foto's, muziek, theaterstukken, festivals) doorlopen een dergelijke economische keten. In die zin kan gesproken worden van een culturele productieketen. Er wordt overigens in het volgende gesproken over 'waardeketen' in plaats van 'productieketen' om zo te benadrukken dat de keten meer omvat dan louter productie. Ook de verpakking, distributie, presentatie en uiteindelijke uitruil behoren ertoe.

De zin van het concept 'culturele waardeketen' ligt vooral in de verdieping die het aanbrengt in ons denken over het functioneren van de culturele sector en de relatie tussen die culturele sector en de ontwikkeling van regio's.

Waar we doorgaans bij het doordenken van investeringen in de culturele sector snel geneigd zijn om vooral aandacht te besteden aan de uiterlijke producten daarvan (de 'content': het festival of evenement, de theatervoorziening, het bibliotheek- of museumgebouw, het beeld of schilderwerk) daar dwingt het concept van de 'culturele waardeketen' ons om ons te verhouden tot het bredere veld van de randvoorwaarden waarbinnen dergelijke producten eerst tot ontwikkeling kunnen komen. We moeten ons verhouden tot het geheel van de vele beroeps- en bedrijfsvoorwaarden van de cultuurmakers, van de schrijvers, regisseurs, producenten.

Denk in dat verband aan financieringsmogelijkheden, de huisvesting, marktinformatie, het opleidingsklimaat, het algehele culturele productieklimaat, contacten met toeleveranciers, financiers en afnemers etc.

Juist in verband met de doordenking van regionale investeringsvoorstellen is een dergelijk ketenperspectief van belang. Cruciaal is immers niet zozeer de momentane culturele content als zodanig, cruciaal zijn, zeker vanuit een langetermijnperspectief, de stimulerende voorwaarden waaronder die content tot stand kan komen en op een 'markt' kan worden 'afgezet'.

Consequentie is dat de aandacht in het beleid niet louter moet uitgaan naar 'snelle' mogelijkheden om stad en regio in cultureel opzicht in de etalage te zetten (culturele regiomarketing), maar juist ook naar mogelijkheden om regionale culturele waardeketens als geheel te versterken. In het eerste geval functioneren evenementen veelal louter als kortstondige samenkomsten die veel geld en inspanning kosten en de regio mogelijk voor een moment over het voetlicht brengen, maar die verder

weinig uitstraling hebben naar het onderliggende regionale culturele veld. In het tweede geval vormen ze mogelijk een uiting van de eigen culturele sterkte en voegen ze daar elementen aan toe, bijvoorbeeld door de mobilisering van externe culturele expertise, het versterken/vormgeven van interne/externe markten, ‘branding’ van de eigen culturele verrichtingen, etc.

Het perspectief van de culturele waardeketen dwingt tot het doordenken van investeringsvoorstellen tegen de achtergrond van een breder kunstzinnig/cultureel productieveld. Algemene inzet is regionale condities te creëren die zorgen voor een verdere expansie en verdichting van ketens. Hoe omvangrijker en meer divers de waardeketens die een regio aan zich weet te binden, des te sterker het regionale culturele klimaat.

Een regio die het louter moet hebben van eenmalige culturele evenementen geproduceerd door organisaties van elders en bedoeld voor een publiek van elders staat er zwak voor, hoe spectaculair die evenementen ook mogen zijn.

Een regio die kan bouwen op een divers en dicht cultureel productie- en exporklimaat, met cultuurmakers en distributeurs die niet alleen het eigen publiek dienen, maar ook zoveel mogelijk publiek van elders naar de regio lokken, die elders hun producten weten af te zetten en cultuurmakers van elders kunnen verleiden tot een verblijf in de eigen regio, staat er in cultureel opzicht veel sterker voor.

Bovendien hebben investeringen in die laatste situatie een veel grotere regionale spin-off dan investeringen in de eerste situatie, simpelweg omdat de regionale ketenopbrengst groter is. De investering blijft langer en doorheen een groter aantal culturele inspanningen in de regio hangen, in plaats van direct weg te lekken naar grootschalige cultuurdistributeurs van buiten.

Ketendenken brengt ook helder de zinvolheid dan wel zinloosheid in kaart van regionale samenwerking. Regionale samenwerking heeft vanuit ketendenken slechts zin naar de mate waarin die samenwerking kan leiden tot een sterkere onderlinge verknoping van lokale ketens en daarmee tot een versterking van de regionale keten als geheel. Samenwerkende steden zijn zo in staat tot het organiseren en op de kaart zetten van een grotere culturele ‘massa’: meer voorzieningen, diverser van samenstelling, met ook meer mogelijkheden voor onderlinge specialisatie en dus een verdieping van de kwaliteit en een sterkere aantrekkingskracht voor kunstenaars, cultuurmakers en bezoekers van buiten.

Culturele waardeketens kunnen worden onderscheiden volgens onderstaande matrix. Langs de verticale as worden de verschillende fasen in de waardeketen onderscheiden, langs de horizontale as de verschillende in de culturele sector te onderscheiden waardeketens. Wanneer sprake is van samenwerking binnen de waardeketen wordt gesproken over ‘verticale integratie’, wanneer sprake is van samenwerking tussen waardeketens wordt gesproken over ‘horizontale integratie’.

3 DE ‘QUICK SCAN’

Om snel een beeld te krijgen van het relatieve belang en de relatieve omvang en samenstelling van de culturele waardeketens in en om de Brabantse stedenrij, alsmede de ruimtelijke spreiding en samenhang daarvan, zijn de afgelopen maanden 26 kwalitatieve interviews gehouden met ‘culturele sleutelfiguren’ in het Brabantse land (zie de lijst met gesprekspartners in bijlage A). Het ging om mensen die werden geacht een goed overzicht te hebben van belangrijke delen van de culturele infrastructuur van Brabant.

In de gesprekken is ondermeer het volgende aan bod gekomen:

- wat is het relatieve belang van de verschillende culturele sectoren in Brabant;
- in welke mate zijn onderdelen van de verschillende culturele waardeketens in Brabant over- of ondervertegenwoordigd;
- hoe zit het met de ruimtelijke spreiding van culturele activiteiten; in welke mate is er sprake van een zekere graad van stedelijke specialisatie;
- welke vormen van samenwerking bestaan er tussen (a) steden (b) culturele sectoren (c) culturele productieonderdelen (incl. de opleidingen, economische en technische ondersteuningsstructuren);
- welke zwakke plekken kunnen worden geïdentificeerd vanuit het perspectief van de onderlinge versterking van waardeketens;
- welke voorstellen kunnen van daaruit worden geformuleerd voor investeringen die bovendien de regio in cultureel opzicht sterker op de kaart zetten?

Culturele waardeketens	Archi- tectuur	Vorm- geving	Film en video	Muziek	Podium kunsten	Beeldende kunst	Folio	Televisie en radio
Contentcreatie								
Industriële input								
Reproductie								
Distributie								
Uitruil								

Meer dan een grof beeld hebben deze gesprekken natuurlijk niet kunnen opleveren, daarvoor is hun aantal te klein. Een goed overzicht van de regionale culturele waardeketens zou een kwantitatief onderzoek vergen, vergelijkbaar met het pilotproject dat recentelijk in opdracht van de stichting Alice en ondersteund door het Ministerie van OC&W door het ETIN is afgerond in de regio Eindhoven naar de culturele bedrijvigheid in en om de stad.

De interviews zijn afgenomen door A. van Ulden en S. de Wijs, beide studenten van het Departement Vrijtijdwetenschappen van de UVT. De werkzaamheden stonden onder begeleiding van prof. dr. ir. H. Mommaas. Een uitgebreide weergave van de gesprekken is te vinden in bijlage B. Deze weergave is het doorlezen meer dan waard. De verslagen van de gesprekken geven een indringend beeld van de dynamiek in het Brabantse culturele leven, alsmede van de ervaren tekorten daarin, door de ogen van de direct betrokkenen.

4 EEN IMPRESSIE VAN DE RESULTATEN

De meest voorkomende en breedst gedragen opmerkingen, aanbevelingen en investeringsvoorstellen worden hieronder opgesomd zonder uitputtend te willen zijn. Eén en ander wordt aangevuld met algemene noties zoals die door de interviewers uit de gesprekken zijn gedestilleerd.

- Cultureel Brabant wordt teveel vanuit een geopolitieke optiek benaderd, zo menen gesprekspartners. Voor een juiste content creatie (moeder van de keten) zijn ook andere netwerken logisch. Gekeken vanuit de netwerken zelf zou bv. een designnetwerk eerder de vorm Eindhoven, Milaan, Keulen, Maastricht aannemen dan bv. Breda, Den Bosch, Eindhoven. De politiek is eerder geneigd vanuit een regionale binding te kijken, de productie kijkt liever naar de inhouds- en markt-technische logica van netwerken. Deze andere netwerken mogen niet over het hoofd gezien worden maar moeten eventueel gebruikt worden om BrabantStad sterker te positioneren. *'Als je het marketingtechnisch goed doet, is BrabantStad het centrum van de wereld'* (Han le Blanc).
- Steden moeten niet concurreren waar het culturele sectoren betreft die een regionale functie hebben. Bestuurders hebben vaak last van prestigedrang en kijken daarbij te zeer met oogkleppen op naar de omgeving. Waar het gaat om lokale culturele functies mag er per stad absoluut een flinke diversificatie bestaan. Het onderscheid tussen lokaal, regionaal, nationaal en internationaal publieksbereik moet goed voor ogen worden gehouden. Daar waar overlap dreigt moet diversificatie en specialisatie worden nagestreefd. Een eenvoudig voorbeeld: alle Brabantse steden kunnen goed een schouwburg exploiteren (lokale functie), een pop-podium zoals O13 heeft een regionale en zelfs nationale functie en dient derhalve niet in elke stad gekopieerd te worden.
- Bestuurders moeten niet proberen een stad dan wel regio in een bepaalde specialistische richting te sturen. Belangrijk is dat het culturele klimaat zichzelf ontwikkelt. Beter is het derhalve om gevoelig te zijn voor signalen van ontwikkelingen in de sector en die op een juiste wijze te faciliteren.
- Veelvuldig wordt genoemd dat de verschillende steden een specialisatie hebben ontwikkeld of aan het ontwikkelen zijn:
 - Tilburg: muziek en beeldende kunst
 - Den Bosch: keramiek, festivals, cultuurhistorisch erfgoed
 - Breda: theater, grafische vormgeving
 - Eindhoven: design, industriële vormgeving, industrieel erfgoed
 - Helmond: industrieel erfgoed
- Veelvuldig wordt gesproken over het belang van jongeren. Enerzijds moet via intensieve cultuureducatie programma's de distributie en uiteindelijke consumptie worden gestimuleerd. Anderzijds zijn de jongeren als kunst- en cultuurproducenten zelf de basis voor de toekomst. Jongeren zullen daarnaast eerder meegaan in een dynamische, kleinschalige productie-cultuur, die door het culturele veld als de toekomst wordt beschouwd. Er is voldoende kunstopleidingsaanbod maar er zijn te weinig kansen om het veld te betreden. Daarvoor zijn een aantal redenen te noemen:
 - De binding van de verschillende academies met de rest van het culturele veld is onvoldoende. De opleidingen kennen veelal een gesloten cultuur, toekomstige cultuurproducenten wordt al vroeg geleerd om weinig openheid te betrachten met betrekking tot de eigen denkwereld, discipline en vaardigheden;
 - Er wordt te weinig aandacht besteed aan het opnemen van pas afgestudeerden in het culturele veld. Het ontbreekt aan overgangstrajecten zoals producties opgezet door kersverse afgestudeerden of faciliteiten in de vorm van bijvoorbeeld ateliers. Kortom: een gebrek aan startersplaatsen. Gevolg is dat een belangrijk deel van het Brabantse potentiële productie-klimaat zijn heil elders zoekt c.q. moet zoeken.
- Het is van belang dat de cultuurproductie wordt gestimuleerd. Daarbij hebben overheden geen directe, maar veel meer een faciliterende en voorwaardenscheppende rol. De juiste versterking van waardeketens moet het mogelijk maken om kleinschalig, dynamisch, vitaal, creatief, risicovol, innovatief te kunnen opereren.

Een mogelijkheid is om in het veld zogenaamde culturele managers/opdrachtgevers aan te trekken met een goed overzicht van de verschillende schakels en disciplines, die kunnen zorgen voor een stimulering van de productie.

Zij dienen partijen met elkaar te binden en verbinden, zowel disciplines onder elkaar als disciplines met politiek en bedrijfsleven. De volgende voorbeelden illustreren dat bovenstaande ontwikkelingen al enigszins worden opgepakt:

- 'Hoofdstation' van René Pijnenburg is een goed voorbeeld van optimale integratie van schakels en disciplines. Hoofdstation probeert een antwoord te geven op het zogenaamde interdisciplinair werken.
- De Nieuwe Brabantse Kunststichting speelt een grote rol in het integreren van cultuur in het 'alledaagse leven'. Concreet voorbeeld is het aangaan van samenwerkingsverbanden tussen politiek, projectontwikkelaars, architecten en kunstenaars bij het vormgeven van wijken waarbij kunstenaars vooral kijken naar aspecten van leefbaarheid.

- Horizontale en verticale integratie van de culturele waardeketens en daarmee samenhangend een sterk verbeterde distributie en publieksbereik vereisen transparantie en openheid van de verschillende culturele instellingen. De aanbodkant leeft te veel in ivoren torens en mist vaak de binding met de maatschappij. De kunstacademies staan met een wonderlijke autonome en gesloten cultuur wellicht model voor de geslotenheid van de hele culturele sector. De content van de toekomst wordt al vroeg 'geleerd' om in het kleine wereldje van de eigen cultuur discipline te opereren. Maar door ontwikkelingen op de gebieden van ICT wordt juist 'multidisciplinariteit' en 'integraliteit' gestimuleerd.

- Publieksbereik blijft een zorgenkindje. De culturele sector moet beter in kaart brengen hoe het (potentiële) publiek er uit ziet. Wat is haar samenstelling (leeftijd, achtergrond, opleiding, etcetera) en interessepatroon? Hier zou ook een taak kunnen liggen voor de aan te stellen culturele managers. De cultuurproducenten onderschatten nog te vaak hun publiek. Bewustwording en bekendmaking van het culturele aanbod begint daarbij met cultuureducatie.

- De media (tv & radio) kunnen een grote rol spelen in deze, als dragers van cultuur. Maar er bestaat veel kritiek met betrekking tot het huidige aanbod van vooral Omroep Brabant. Programma's zoals 'De Wandeling' kunnen cultuur op een leerzame doch luchtige manier onder het grote publiek brengen (ter lering en vermaak). De Provincie mag in ruil voor de grote subsidiestroom die zij jaarlijks richting Omroep Brabant sluiset hogere eisen stellen. Het aanbod van Omroep Brabant wordt door velen als populistisch, gemaakt grappig en geforceerd amusant betiteld. Omroep Brabant zou samenvattend sterk bij kunnen dragen aan bekendheid en bewustwording van cultuur bij het grote publiek.

Naast de media wordt ook de bibliotheek als kennismakingsplek met cultuur bij uitstek genoemd.

- '*Architectuur en vormgeving zijn zo goed als de opdrachtgever is*' (Van Leeuwen). Samenwerking in optima forma betekent dat opdrachtgevers mee kunnen denken met de contentcreatie en flexibel en innovatief zijn. Het verleden heeft laten zien hoe het mis kan gaan in de relatie tussen bestuurders en de cultuurproductie. In relatie hiermee kan het één en ander opgemerkt worden over subsidiepolitiek. Kritiek bestaat op het feit dat

'toevallige' functionarissen bij de overheid middels een 'toevallig' cultuurbeleid bepalen hoe de sector zich ontwikkelt. Zaken als publieksbereik, prestatiegerichtheid, de stimulering van cross-over en dergelijke voeren de boventoon i.p.v. de discussie over kwaliteit. Dit is een top-down benadering. Beter zou volgens velen zijn om onafhankelijke cultuurmanagers zo subsidies te laten verdelen dat er een bottom-up proces in werking treedt. Belangrijke gedeelde waarden als de verruiming van het publieksbereik en de vernieuwing van kunst en cultuur worden dan vanzelf gerealiseerd.

- Uit bovenstaande punten kan simpelweg geconcludeerd worden dat samenwerking in elke vorm een versterking kan zijn van culturele waardeketens. Maar structurele samenwerking en een inhoudelijke discussie blijven vaak achterwege. Waar men wel inhoudelijk samenwerkt is dit vaak op ad hoc of projectbasis. Gunstige uitzonderingen zijn o.a. het reeds vernoemde hoofdstation en de Nieuwe Brabantse Kunststichting.

5 KORT OVERZICHT DISCIPLINES

Hieronder volgt een korte typering van de (enigszins arbitrair afgebakende) disciplines.

Architectuur

De architectuur komt er over de hele keten genomen positief uit. Brabant beschikt over een gevestigde orde van contentproducenten. De productie kan een impuls krijgen door het culturele opdrachtgeverschap te stimuleren.

Vormgeving

Een zwakke plek in de keten vormt het wegstromen van beginnende vormgevers richting o.a. de Randstad. Hier is het van belang om kleinschalige, dynamische startersplekken te faciliteren.

Film en video

Volgens velen zijn film en video voornamelijk gesitueerd in Amsterdam en Rotterdam.

Maar ook Brabant kent boeiende onderdelen, zoals het Nederlands Instituut voor Animatiefilm (NIAF) en de Vereniging voor Brabantse Filmtheaters (VBF). Ook hier geldt wederom dat jonge cultuurproducenten te snel weg gaan.

Muziek

Muziek is zeer goed en divers aanwezig.

Tilburg springt er (ook landelijk) uit. Er zou meer gedaan kunnen worden met eigentijdse actuele muziek. Tilburg zou zelfs internationaal aardig aan de weg kunnen timmeren. De opzet van O13 is door velen genoemd als een schoolvoorbeeld van een mogelijke coproductie tussen sector en bestuur.

Podiumkunsten

Over de hele keten beschouwd komen de podiumkunsten er redelijk goed uit. Twee duidelijk hiaten zijn te ontdekken. De academies leveren vooral docenten af en geen regisseurs en acteurs, de aanwas van content blijft hierdoor achter. Op de tweede plaats zouden theaters van enige omvang en schouwburgen financieel in staat gesteld moeten worden om breder/diverser te programmeren. Bijvoorbeeld de stap van volle vlakke vloer theaters naar de kleinere zalen in schouwburgen lijkt niet gemaakt te kunnen worden.

Beeldende kunst

Bekendheid met en bewustwording van het aanbod bij het publiek is een probleem. Het publiek heeft vaak behoefte aan uitleg, de kunstenaar verzuimt deze vaak te geven. Wellicht dat de media hier een rol kunnen spelen.

Literatuur

De meeste geïnterviewden geven aan dat literatuur in Brabant geen echt speerpunt is. Landelijke media geven sowieso veel te weinig aandacht aan literatuur in 'de provincie'. De arrogantie van Amsterdam als literair

centrum van Nederland en de focus van de media op louter Amsterdam werken dit in de hand. Toch wordt aangegeven dat de infrastructuur in Brabant, met name in Tilburg, kansen biedt. Denk aan de faculteit Letteren op de UvT, het Scription, de Vorst en de oude onderwijsmethoden van de fraters. In Helmond bestaat een hoog aangeschreven literatuurcafé met een jaarlijkse literatuurprijs.

Televisie en radio

Deze is reeds uitvoerig behandeld. Feit is dat vooral de content flink moet verbeteren van zowel Omroep Brabant als de lokale zenders. Publieksbereik kan bij uitstek bewerkstelligd worden door deze media. Ter indicatie, 'De Wandeling' trekt wekelijks 400.000 kijkers.

6 INVESTEREN IN KETENS

Wie de weergave van de gesprekken tot zich laat doordringen kan om te beginnen vier dingen constateren.

Op de eerste plaats valt op hoe het ketendenken de gesprekspartners aanzet tot een integrale doordinking van de culturele infrastructuur in Brabant. Het denken komt los van op zichzelf staande, vaak stadsgebonden voorzieningen, projecten en evenementen en richt zich op de manier waarop het algehele productieklimaat, de opleidingen en het publieksbereik op diverse schaalniveaus met elkaar in verband staat. De blik verschuift van de 'content' als zodanig naar de voorwaarden waaronder die content kan bestaan. Ketendenken bevordert een integrale blik.

Op de tweede plaats valt op hoe in dat verband de Brabantse regio kennelijk toch als een zekere entiteit wordt ervaren, als een tot op zekere hoogte samenhangende ruimte waarin dingen zich in onderling verband afspelen. Ook al zet men zich (terecht) af tegen een al te introverte blik en een al te banale poging Brabant in cultureel opzicht vast te zetten en wordt ruimte gevraagd voor de mogelijkheid dat cultuurmakers meer van doen hebben met

toeleveranciers en afnemers van buiten de eigen regio, dan nog gebeurt dit vanuit een regionaal perspectief.

Op de derde plaats leidt die regionale blik ook tot een zeker enthousiasme over wat zich in cultureel opzicht in de regio afspeelt. De gesprekspartners vrezen natuurlijk de zelfvoldaanheid en zeker naar bestuurders toe dient een kritische houding overeind te worden gehouden, maar anderzijds prijst men zich gelukkig met het culturele klimaat rondom het stedelijke netwerk in Brabant. Hier is het nodige te doen, hier zitten genoeg interessante, creatieve mensen en organisaties die ook hun nek willen uitsteken en risico's durven te nemen. Als het bestuur en de politiek daar nou maar eens van op de hoogte wilde komen en er haar voordeel mee wilde doen.

Maar tenslotte legt het ketendenken ook de vinger op een aantal zwakke plekken in de keten en verwijst het naar kansen om ketens te versterken. En dat zowel in een verticale zin, waar het de versterking betreft van de relatie tussen de opleidingen, de cultuurproductie, de distributie en de 'markt' binnen specifieke sectoren, als in een horizontale zin, waar het de samenwerking betreft tussen de verschillende culturele sectoren onderling en tussen de culturele sector als zodanig en externe partners (toerisme, economie, planologie). Als met die inzichten iets zou kunnen worden gedaan, dan zou het rendement van het aanwezige culturele vermogen zonder al teveel inspanning veel hoger kunnen zijn.

Als de vijf zwakste plekken kunnen worden aangemerkt (in willekeurige volgorde):

- een onvoldoende binding van de kunst- en cultuuropleidingen met het regionale culturele veld;
- een nog te zwakke verbinding tussen cultuur en economie (toerisme, industrie) en tussen de culturele instellingen (aanbodkant) en hun maatschappelijke omgeving;

- een nog te zwakke onderlinge profilering van het culturele aanbod en de culturele infrastructuur van de verschillende steden;
- een te sterke oriëntatie van bestuurders op culturele ‘flagships’ (top-down benadering) en een te geringe interesse in de onderlinge samenhang van culturele waardeketens (procesbenadering);
- een onderontwikkelde inzet van de media (radio en televisie) in de presentatie en stimulering van de regionale kunst en cultuur.

En als de vijf meest interessante kansen zijn te formuleren (weer in willekeurige volgorde):

- de implementatie van het ketendenken in de gedachtenvorming over cultuur in BrabantStad, onderbouwd door de nodige informatie;
- het beter benutten van vrij komende ruimtes, vooral ook in het buitengebied (oude fabrieksgebouwen, kloosters, monumentale boerderijen) in de versterking/verbreding van een samenhangend interstedelijk cultureel veld, als plek van kunstproductie, presentatie, de vormgeving van culturele woon- en werkgemeenschappen, de stimulering van het cultureel verblijf (culturele planologie);
- de versterking van de band tussen afgestudeerden van de kunstopleidingen en het regionale culturele veld, zoals via de ontwikkeling van productiebeurzen, de facilitering van culturele woon- en werkgemeenschappen, de stimulering van het particuliere opdrachtgeverschap;
- de inzet van een op regionale schaal opererende culturele netwerk- of ketenmanager, in staat tot het strategisch met elkaar verbinden en aldus onderling versterken van de verschillende waardeketens (met name van de podia, de distributeurs en de financiers met de regionale culturele producenten);

- het versterken van het culturele ‘verblijfsklimaat’ (‘cultuurtoerisme’) door de ontwikkeling van cultureel interessante en met de regionale culturele infrastructuur verbonden verblijfsformules (museumhotels, kloosterhotels, e.d.).

7 CONCLUSIE

De gesprekken met de culturele sleutelfiguren hebben niet geleid tot een concreet uitgewerkte lijst van ‘topvoorzieningen’ waarin geïnvesteerd zou moeten gaan worden.

De gesprekspartners zoeken het niet zozeer in een nog groter theater hier of daar, een zoveelste stedelijk poppodium, of de uitbouw van dit of dat museum, maar in een versterking over de volle breedte van het regionale culturele productieklimaat.

Toch valt niet te ontkennen hoe grootschalige culturele projecten soms in staat zijn te werken als culturele katalysator. Ze trekken de aandacht, ook van bredere lagen van de kunstwereld, en werken daarmee in het ideale geval, als een magneet en stimulator van een bredere culturele dynamiek.

Een voorwaarde daarvoor is wel dat die projecten op een of andere manier ook aansluiten bij wat desnoods in een embryonale of impliciete vorm al aanwezig is: een spectaculair architectuurmuseum dat daadwerkelijk kan functioneren als een ‘versneller’ van een lokale architectonische dynamiek; een theaterfestival dat dient als een etalage voor de regionale podiumcreativiteit en als schakel tussen die regionale podiumcreativiteit en een wijdere, transnationale theaterwereld, een kunstmuseum dat via gebouw en programmering een daadwerkelijke bijdrage kan leveren aan de versterking van een al aanwezig creatief klimaat.

In het slechtste geval vormen grootschalige culturele voorzieningen een op zichzelf staande entiteit, waarvoor, na de eerste golf van enthousiasme, de belangstelling alleen met de grootste moeite in stand is te houden.

In het beste geval ontstaat een wederkerige aansluiting met wat er lokaal of regionaal aanwezig is en wordt de doorstart gedragen door een veelheid van contacten en initiatieven.

Daarmee tekenen zich de contouren af van de opgave waarvoor BrabantStad staat: een programma te ontwikkelen dat tegelijkertijd BrabantStad als een interessante culturele en creatieve regio op de kaart zet en werkt als een vliegwiel voor de uitbreiding en verdichting van regionaal aanwezige culturele waardeketens.

Voor de hand ligt dan een combinatie van twee dingen. Enerzijds een regelmatig terugkerend regionaal georganiseerd *Brabant-festival*, dat kan dienen als een platform voor interdisciplinaire samenwerking en presentatie. Anderzijds een meer permanente *ondersteuningsstructuur voor de versterking van regionale culturele waardeketens*.

Bij het laatste gaat het eerder om ketenversterking en ketenmanagement, dan om een regionale productiefunctie of een regionale cultuurintendant. Concreet gaat het om een persoon of instantie die permanent bezig is met het strategisch met elkaar verknopen van onderdelen van de waardeketen; producenten met podia en musea, podia en musea met de markt, ontwerpers en beeldend kunstenaars met kapitaalverstrekkers, cultuurproducenten met ondersteuners van de regionale Kamer van Koophandel, etc. etc. De betreffende persoon of organisatie is prima op de hoogte van de regionale structuren en weet snel en effectief aanwezige expertise met elkaar in verbinding te brengen. Eventueel kan die persoon of organisatie de beschikking krijgen over een investeringsbudget, waarmee strategische impulsen kunnen worden gegeven. Ideaaliter vormen een regionaal programma voor culturele planologie en een regionaal programma voor de regionale binding van afgestudeerden van de kunstopleidingen (een zogenaamd ‘delay-programma’) er een onderdeel van.

CULTURELE WAARDEKETENS IN BRABANTSTAD

UITWERKING VAN 26 INTERVIEWS

INTERVIEWERS

Simon de Wijs**Arjen van Ulden**

Uitwerking van 26 diepte-interviews.
Afgenomen ten behoeve van het onderzoek naar 'Culturele waardeketens in Brabantstad'.

DHR. WIM CLAESSEN

10 februari Den Bosch

Huidige functie

- Directeur van Stichting Bosse Nova, organisator en initiator van culturele evenementen waaronder Theaterfestival Boulevard.
- Lid van de projectgroep Cultuur in Brabantstad en organisator van de 'cultuursafari' voor ambtenaren.

Kennisveld

- Podiumkunsten
- Beeldende kunsten
- Met name de fases van distributie en presentatie

Wim benoemt de regionale specialisaties:

Den Bosch Keramiek / Cultuurhistorie / Festivals**Tilburg** Textiel / Muziek / Mundial**Breda** Theater / Grafisch / Kunstacademie**Eindhoven** Design / TUE**Helmond** Industrieel Erfgoed*Aandachtspunten gesprek / aanbevelingen*

- Brabantstad zou moeten kijken wat samenwerking met Vlaanderen voor kansen biedt. Er is een grote grensoverschrijdende cultuurprogrammering en cultuurbezoek te constateren in Groot Brabant (zowel Nederland als België)
- Keramiekketen in 's-Hertogenbosch in zijn geheel goed aanwezig.
- Van zeer groot belang om ideeën en content uit Brabant te programmeren en zo de productie binnen Brabant te houden.
- Samenwerking waardeketens (horizontaal) op festivals. Op Boulevard zijn vele disciplines vertegenwoordigd. Ook verloopt de samenwerking via instellingen als Muzieklab, Productiehuis Brabant.
- Samenwerking waardeketens: bijv. festival/museum. Het museum zorgt voor de locatie, terwijl de festivalorganisatie voor de programmering zorgt.
- Culturele instellingen hebben een verschillende reikwijdte/functie. Bijvoorbeeld lokaal (Schouwburg) t.o.v. regionaal (Boulevard). Houd hier rekening

mee bij het analyseren van de infrastructuur. Niet alle voorzieningen hoeven in alle steden aanwezig te zijn.

- BisK, cultuureducatie (Helmond), staat als motor aan de basis van alle culturele waardeketens. Deze instelling kan belangrijk zijn bij samenwerking met de disciplines.
- Samenwerking tussen steden als zodanig is niet aanwezig. De samenwerking is meer gebaseerd op de kernen zelf (bijvoorbeeld de festivals). Het succes van grote festivals valt/staat zelfs bij goede samenwerking en overleg. Deze samenwerking kan zich richten op marketing, afstemming programma enzovoorts. De gemeentes zelf moeten inhoudelijk niet samenwerken maar slechts voorwaarde scheppend en faciliterend te werk gaan. De organisaties werken dan wel inhoudelijk samen.
- Er zijn zeer veel opleidingen in Brabant, terwijl de uitvoeringskansen te gering zijn. Veel opgeleide mensen, groot cultureel potentieel, kunnen in Brabant geen productieplaats vinden en zij glijden op deze manier weg. Hiervoor is een heel specifieke financiële planningsoorzaak. De plekken waar zij zouden moeten spelen zijn bezet door anderen. Zie het commerciële aanbod, alsmede gerichtheid op congressen en dergelijke, van de schouwburgen in plaats van het culturele aanbod. Reden hiervoor is dat er een geldtekort is voor culturele programmering.
- Is er genoeg vraag voor een meer culturele programmering? De kritieke ingreep begint hier bij educatie en onderwijs: we moeten mensen leren naar theater te gaan. Overheid heeft laatste 20 jaar door bezuinigingen schromelijk verzuimd op gebied van educatie. ckv-profielen zijn slechts een eerste stap op de goede weg terug.

Concrete investeringsvoorstellen

- Investeer in de infrastructuur voor een meer culturele programmering.
- Investeer in een betere cultuureducatie (stel de toekomst zeker), belangrijke basisschakel in de culturele waardeketens.
- Investeer in een internationale component. De ambitie is er bij organisatoren en producenten, maar inhoudelijk en financieel zijn er geen middelen vanuit de provincie.

Noot Bij het gesprek waren tevens Heleen Moors, organisatie cultuursafari ten behoeve van BrabantStad (24 maart a.s.), en Lies Frankhuysen, PR, aanwezig.

DHR. VAN LAARHOVEN

12 februari Den Bosch

Huidige functies

- Directeur Noord-Brabants Museum

Carrièreverloop

- Opleiding kunstgeschiedenis met specialisatie in musea.
- Als stagiaire begonnen in Noord-Brabants museum.
- Werkzaam geweest bij twee andere musea en een kunsthistorisch instituut.

Kennisveld

- Musea, beeldende kunst, erfgoed.

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Vormgeving is een belangrijk aspect vanwege sterke industriële geschiedenis van Brabant. Daar is veel belangstelling voor vanuit andere delen van Nederland. Hier kan Brabant zich zeer sterk in profileren!

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Als je de Brabantse steden als een geheel bekijkt zijn muziek en beeldende kunst door de hele keten heen vrij sterk vertegenwoordigd. Folio is beperkt aanwezig.
- Op gebied van opleidingen doen we het goed, breed scala aan academies en twee universiteiten. Niet proberen om alles in huis te halen. Waarom een museumopleiding als die in Amsterdam al bestaat?

Aanbevelingen

- Uitkijken dat je niet teveel competitie in Brabant genereert. Eerder aanvullen dan met elkaar competieren. Dit is iets wat steden nog wel eens plachten te doen door het opzetten van prestigeprojecten. Elke stad moet weer zo nodig een eigen museum voor moderne kunsten hebben etc.
- Bovenstaande in ogenschouw nemende bestaat er een enorme verdeeldheid in Brabant. Ambities van bestuurders staan

in geen verhouding tot de Brabantse context waarin ze moeten opereren.

- Er moet veel meer samenwerking en afstemming bestaan tussen verschillende steden; wie heeft wat en wie zou zich vervolgens waarop moeten gaan toelichten?
- Brabant moet groter denken in termen van afstemming. Buiten gemeentegrenzen kijken, zonder overigens lokale context uit het oog te verliezen. Ad hoc projecten kunnen zeer lokaal gericht zijn.
- Bestuurders zien cultuur als etiquette wat op de stad geplakt kan worden om uitstraling naar buiten te creëren. Moet juist gericht zijn op welzijn van eigen mensen, hier ligt een spagaat.
- Samenwerking tussen verschillende sectoren biedt absoluut kansen. Kijk bijvoorbeeld naar Centre Pompidou. Mensen willen niet een paar uur naar het museum of een voorstelling in de schouwburg bezoeken. Mensen willen gewoon een avondje cultuur. In het verlengde daarvan moeten er (per stad) cultuurmanagers komen die meer oog hebben voor wat de consument wil. Producenten denken nu vanuit een bepaalde arrogantie wel te weten wat goed is voor het publiek, daar moeten we van af. Dat is lastig want sommigen zullen hun functie daarmee verliezen, dat stuit natuurlijk op weerstand.
- Brabant moet slagkracht houden door samenwerking en coördinatie (vooral in de top van de culturele voorzieningen). Hier ligt ook een duidelijk taak voor de provincie.
- Steden moeten een duidelijk visie ontwikkelen en zich niet laten leiden door prestige en imago maar door kwaliteit en behoeften van het publiek.

DHR. PIET HAGENAARS

13 februari Utrecht

Huidige functie

- Directeur van Cultuur Netwerk Nederland, landelijk expertisecentrum voor cultuureducatie. Deze stichting houdt zich onder meer bezig met cultuureducatie (kunst-educatie en erfgoededucatie) op het gebied van onderwijs, vrijetijd en professionele instellingen en het beleid van de overheid in Nederland.

Carrièreverloop

- Negen jaar docent in het voorgezet onderwijs en hoger beroepsonderwijs, directeur Museum Jan Crunen in Oss, waarnemend directeur van de sector Welzijn van de gemeente Oss, directeur van de Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg, directeur LOKV en sinds 2001 directeur van Cultuurnetwerk Nederland.
- Nevenfuncties onder meer Kroonlid van de Raad voor de Kunst, Lid van de Raad voor Cultuur, Provinciale adviescommissies op het terrein van cultuur, lid programmaraad NPS en vele provinciale en landelijke stichtingen op het gebied van kunst en kunsteducatie.

Kennisveld

- Cultuureducatie
- Beeldende kunsten
- Kunstgeschiedenis
- Management

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- Waarom is Brabantstad gebaseerd op basis van een gebied van vijf steden? Als je vanuit cultuur redeneert kom je tot heel andere netwerken (bijv. Oss, Bergen op Zoom, Roosendaal, Tilburg en Turnhout of de eurregio Nederland/Vlaanderen, maar niet de Brabantse Stedenrij in het bijzonder.
- Let op de nieuwe doelgroepen die er vanaf september 2003 aan komen i.v.m. de invoering van ckv-profielen op het vmbo.

- *Rapport BisK met betrekking tot cultuureducatieve netwerken* verschenen vanuit Cultuurnetwerk Nederland. Voornamelijk over lokale en/of regionale netwerken van instellingen voor het onderwijs, professionele culturele instellingen en Centra voor de Kunsten.
- Cultuur educatieve infrastructuur in de Brabantse steden is goed, maar wel gericht op de inwoners van de eigen stad. Samenwerking van cultuur educatieve instellingen met andere culturele instellingen laat te wensen over. Er zijn wel enkele goede voorbeelden te noemen zoals het Overleg Kunst voor het Onderwijs in Oss, maar ook De Ontdekking in Breda en het Muzenplatform in Oosterhout.
- Samenwerking tussen de vijf steden van de Brabantse Stedenrij is niet van primair belang. Veelmeer zouden de steden een eigen profiel moeten hebben en afstemming voor festivals met elkaar moeten zien te bereiken. Dit profiel moet gebaseerd zijn op de eigen Brabantse creaties. Het is van belang om de (academische) kunstopleidingen, waarvan vrijwel alle disciplines in Brabant aanwezig zijn, als kritieke schakel in de keten te zien; zowel op het gebied van contentcreatie als op dat van educatie. Zorg dat de opgeleide mensen niet wegvloeien, zorg dat je kwaliteit binnenhoudt!
- Zorg dat infrastructuur, distributie en contentcreatie op orde zijn. Voor de eerste twee ziet Piet dat als redelijk tot goed. Zet dus in op de contentcreatie. Let wel op 'the survival of the fittest': tracht niet iedereen te plaatsen, maar selecteer op kwaliteit en houdt de beste in Brabant.
- Steden mogen best hetzelfde aanbod hebben, maar zodra het speciaal wordt (lees: interessanter/grotere reikwijdte) moet er diversiteit aangebracht worden.

Publiek komt heus op specifiek aanbod af; niet op van alles hetzelfde. Afstemmen van programmering is vooral van belang tussen kleine steden/dorpen.

- Festivals zijn de grote kans om horizontale en verticale integratie in de cultuursector in praktijk te brengen en tevens biedt het een uitstekende mogelijkheid om een basis te leggen voor structurele samenwerking tussen verschillende soorten instellingen. Ook voor cultuureducatie zijn festivals de ideale mogelijkheid om tot samenwerking te komen met andere culturele instellingen. Een goed voorbeeld is Festival Mundial in Tilburg.
- Richt je niet alleen op de steden (grote schaal), maar geef ook aandacht aan het kleinschalige in wijken en buurten. Vertaal dit ook door naar de sector.

Concrete investeringsvoorstellen

- Investeer in contentcreatie en uitruil. Let bij de uitruil met name op de migratiebewegingen. Met deze zaken, voornamelijk de uitruil, is zeer veel geld gemoeid. Economische secundaire effecten ook meenemen in de plannen.
- Zorg dat in de steden de infrastructuur en distributie aanwezig zijn en op peil blijven. Investeer met name in faciliteiten voor na de (kunstvak)opleidingen. Dit is vooral van belang voor de fase na de contentcreatie of opleidingsfase en vóór de productiefase. In deze fase vind 'the survival of the fittest' plaats en moeten de jonge producenten die net van de academie afkomen gestimuleerd en gefaciliteerd en gedisciplineerd worden.

DHR. FONS VAN IERSEL

13 februari Tilburg

Huidige functie

- Interim-directeur van Poppodium 013
- Adviseur in culturele aangelegenheden

Carrièreverloop

- Bezigheden met betrekking tot jongeren-cultuur, festivals en popmuziek
- Adviseur in culturele aangelegenheden

Kennisveld

- (pop)Muziek
- In enige mate ook de andere disciplines

Aandachtspunten gesprek /aanbevelingen

- Relatieve belang van de waardeketens? Fons verwijst naar het *onderzoek 'Cultuurprofielen' van Berenschot*. Tevens geeft hij aan dat muziek de belangrijkste keten is in Tilburg. Ook is Tilburg m.b.t. muziek de sterkste stad in de Brabantse stedenrij. Tilburg moet dan ook de culturele identiteit sterk laten leiden door de krachtige culturele waardeketen op gebied van muziek. 'Je moet niet overal alle bloemen laten bloeien', merkt hij op. Overigens merkt hij op dat er meer peilers kunnen zijn, zo is in Tilburg beeldende kunst bijzonder sterk aanwezig is.
- Fons verwijst ook nog naar een onderzoek van Nijver over de economische betekenis van een culturele infrastructuur in een stad.
- De muziekketen in Brabant, voornamelijk aanwezig in Tilburg, zit goed in elkaar. De samenwerking binnen de muziekketen is ondanks dat niet optimaal. Veelal gaat samenwerking niet verder dan overleg. Oppervlakkigheid zou meer plaats moeten maken voor verdieping van het aanbod en verfijning + intensivering van promotie en participatie door samenwerking die structureel de waardeketen versterkt.
- Er is zowel enorm veel content als kennis in Brabant, maar we krijgen er geen samenhang en samenwerking in. Niet op intern vlak binnen Brabant en ook niet naar buiten toe.

- Met betrekking tot spreiding van activiteiten moet in de culturele infrastructuur een onderscheid worden gemaakt naar lokaal, regionaal en landelijk bereik van de activiteiten. De eigen stad moet in ieder geval gediend kunnen worden door de infrastructuur. Wordt het bereik groter, komt er overlap met aanbod uit andere steden. Bij overlap moet je diversificatie en specialisatie nastreven. 013 is een voorbeeld van een organisatie met regionaal/landelijk bereik.
- Steden hebben allemaal een eigen identiteit en een aantal sterkere ketens. Vanwege de Brabantse mentaliteit zullen Brabanders zich sterk aan hun stad blijven hechten en niet aan het fenomeen Brabantstad. Zet daarom in op de specifieke sterke ketens in de verschillende steden om diversificatie aan te brengen. Steden vullen elkaar op deze manier aan en geven het geheel Brabantstad een uitstraling.
- Brabantstad moet niet te grootschalig denken, zoek juist meer verdieping in de ketens en optimaliseer het bestaande. Het probleem is simpelweg geld. De ideeën stranden in goede wil.
- Samenwerking met andere ketens wordt vooral gezien op het vlak van de festivals (Mundial, Boulevard, Zomertraktaties Tilburg). Het gebeurt wel, maar veel te weinig en niet structureel.
- De sterkste bloeiende bloemen dreigen te verwelken door de grootse plannen en gedachten van de bestuurders. Er moet niet alleen aandacht geschonken worden aan de buitenkant (bijv. gebouwen) en consolidatie van het niveau. Veelmeer moet de aandacht gericht worden op intensivering van de bestaande binnenkant (het culturele aanbod). We moeten niet allemaal in onszelf gekeerd ons kunstje blijven doen.

- Geld is er wel, kijk maar naar de investeringen door de politiek in de sport. Cultuur blijft achter, omdat sport meer toegankelijk is dan cultuur.

Concrete investeringsvoorstellen

- Versterk de muzikale keten in Brabant en leg het centrum in Tilburg, waar de regionale rol ligt. De andere steden hebben dan een lokale functie. Bepaal zo ook voor de andere ketens een 'hoofdstad'. Samenwerking binnen de muzieksector (pop, jazz, actueel) moet gestimuleerd worden doordat een 2^e lijnsorganisatie zich hiervoor sterk maakt (StamB, Brabantpop, Muzieklab). Versterking van het productieklimaat is daarbij evident. Het in Tilburg aanwezige kunstvakonderwijs moet daarbij betrokken worden. Tevens moet via openheid en samenwerking diversiteit en afstemming nagestreefd worden. Samenwerking met andere disciplines zou in festivals en bijzondere producties tot uiting moeten komen.

DHR. JACE VAN DE VEN

13 februari Tilburg

Huidige functies

- Journalist/redacteur Brabants Dagblad

Carrièreverloop

- Opleiding rechten
- 20 jaar kunstredacteur bij Brabants Dagblad

Kennisveld

- Van meeste sectoren redelijke kennis

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Allemaal even belangrijk

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Op gebied van architectuur, vormgeving, muziek en beeldende kunst (zeer goede contentcreatie) is Brabant redelijk goed.
- Op gebied van podiumkunsten draaien we mee maar is nog wel wat te verbeteren.
- Film en video is minder alsmede letteren.
- Litterair podium bevindt zich niet in Brabant. Landelijke media richten zich ook niet op Brabant, ook niet als hier iets goeds gebeurt. Daarnaast bestaat er, en mag er ook best dialectliteratuur bestaan. Problemen doen zich hier vooral voor bij de uitruil.
- Tv & radio in Brabant zijn troep. De wandeling en Extra zijn aardige programma's, de rest kan zo de container in. Vorm van imitatie SBS6, geforceerd leuk doen en weinig inhoud.

Aanbevelingen

- Er zijn kansen op het gebied van samenwerking. De meeste contentcreatie gebeurt door individuen maar overige stappen in de ketens kunnen wel gebruik maken van samenwerking.
- Conservatorium in Tilburg mag veel meer aan de weg timmeren en laten zien wie ze zijn en wat ze doen.
- Investeren in de infrastructuur heeft weinig zin als dat vanuit de provincie moet gebeuren. Als de provincie iets moet organiseren gaat het a-priori mis.

- Er moet veel geld uitgetrokken worden voor de contentcreatie. Een consultant uit de wereld van de contentcreatie moet (onbezoldigd) de beschikbare gelden verdelen. In ieder geval geen instanties meer in het leven roepen. Deze sloppen meer geld op dan dat ze te verdelen hebben.
- Gemeentes moeten af van 'prestige denken'. Er wordt alleen naar de vorm gekeken en niet naar de inhoud. Wat voegen een concertzaal in Tilburg en een middeleeuws museum in Eindhoven toe als er niets is om te laten zien?

DHR. J. VAN DE VIJVER

13 februari Breda

Huidige functies

- Directeur academie St. Joost
- Voorzitter directie fusierende academies Breda en Den Bosch
- Zitting in management stichting Brabantse Hogescholen
- Voorzitter stichting Premesla (opvolger Ned. Vormgevingsinstituut)
- Voorzitter landelijk overleg beeldende kunst

Carrièreverloop

- Jan van Eijck academie en studie antropologie
- Senior Lector Universiteit Kaapstad
- Lid directie faculteit der kunsten Hogeschool Groningen
- Directeur Media GN (Groningen, nieuwe media ontwikkeling)
- Zelfstandig adviseur nieuwe media (o.a. voor buitenlandse zaken)
- Voorzitter Tijdelijke Adviescommissie (Landelijk) Vormgevingsbeleid (2001)

Kennisveld

- Beeldende kunst
- Vormgeving
- Nieuwe Media

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Vrijwel allemaal belangrijk. Film, tv & radio zijn minder relevant, zijn al gepositioneerd in Amsterdam, Rotterdam en het Gooi. Ook profileert Rotterdam zich sterk op het terrein van de architectuur en Rotterdam en Amsterdam op het gebied van de fotografie en nieuwe media.

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Vormgeving is goed vertegenwoordigd. Bijvoorbeeld in Eindhoven (industriële en productontwerp), waar de vormgevingsketen sterk is door de samenwerking tussen Design Academy, Universiteit Eindhoven, bedrijfsleven en gemeente Eindhoven. In Den Bosch, waar o.a. het Europees keramisch

Werkcentrum is gevestigd werken
 verscheidene instellingen en Gemeente
 samen op het terrein van de keramiek.
 Breda, dat traditioneel sterk onderwijs
 op het terrein van het communicatie
 ontwerp (grafisch ontwerp, audiovisueel
 ontwerp, fotografie en animatie) kent,
 ontwikkelt zich verder tot een centrum
 voor grafisch/communicatieontwerp met
 de komst van het Museum voor Grafisch
 Ontwerp, De Beyerd.

- Beeldende kunst kent een bijzonder
 goede basis in Brabant. Musea als het van
 Abbe in Eindhoven en De Pont in Tilburg
 zijn internationaal geprofileerd en de
 provincie is bijzonder rijk aan goede en
 levenskrachtige kunstenaarsinitiatieven.
 Alleen het galeriewezen, dat hierop zou
 kunnen aansluiten, is onvoldoende
 ontwikkeld.

Aanbevelingen

- Breda moet zich verder kunnen uitbouwen
 tot centrum voor grafisch/communicatie
 ontwerp.
- Tilburg is o.a. sterk op het gebied van de
 muziek en moet dat zo houden.
- Er is een neiging naar stedelijke rivaliteit.
 Brabant moet juist streven naar
 afstemming, coördinatie en zwaarte-
 punten binnen steden creëren en/of
 uitbouwen. Zo zou Den Bosch bijvoor-
 beeld niet koste wat het kost een museum
 voor moderne kunst, vergelijkbaar met het
 van Abbe en De Pont moeten ambiëren,
 maar zich bijvoorbeeld beter kunnen in
 de hedendaagse beeldende kunst kunnen
 positioneren door een (internationaal)
 platform voor kunstenaarsinitiatieven op
 te bouwen.
- Afstemming tussen (vaak levendige)
 kunstenaarsinitiatieven en andere delen
 van de waardeketen verdient aandacht.
- De Brabantse stedenrij moet zichzelf in
 verhouding tot de omgeving bekijken.
 Wat gebeurt er in de Randstad, Antwerpen
 en Duitsland?

We moeten niet willen concurreren op
 daar in grootstedelijk verband reeds
 bestaande en levenskrachtige initiatieven,
 maar juist niches zoeken.

Dus bijvoorbeeld bij film en video maar
 ook architectuur moet je niet de concu-
 rentie met Rotterdam aan willen gaan.

In het verlengde daarvan moet je ook goed
 oppassen welke opleidingen je in huis
 wil halen. Utrecht en Rotterdam zijn een
 uurtje rijden, probeer daarom niet
 dezelfde opleidingen te kopiëren, maar
 ontwikkel een eigen profiel dat een goede
 voedingsbodem in de regio heeft.

- Samenwerking is van groot belang binnen
 ketens. Opleidingen bijvoorbeeld gedijen
 pas goed op het moment dat ze in samen-
 hang met de omliggende culturele infra-
 structuur functioneren.
- De nadruk in beleid op de samenwerking
 tussen verschillende kunstdisciplines /
 -sectoren is veelal een modieus verschijn-
 sel, waarbij het maar de vraag is wat het
 precies oplevert; waar disciplines samen
 willen werken, zijn er doorgaans weinig
 beletsels om elkaar te vinden.
 Het verdient prioriteit om de keten per
 kunstsector op orde te krijgen. Dit
 vereist wel een cultureel klimaat waarin
 openheid betracht wordt en de bereidheid
 bestaat tot het nemen van risico's.

Zwakke plekken in de ketens

- De distributie moet worden geprofes-
 sionaliseerd. Goede lokale culturele
 initiatieven, producten en producties
 zouden een landelijk en internationaal
 publiek beter moeten kunnen bereiken.
 Dat dit nog onvoldoende lukt komt mede
 door te weinig landelijke media-exposure.
 Onvoldoende aandacht hiervoor en
 gebrekkige strategie liggen hier o.a. aan
 ten grondslag.

Conclusies en aanbevelingen

- Brabantstad moet strategisch opereren
 en vanuit een duidelijke visie stapsgewijs
 bouwen op de sterke punten die de
 verschillende steden in de regio bezitten.
- Hiervoor moet aan een aantal vereisten
 voldaan worden:
 - Politieke wil
 - Overleg en afstemming
 - Gezamenlijke opstelling en samen-
 werking; het terugdringen van
 stedelijke rivaliteit
 - Denken in termen van de regio en
 van daaruit je ketens opbouwen
 - Provincie heeft hierin een rol,
 a-priori vanuit gemeenschappelijk
 belang opereren en niet vanuit
 prestige en imago
 - Niet willen doen wat anderen ook
 al doen, Brabant heeft al mogelijk-
 heden genoeg. Daarbij moet ook
 ruimte zijn voor variatie, niet alles
 op één manier willen aanpakken
 - Het benutten van de mogelijkheden
 die een wisselwerking tussen
 cultuur, maatschappij en bedrijfs-
 leven in potentie biedt

DHR. JAN DOMS

14 februari Tilburg

Huidige functie

- Een eigen adviesbureau (LEF stadsdynamica) op het gebied van stadsontwikkeling en stadsdynamiek
- Enkele dagen in de week verbonden aan het NIROV voor het programma architectuur stedenbouw en landschap.
- Artistieke loopbaan, bekend onder de naam 'De Maatschap Internationaal'

Carrièreverloop

- 21 jaar lang directeur van de Tilburgse Kunst Stichting
- 'De Maatschap Internationaal'

Kennisveld

- Het gehele culturele veld in Brabant, met name Tilburg

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- Waarop is BrabantStad gebaseerd? Vooral vanuit kunst/cultuur, maar ook vanuit infrastructureel en economisch oogpunt, zou ook Turnhout erbij moeten horen. (Noord Zuid verbindingen!!) Men moet meer kijken naar de mobiliteitskant van de culturele sector.
- Nu er meer op regio's wordt georiënteerd moet men culturele planologie meenemen in het ontwikkelingsproces.
- Het is niet de vraag of je iets moet doen, maar hoe of dat je iets gaat doen. De bottle neck zit hem in het feit dat de overheid vanaf 1985 gedesinvesteerd heeft in kunst/cultuur voor het onderwijs. De budgetten zijn elders aan opgegaan en de ontvankelijkheid voor cultuur is sterk achteruit geheld. De ckv-profielen zijn slechts een eerste kleine stap op de weg terug.
- De culturele waardeketen in Brabant is niet bepaald sterk te noemen. Stimulans van het productieklimaat laat te wensen over. Tilburg is overigens redelijk goed ontwikkeld op het gebied van productie en overdracht.

- Voor een sterke keten moet men investeren in een goed overgangsklimaat naar de jonge generaties toe (zowel jonge producenten als jong publiek). Deze nemen het mee de toekomst in. Ook op actuele kunst/cultuur in de vorm van productie moet ingezet worden. Er moet een stimulans zijn om kunst te laten ontstaan.

Er is nu veel te veel aandacht voor het historische verhaal (bijv. Belvédère).

- Goede productie is uit te wisselen en over te dragen. Je verwerft er een eigen imago mee. Met kant en klare producties programmeren in het Chassé wordt Brabant niet bepaald cultureel sterker.
- Bibliotheken kunnen een belangrijke rol spelen in de overdracht van culturele kwaliteit naar het publiek. Problematisch is wel dat de bieb tegenwoordig teveel op kwantiteit en 'Suske en Wiske' gokt. D.w.z. ze sluiten teveel aan op de massa. Kansen liggen er zeker in een directe lijn tussen de bieb en de cultuursector. De bieb heeft een zeer groot bereik en een redelijk goede spreiding.
- Een verdeling van disciplines over steden zou een slechte zaak zijn, dat is veel te statisch en slechts regiomarketing! Alle steden moeten alles kunnen hebben. Selectie van de sterkste vindt toch wel plaats. Dynamiek is heel belangrijk. Het gaat niet om de statische buitenkant, het gebouw, maar veel meer om dynamiek en bewegingsruimte. Dit is voor de politiek moeilijk te behappen, want je hebt minder zekerheid.
- Oververtegenwoordigd: schouwburgen hebben een slechte, te commerciële, programmering. Hier wordt teveel budget aan besteedt. Hier is geen artistieke dynamische kracht. Deze kracht is te bereiken via een dynamische productie-kant. Hier wordt juist te weinig in geïnvesteerd.

Er zijn wel een aantal sterke instellingen zoals het Brabants Productiehuis, Zuidelijk Toneel Hollandia, de Vorst.

- Via productie vloeit veelmeer waarde terug dan via presentatie alleen mogelijk is.
- Samenwerking is er wel, maar het is opmerkelijk dat de productiekant elkaar niet vindt om samen te werken (zowel m.b.t. horizontale als verticale integratie). Instellingen zijn bang om autonomie te verliezen of hun positie kwijt te raken bij samenwerking. Op het gebied van de academies en productiemilieus is het probleem dat ze teveel in eigen gesloten bastions verkeren.
- Een groot probleem zijn ook de korte termijn budgetten en plannen die vanuit de politiek gevoerd worden.
- Kansen voor een kwalitatief sterke profilering liggen er bijvoorbeeld bij een keten van historisch Tilburgs taalonderwijs (de Fraters), het Scription en de UvT in Tilburg en een designketen in Eindhoven. Dit zijn zaken waar de provincie zich in moet zetten.

Concrete investeringsvoorstellen

'Investeer op productieniveau d.m.v. het cultureel opdrachtgeverschap en investeer in de productiebetrokkenheid van jongere generaties'

- Van oudsher was het productie door het Rijk gestimuleerd, spreiding door de provincie geregeld en huisvesting door de gemeente verzorgd. Daar de infrastructuur en spreiding inmiddels op niveau zijn moeten we ons minder richten op presentatie en meer op productie. Zonder productie heeft het geen zin om te presenteren.
- Door in productie te investeren ontwikkel je lange lijnen. De gevolgen zijn cumulatief positief in elke volgende schakel. De makke is dat de politiek een te korte tijdsperiode (4 jaren plannen) heeft en

geen risico durft te nemen. Stimuleer via productie de lange termijn meer.

- BrabantStad moet zich als regio hiermee gaan bemoeien. Bij de productie ligt de basis voor het vormen van netwerken en het creëren van kapitaal. Hier zal de politiek echter veel moeite mee hebben, want het op korte termijn pronken met een mooi gebouw is er nu niet bij.
- De juiste personen moeten gezocht worden om dit te organiseren, de politiek kan dat namelijk niet. Dit zullen personen moeten zijn zonder politieke afhankelijkheid en zonder artistieke grilligheid: de culturele opdrachtgevers. Geef vervolgens de opdrachtgevers het budget en laat ze de productiekant aansturen, stimuleren, organiseren en subsidiëren. Belangrijk is dat de cultureel opdrachtgevers een goed overzicht hebben van het gehele veld; productie, presentatie, distributie.

DHR. WILBRINK

14 februari Breda

Huidige functies

- Directeur Nieuwe Brabantse Kunststichting
- Diverse bestuursfuncties

Carrièreverloop

- Opleiding urbane en rurale sociologie, kunstsociologie
- Academie beeldende kunst Arnhem
- 6 jaar beeldend kunstenaar
- Beleids- en advieswerk

Kennisveld

- Beeldende kunst
- Fotografie
- Vormgeving

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Er moet veel meer gebeuren op gebied van vormgeving
- En ook op gebied van beeldende kunst
- Architectuur is wisselend, in grote steden wel aardig over het algemeen, in kleinere plaatsen is extra aandacht nodig

Aanbevelingen

- Meer samenwerking tussen cultuursector en maatschappij (bedrijfsleven). Bijvoorbeeld het inzetten van kunstenaars bij ontwikkeling ruimtelijke ordeningsplannen. Hier werken bestuurders, planologen en architecten samen.
- Cultuur moet bijdragen aan leefbaar maken van de woon- werkomgeving.
- In het verlengde van bovenstaand punten moet er meer aandacht besteed worden aan integraal werken. Verschillende sectoren, mensen, organisaties samen laten werken aan de inrichting van de maatschappij. Dit vereist een reorganisatie van gemeentes. Gemeentes moeten een structuur vinden die integraal werken op beleidsniveau nastreeft. Naar analogie van het Tilburgs model. Nu wordt het beleid bepaald door het toeval van een geïnteresseerde bestuurder.

Cultuur heeft geen hoge prioriteit, wordt nog steeds onderschat, ook de economische kant van cultuurbeleid. Veel bestuurders zien het belang ervan niet in.

- Binnen ketens moet meer aan distributiekant en uitruilkant aandacht worden besteed. Mensen moeten duidelijk geïnformeerd worden over het aanbod en kunstenaars moeten gevoelig zijn voor vragen uit de samenleving. Niet alleen kunst voor een bepaalde plek maar bijvoorbeeld vanuit een artistieke visie kunstenaars een bijdrage laten leveren aan de ontwikkeling van een kwalitatief goede woonomgeving.
- Beschikbaarheid aan kunstenaars die ingezet kunnen worden in dit integrale werken is beperkt. Vrije kunstenaars zijn er genoeg, maar kunstenaars die mee kunnen draaien in dit soort integrale projecten zijn er maar in beperkte mate. Hier moeten academies op inspringen. Kunstenaars opleiden die in kunnen spelen op bijvoorbeeld de vraag naar een kwalitatieve woonomgeving.
- Samenwerking tussen de verschillende culturele sectoren onderling en de cultuursector en het maatschappelijke veld moet veel verder worden ontwikkeld.
- Bestuurders moeten meer randvoorwaarden scheppen waarbinnen content-creatie kan plaats vinden. Allerlei kunstenaarsinitiatieven vormen een soort van laboratoria die zeer belangrijk zijn maar weinig overheidssteun ontvangen.
- De kunstenaars die Brabant aflevert d.m.v. van de vier academies zijn talloos maar kunnen vervolgens nergens terecht. De vrije kunstenaars hebben het heel moeilijk: geen ateliers, geen infrastructuur etc.
- Er mag op gebied van o.a. public relations veel meer samenwerking plaats vinden tussen de verschillende sectoren. De verdeeldheid binnen sommige sectoren en tussen sectoren onderling is

de grote vijand van de totale uitstraling van de culturele sector.

- Bedrijfsleven zou veel beter de waarde van cultuur moeten kennen. Ook hier heeft de sector zelf een rol te spelen.
- Gemeentes moeten een visie ontwikkelen over cultuur en niet langer ad hoc opereren. Dan ontstaat beleid voor langere termijn van waaruit de cultuursectoren zich kunnen ontwikkelen.

DHR. UDO HOLTAPPELS

17 februari Helmond

Huidige functie

- Werkzaam bij reclamegroep 5700 in Helmond, opgericht door Udo en twee compagnons. Het reclamekantoor dat zich veel bezig houdt met kunst/cultuur. Bijvoorbeeld de marketing van festival Artimond.

Carrièreverloop

- Studie Nederlands
- Werk bij de krant als medewerker popmuziek (cabaret, toneel, festivals)

Kennisveld

- Het culturele veld in Helmond

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- De peilers op cultureel gebied in Helmond zijn het bloeiende amateurtoneel, het sterke literaire leven, het kunstencentrum en de kermis. Ook heeft Helmond een mooi klein, overzichtelijk centrum dat zeer geschikt is voor festivals en biedt het industriële erfgoed wat potentie.
- Een gemis in het Helmondse cultuurleven is dat het vooral in het weekend te doen is en dat het moeilijk is om jongeren te betrekken bij het culturele veld. Dit komt mede door het ontbreken van specifiek op jongeren gerichte vormen van cultuur (popcultuur). Zaken als jazz en een poppodium zijn wel elders te vinden, maar voor de lokale bediening zou Helmond hier wel wat verbetering mogen hebben.
- Samenwerkingsverbanden zijn er voornamelijk in de vorm van overleg, zowel binnen de ketens als over de ketens. Verder is er een expliciete samenwerking tussen het literair café en de bibliotheek. De duidelijkste vorm van samenwerking verloopt via festival Artimond, dat samenwerking op zowat alle disciplines laat zien.
- Samenwerking met andere regio's is met name te zien in samenwerking met Eindhoven. Echter ook hier zijn geen

structureel geïnstitutionaliseerde verbanden. Op provinciaal niveau zijn er natuurlijk de koepels en overlegorganen.

- Als Helmond een thema mee zou moeten krijgen dan zouden literatuur, textiel (Vlisco), fanfare en festivals het meest in aanmerking komen.
- Ook zaken als carnaval en kermis, typische volkscultuur, mogen niet uit het oog verloren worden. Bij deze uitingen zijn alle groepen van de bevolking betrokken, van jong tot oud, van arm tot rijk.
- Hoe is Brabant cultureel sterker te maken? Selecteer kenners op het gebied van cultuur die het culturele veld kunnen aansturen. Geen politici en geen kunstenaars, maar mensen die kunnen organiseren en een frisse kijk en overzicht van de sector hebben. Eén in de provincie, één per stad enzovoorts.
Zo krijg je een organisatie die slagvaardig kwaliteit kan trachten te bevorderen. Zo moet het aanbod op elkaar afgestemd worden, moeten kleine initiatieven meer gesteund worden en dwarsverbanden gestimuleerd worden.

Concrete investeringsvoorstellen

- Zorg dat niet overal hetzelfde aanwezig is, maar zorg voor afstemming op elkaar. Investerings zijn het best op zijn plaats bij kleine initiatieven. Tevens moet er getracht worden om meer dwarsverbanden te leggen. De jeugdige generaties zijn ook heel belangrijk. Deze worden te weinig betrokken bij het culturele leven, terwijl het toch de doorstroming en toekomst kan bieden. Betrek de jongeren meer bij cultuurproductie, uit de CKV-profielen wordt veel te weinig gedaan. Er bestaat nog een te hoge drempel m.b.t. cultuur.

- Tracht een organisatie in te stellen van personen die onafhankelijk van cultuur en politiek objectief een frisse kijk op de zaak hebben en weten hoe te organiseren. De projectorganisatie moet waken dat elke stad zich richt op enkele hoofdthema's, maar dat tevens de infrastructuur een lokale bediening heeft. Bij voorkeur wordt de nadruk gelegd op dwarsverbanden, multiculturaliteit en zowel bottom up als top down benaderingen.

DHR. JAN STOFFELS

17 februari Helmond

Huidige functie

- Jan is directeur van BISK (Brabants instituut School en Kunst), instelling opgericht en ondersteund door de provincie Noord-Brabant. BISK houdt zich specifiek bezig met ondersteuning van het onderwijs op het gebied van kunsteducatie. Kunst wordt zelf gezien als het vertrekpunt en niet als een middel tot vorming.

Kennisveld

- Cultuureducatie Brabant

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- Via de scholen kun je zeer gemakkelijk met kunsteducatie vrijwel de gehele bevolking bereiken. Hier kun je een basis leggen.
- Er wordt een gelijkwaardigheid nagestreefd in de zes disciplines:
- Podiumkunsten: muziek/dans/drama
Niet-podiumkunsten: beeldend/foto, film, video/literatuur
- Belangrijke rol voor educatie hebben de lokale kunsteducatiecentra, zoals muziekscholen. Samenwerking tussen BISK, scholen en de educatieve kunstencentra komen dan ook veelvuldig op structureel gebied voor zolang de instellingen zich op dezelfde doelgroepen richten. Bijvoorbeeld samenwerking met NIAF, Noord-Brabants Museum, De Pont. Veel samenwerking is echter gebaseerd op overleg. Verdergaande inhoudelijke samenwerking is veelal ad hoc of op projectbasis.
- Educatieve instellingen hechten zeer veel aan samenwerking met culturele instellingen. Zo zou een hechtere samenwerking van de academies onderling en de academies met de rest van het culturele veld veel kansen en openheid kunnen bieden. Als de academies zichzelf meer zouden opstellen dan krijg je een beter afstemming op de ontwikkelingen in de maatschappij. Academies zouden een

rol kunnen spelen bij productieve en actieve kunsteducatie. Dit is niet bij wet geregeld, maar zou een mooie basis en betrokkenheid kunnen leggen bij de jonge generaties. Verder is er een inhoudelijke samenwerking tussen bibliotheken, scholen en educatieve instellingen. Ook praktische samenwerking tussen theaters en educatieve instellingen is veel voorkomend.

De samenwerking is echter wel slechts in de beginfase. Vooral cultuurproducenten moeten meer gericht samen trachten te werken met elkaar en met educatieve instellingen.

- Brabant blijft het probleem houden dat Antwerpen, Luik, Aken, Maastricht en de Randstad voor het grijpen liggen. Mensen zijn bereid afstanden af te leggen voor cultuur (*Berenschot*) en logischerwijs zal Brabant zich moeten richten op bestaande sterke peilers. In elke stad ondersteunen wat sterk is, complementair werken m.b.t. aanbod met regionale/landelijke dekking, en tevens waken voor een goed aanbod voor lokale bediening.
- Culturele veld in Brabant ziet er goed uit. Ook op gebied van educatie is er voldoende aanwezig en mogelijk. Toch wordt een deel van het aanbod van buiten de provincie gehaald. Zorg wel voor complementair werken en tracht niet een volledige spreiding na te streven; versterk beeldende kunst, muziek in Tilburg, design in Eindhoven enzovoorts.

Concrete investeringsvoorstellen

- Investeer in het transparant maken van het culturele veld. Voor iedereen moet duidelijk worden wat het aanbod is, waar het aanbod is, hoe het te bereiken is en wat voor gebruik we ervan kunnen maken. Deze transparantie zou gevolgd moeten worden kwaliteitsbevorderende productieve samenwerkingen.

Dus naast het in kaart brengen ook fysiek personen bij elkaar brengen. BISK werkt deels als een cultureel opdrachtgever en raad dit aan op grotere schaal in de sector te brengen. Dit is goed voor het productie-niveau. Let wel op dat er geen machts-misbruik plaatsvindt.

DHR. JACK TIMMERMANS

17 februari Breda

Huidige functies

- Artistiek leider directeur de Stille

Carrièreverloop

- Toneelschool
- Muziektheater paradox opgezet
- Dansacademie gedaan
- Docent dans en beweging
- Docent aan dansacademie

Kennisveld

- Podiumkunsten, dans

In een zekere mate

- Muziek
- Literatuur
- Film en video
- Beeldende kunst
- Vormgeving (enigszins)

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- In principe allen even belangrijk

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Tv & radio in Brabant komen op cultureel gebied schromelijk tekort, te veel opgeleukte cultuur.
- Cultureel ondernemerschap is een stuk makkelijker in sectoren van architectuur, vormgeving, film & video en tv & radio (bv. reclame) op grond van de financiële draagkracht van de afnemers.
- Content voldoende aanwezig in Brabant maar content vindt niet altijd een plek. Financiën blijven daarin een heikel punt.

Aanbevelingen

- Tv & radio kunnen sterk bijdragen aan bewustwording van cultuur, zelfde geldt voor folio.
- Diversiteit moet een heel belangrijk element zijn.
- Datgene wat leeft in de culturele sector in een stad/regio moet het uitgangspunt zijn voor culturele ontwikkelingen. Bestuurders moeten dit oppikken en faciliteren.

- Distributie, PR, bekendheid en bewustwording bij het publiek zijn zorgenkindjes in de hele culturele sector. Het is daarom ook de plicht van de kunstenaar om contact te houden met de maatschappij, kunst is geen éénrichtingsverkeer.
- In het verlengde van bovenstaande moeten we de media (de dragers van culturele domeinen) de schijnwerpers op Brabant laten richten.
- De provincie mag op dit vlak veel meer verlangen van Omroep Brabant. De provincie mag in ruil voor de enorme financiële steun veel meer cultuur op-eisen.
- Vragen waar BrabantStad zich over zou moeten buigen:
 - Hoe houdt je je content in Brabant?
 - Hoe betrek je de jeugd bij kunst?
 - Hoe vang je het individu?
 - Hoe creëer je openheid in de culturele sector?

DHR. THEO VAN DOOREMALEN

18 februari Tilburg

Huidige functie

- Zakelijk directeur November Music
- Bestuurslid Paradox Tilburg, portefeuille programmering

Carrièreverloop

- Studie aan de academie
- Studie BOW aan de KUB, afgestudeerd op het onderwerp ‘Ketenstrategieën in de podiumkunsten’

Kennisveld

- Ketenstrategieën
- Stroommodellen
- Cultuursector in Brabant, met name de Muzieksector

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- Het culturele veld in Brabant staat er goed bij. Brabant is met name sterk in muziek. In Brabant is een prima aanwezigheid van alle schakels in de muzieketen. Ten opzichte van andere regio's staat Brabant er goed voor, maar door specifieke inzet in de (muziek)ketens zal heel wat kwaliteitsverbetering bewerkstelligd moeten worden. Kijk meer naar het functioneren van de keten en investeer alsjeblieft niet in nieuwe gebouwen. Sociale infrastructuur is belangrijker. Er zijn verschillende ketens te onderscheiden van waaruit men kan denken:
 - 1 De innovatieketen, waar het vooral om ontwerp, aanbod en vernieuwing gaat. Primaat ligt bij de ontwerpfase. Alles staat in dienst van het begin van de keten, het aanbod. Deze reken je af op innovatief gehalte, is het vernieuwend, experimenteel?! Het is de manier om de artistieke-lingen in de provincie te houden en de manier om je te onderscheiden van andere regio's. Het circuit wordt terecht gesubsidieerd want het zorgt voor pluriformiteit, vitaliteit en

vernieuwing (en biedt kansen voor profilering van BrabantStad buiten de grenzen).

- 2 De effectiviteitsketen, waar het vooral gaat om geld verdienen. Primaat ligt achter in de keten. Voornamelijk afstemming op bij de vraag. Deze reken je af op het verdiende geld. Hier wordt met de smaak van het publiek als uitgangspunt een productie gemaakt, met het oog op zo veel mogelijk geld verdienen. Deze keten moet derhalve niet gesubsidieerd worden, want moet zich gewoon bewijzen op de markt.
 - 3 De klassieke keten, waar het gaat om lang de aandacht op iets te houden. Primaat ligt in het midden. Prima dat iets geprogrammeerd wordt, maar het moet tegen zo laag mogelijke kosten en met een zo groot mogelijk bereik. Deze reken je af op een zo groot en gevarieerd mogelijk publiek tegen zo laag mogelijke kosten. De kosten worden terecht gesubsidieerd, want het gaat om onze gedeelde klassieke cultuur.
- BrabantStad moet zich voornamelijk richten op de innovatieve ketens (zie ook het door Theo gemaakt model in de bijlage). Ingezet moet worden op de in het model getoonde bovenstedelijke unieke Brabantse infrastructuur, zonder de lokale infrastructuur te verwaarlozen. Zorg eerst voor een goede inventarisatie van de culturele infrastructuur (bijv. Cultuurprofiel Noord-Brabant, januari 2003) en selecteer vervolgens de stads-overstijgende zaken om hier specifiek op in te zetten. Zo krijg je gelijk een regionale specialisatieverdeling van ketens (Tilburg muziek, Eindhoven design, Breda theater, et cetera).

- Er wordt nog teveel geld in de korte klassieke (commerciële) ketens gestoken. D.w.z. dat een bestaand product uitgevoerd of tentoongesteld wordt. Veelal is het niet eens een Brabantse productie. Hier wordt veel geld geïnvesteerd in kleine effecten. Ook de diversiteit, die je na moet streven om het veld te versterken, laat hier te wensen over. Beter is het om in de langere productieketen of innovatieketen te investeren. Hier kan met weinig geld een groter effect worden bereikt, zij het op een wat langere termijn. Tevens echter verzeker je jezelf hiermee wel van dynamiek, openheid en zo ook een sterker imago.
- De academische opleidingen sluiten op dit moment slecht aan op de rest van de culturele waardeketens. Meer openheid en samenwerking (zowel horizontaal als verticaal) moet nagestreefd worden.
- Sterke troeven in de Brabantse muziek zouden de pop/rockmuziek en het conservatorium kunnen zijn. Bij beide takken echter wordt te weinig nadruk gelegd op artisticeit en teveel op technisch ambachtelijkheid. Openheid en dynamiek stimuleren zou een stap in de goed richting zijn. De keten van de beeldende kunst heeft het op dit gebied beter voor elkaar.
- Enkele ontbrekende zaken in de muzieketen zijn de dynamiek in de Rockhoek, deze is te commercieel gericht. Ook ontbreken er een Brabants Ensemble voor actuele muziek, dat zich onder meer op jazzimprovisatie en eigentijds muziek kan richten. Tenslotte is een betere inhoudelijke afstemming tussen de verschillende muzieketens (actuele, pop, rock, jazz, klassiek) wenselijk.
- Er is een redelijke (structurele) verticale samenwerking, zowel lokaal als regionaal, mede ingegeven door instanties als Muzieklab en StamB. Wel kan men vanuit de provinciale koepels meer stimulans geven aan productie.

- De samenwerking tussen verschillende disciplines laat wat te wensen over. Wel gebeurt het uiteraard op de festivals, die misschien ook wel aangegrepen moeten worden om de samenwerking te verbeteren.

Concrete investeringsvoorstellen

- Zet in op de innovatieve ketens en stimuleer de kleinschaligheid, dynamiek, vitaliteit, productie en creativiteit die je beoogt met de innovatieve keten. Voornamelijk moet de aandacht uitgaan naar instellingen met een stadsoverstijgende Brabantuitstraling (zie het model in de bijlage). Om te bepalen hoe en wat er met die keten moet gebeuren zal eerst een goede inventarisatie gemaakt moeten worden. Leg vervolgens het geld en de verantwoordelijkheid neer bij één schakel in de keten, bijv. achterin bij de festivals, podia. Deze instellingen krijgen dan als eis mee dat ze de andere schakels stimuleren, onder meer tot een optimale artistieke programmering, en dat er een optimale afstemming tussen de schakels plaats moet vinden.
- Met name de innovatieve keten van de actuele muziek kan Brabant naast een kwaliteitsimpuls van het culturele veld 'wereldfaam' bezorgen.
- Tracht de verschillende disciplines aan een stad te verbinden. Dat wil niet zeggen dat de andere steden op dat vlak niets hebben, maar dat de sterkste concentratie in een bepaald gebied ligt. Dat is op het gebied van zowel samenwerking en interactie als citymarketing nuttig.

DHR. DUSEE

18 februari Den Bosch

Huidige functies

- Artistiek leider Productiehuis Brabant
- Toneel schrijver

Carrièreverloop

- Opleiding beeldende kunsten
- Theater de Vorst
- Festivaldirecteur

Kennisveld

- Podiumkunsten
- Beeldende kunst

Opmerkingen

- Gegeven dat iets 'Brabants' is, is een overbodige. Cultuur moet je niet per regio bekijken.
- Je moet wel afstemming bewerkstelligen tussen verschillende steden/regio's, geen concurrentie met elkaar aangaan gezien het weinige geld dat er te besteden is.
- Streven moet niet zijn om kunstenaars in Brabant te houden, streven moet zijn om mensen hier hun creativiteit te komen uiten.

Aanbevelingen

- De infrastructuur voor podiumkunsten is aanwezig in Brabant, missing link is het geld om producties op te zetten. Onder andere CAO's en arbo wetgeving zorgen voor een flinke kostenpost maar worden niet gecompenseerd door inkomsten, dat leidt de aandacht af van het reguliere werk.
- Er bestaat een frictie tussen net afgestudeerden aan kunstacademies en het veld. Je zou net afgestudeerden een soort studiebeurs moeten toekennen voor het opzetten van kleine projecten om zich zo een plaats in het veld te verschaffen.
- Kunst trekt zich terug in de steden, gezelschappen zouden door Brabant moeten toeren, podia moeten derhalve wel bereid zijn om meer divers te programmeren, vlakke vloertheater krijgt nauwelijks een plaats.

- De provincie is over het algemeen te bescheiden over het Brabants product, mag meer uitgedragen worden.
- De distributie in de culturele sector moet vanuit de verschillende organisaties zelf gebeuren, elke club heeft bv. al een website en flink veel PR materiaal. Het is ongelooflijk dat de provincie €600.000,- uittrekt voor een cultuurportal op internet. Waarschijnlijk weinig zinvol en geld kan zoveel beter besteed worden.
- Er moet meer samenhang gecreëerd worden in cultuurbeleid en een betere regie opgezet worden. De verschillende sectoren leven teveel langs elkaar heen, de overheid kan hier een sturende rol in spelen.

DHR. BASTIAANSE

18 februari Den Bosch

Huidige functies

- Rijksarchivaris, directeur rijksarchief
- Presentatie 'de Wandeling' op Omroep Brabant

Carrièreverloop

- Opleiding Nederlands en geschiedenis
- Medewerker KUN, Museumdirecteur Markiezenhof

Kennisveld

- Cultuur historisch erfgoed
- Tv & Radio
- Architectuur

Relatieve belang verschillende culturele sectoren vanuit het oogpunt van publieksbereik en promotie

- Tv & radio, maar potentie niet gebruikt
- Podiumkunsten en muziek, potentie kan geoptimaliseerd worden.
- Amateurkunst, breed draagvlak

Idem vanuit imagoperspectief

- Vormgeving, verdere investering in contentproductie vereist.
- Beeldende kunst sterk ontwikkelt, ook gezien de opleidingen die aanwezig zijn.

Aanbevelingen

- Tv & radio in Brabant zijn per definitie regiogebonden, een (kritische) aansluiting bij de Brabantse belevingswereld is geboden. Het moet mogelijk zijn om de cultuur intensiever en op een laagdrempelige manier (en met behoud van kwaliteit) onder het grote publiek te brengen.
- Content creatie gebeurt veelal vanuit een individueel perspectief, zonder dat het uiteindelijke publiek in kaart wordt gebracht. Op zich is dat niet erg en het betekent zeker niet dat kunstenaars vraaggestuurd zouden moeten werken, maar marketing en promotie achteraf is wel degelijk mogelijk.

- Gescheiden bestuurlijke éénheden, te weten gemeenten, leiden tot concurrentieslagen en prestige projecten. Hier zou meer afgestemd kunnen worden, maar de samenleving is natuurlijk maar beperkt maakbaar.
- Samenwerking tussen sectoren moet niet geforceerd worden maar faciliteren van 'laboratoria' waar kruisbestuivingen op het gebied van content creatie kunnen plaats vinden is wel gewenst.

Noot *wat is precies het doel van BrabantStad bij het opvijzelen van het culturele imago? Willen we het toerisme op gang brengen, de leefbaarheid in steden vergroten, prestige projecten bewerkstelligen, een signaal van interesse naar de sector geven, Brabant afzetten tegen andere grote agglomeraties? Waartoe...?*

DHR. JAN TIMMERMANS

19 februari Tilburg

Huidige functie

- Eigen adviesbureau
- Voorzitterschap Productiehuis Brabant
- Voorzitterschap NIAF
- Nevenbezigheden

Carrièreverloop

- Van huis uit onderwijskundige. Gaf onder andere les op de pedagogische academie en aan de opleiding voor docenten handenarbeid, tekenen en textiele werkvormen.
- Wethouder van Tilburg in de periode 1982-1994 (o.a. sport, gezondheidszorg, buitenlandse betrekkingen en cultuur ('90-'94).

Kennisveld

- De gehele culturele sector / de sector als geheel

Aandachtspunten gesprek /aanbevelingen

- De regio BrabantStad moet op cultureel gebied als geheel gaan opereren met specialistische regio's (bijvoorbeeld. Tilburg muziek & beeldende kunst, Eindhoven Design, et cetera). De specialismen kunnen provinciaal dekkend zijn en de rest van het normale aanbod voorziet het lokale publiek in haar behoeften.
- BrabantStad is een goede kans om het oubollige, truttige, katholieke, generaliteitsland imago weg te werken. Zeker ook op het gebied van cultuur. Gebruik hiervoor de allure met zich meebrengende zaken als de Pont, 013, Mundial, Boulevard enzovoorts, maar versterk tegelijkertijd in de breedte. Imago verwerven en kwaliteit ten top voeren!!!
- Problemen met betrekking tot ontwikkeling en samenwerking:
 - 1 Enkele jongens slurpen teveel geld op (schouwburgen) terwijl ze juist populistisch, weinig creatief en niet vernieuwend bezig zijn.

- 2 De creatieve jongens opereren te individueel en hebben te weinig oog voor hoe je het organisatorisch moet aanpakken.

Oplossing Gebruik de eerste categorie uit economisch oogpunt voor het imago en geef hiernaast de tweede categorie meer ruimte. Zo gebruik je de schouwburg, die beter nog onder economische zaken kan resorteren en waar weinig culturele hoogstandjes geprogrammeerd worden om het imago op te vijzelen. Laat desnoods een puur commerciële schouwburg zichzelf staande houden. De creatieve poot versterk je door meer aandacht voor risicovolle, kleinere, dynamische programmering van hogere culturele waarde.

- Probleem blijft het publiek te bereiken. Is er voldoende publiek? Ja, via educatie en gewenning kun je al een hoop oplossen.
- In Brabant is een overvloed aan kwaliteit. Zorg dat de kwaliteit in Brabant kan blijven en dat de creativiteit niet verloren gaat. Andere delen van het land of het buitenland hoeven niet aantrekkelijker te zijn. Investeer in de creatieve kleinschalige productie, onderwijs en gerichte opleidingen.
- Het is belangrijk dat er vertalers komen die de structuur doorbreken. Vertalers staan fris en objectief tussen politiek en kunstwereld in. Een bedrijfsmatige aanpak voor de sector kan veel mogelijk maken. Leg het budget bij iemand die het fris en risicovol kan besteden. Smoor ad hoc voostellen niet in bureaucratie. De huidige politieke bedrijfsvoering ligt veel te ver van tevoren alles vast.
- Politici (wie van hen is geen populist?) hebben veelal een zekere platvloersheid met betrekking tot cultuur, ze stellen kwantiteit boven kwaliteit en hebben weinig oog voor de intrinsieke waarde van cultuur en creativiteit. Zorg dan ook dat andere personen kunnen beschikken over het budget en zo de sector op de juiste

plaats kunnen stimuleren. Cultuur wordt door politici slechts 'erbij' gedaan. Het is geen pronkstuk, terwijl het dat wel zou moeten zijn.

Concrete investeringsvoorstellen

- Begin onder in de keten en investeer in kwaliteit en activiteit. Doe dit door te investeren in kleinschalige, creatieve, dynamische projecten en neem eens een artistiek en financieel risico. Om dit te bewerkstelligen zal zowel geld, tijd en mankracht vrijgemaakt moeten worden. De budgetverdeling en vertaling moeten bij voorkeur niet direct bij de politiek of sector zelf liggen. Geef de vertalers die dat budget beheren geen onbeperkte tijd, hun doorloopsnelheid hoeft niet langer te zijn dan zes tot acht jaar. Dan moet er plaatsgemaakt worden voor nieuwe mensen en andere ideeën.

DHR. J. VAN DER PUTTEN

19 februari Den Bosch

Huidige functies

- Directeur theater Bis
- Directeur Verkadefabriek
- Voorzitter Brabants Overleg Kleine theaterpodia (BOX)
- Bestuurslid VSCD

Carrièreverloop

- Opleiding theaterwetenschappen

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Kunsten moeten bijdragen aan een groter begrip en de open dialoog. Derhalve zijn literatuur, podiumkunsten en film & video van groot belang.
- Tv & radio zijn eigenlijk een vreemde eend in de bijt, zijn slechts dragers van cultuur.

Ketenonderdelen

- M.b.t. content zijn opleidingen genoeg aanwezig maar leveren voornamelijk docenten af en geen regisseurs, acteurs en dergelijke.
- Probleem is dat pas afgestudeerden geen plaats vinden in de sector. Er is daarmee sprake van een stagnatie in de instroom. Daarmee waait er weinig frisse wind in de sector.
- Infrastructuur is goed aanwezig in de vorm van podia et cetera. Probleem is echter dat podia met name de schouwburgen en culturele centra weinig differentiatie in de programmering kennen, in de zin van een grote nadruk op amusement. Dat leidt tot vervlakking van het aanbod. Cabaret en musicals gaan overheersen, voor klassiekere vormen als toneel en dans is steeds minder plaats. De afdeling research and development wordt in deze zalen praktisch niet geprogrammeerd.

Aanbevelingen

- Overheid moet er zorg voor dragen dat de financiële risico's die een gewaagde (lees: gedifferentieerde) programmering met zich meebrengt beperkt zijn.

- Pleit voor een helder taalgebruik. De begrippen Kunst en Cultuur worden ten onrechte door elkaar gebruikt.
- Samenwerking tussen verschillende disciplines is een interessant verschijnsel maar moet niet gepusht worden. Deze beweging is al in gang gezet en moet je aan de sector overlaten.
- BrabantStad moet investeren in ankerpunten: plekken als Productiehuis Brabant waar jong talent zich kan bewijzen en podia waar breder geprogrammeerd kan worden.
- Er moet nagedacht worden over de manier waarop kunst verpakt wordt om het onder de aandacht van het publiek te brengen, dit betekent niet dat de consument bepaald wat de kunstenaar moet aanbieden.
- Discussie over de richting die de cultuur sector uit moet gaan wordt louter gevoerd in de sector maar moet eigenlijk plaats vinden tussen sector en bestuurders. Daarnaast moeten overheden de juiste mensen aantrekken. Het culturele beleid dat gevoerd wordt hangt helemaal af van de persoon en minder van de politieke kleur.
- Beleid dat opgezet wordt moet ook tot meetbare doelen leiden. 'Ongeveer doelen' hebben we niets aan, we moeten na afloop kunnen zeggen of de opzet gehaald is.
- De provincie stopt veel te veel geld in Omroep Brabant, kwaliteit is er niet naar. De opzet van de 'Uitsite' van de provincie en haar effect zijn in geen relatie tot de financiën die er mee gemoeid zijn.

Noot *Gehanteerde matrix van waardeketens gaat over cultuur in enge zin, we zouden het beter kunnen hebben over cultuur in brede zin.*

DHR. HAN LE BLANC

19 februari Eindhoven

Huidige Functie

- Stichting Alice. De Stichting heeft als doel bevorderen van cultureel ondernemerschap en creatieve industrie in de regio Eindhoven.

Kennisveld

- Creatieve industrie/creatieve economie

Aandachtspunten gesprek / aanbevelingen

- Ontwikkeling in de samenleving van een productie- naar een kenniseconomie, waarbij creativiteit een steeds grotere rol zal spelen. Groeiend belang van de vrijetijdsindustrie en het cultureel imago van steden. Stichting Alice heeft het initiatief genomen de creatieve industrie in de regio Eindhoven in kaart te brengen middels een grootschalig onderzoek. Dit onderzoek fungeert voor het Ministerie van OC&W als pilot in verband met mogelijke soortgelijke onderzoeken elders. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek zal Alice zich verder gaan positioneren.
- Eindhoven staat van oudsher voor ambachtelijkheid en vervolgens met de komst van Philips voor industrialiteit. De stad heeft een economische en zakelijke grondslag. Het is van oudsher niet bepaald een cultuurstad. (design en (industriële) vormgeving)
- Na WO II komen achtereenvolgens de academie voor industriële vormgeving (later Design Academy) en Technische Universiteit Eindhoven in de stad. Dit zijn twee belangrijke kennisinstellingen in de stad. De productiekant/maakindustrie daarentegen is langzaam aan het verdwijnen en het accent verschuift richting kennis.
- Is de designketen goed vertegenwoordigd in Eindhoven? De opleidingskant en de bedenken- en ontwikkelkant zijn goed

aanwezig. De uitruilkant is een stuk moeilijker te ontdekken in de omgeving. Wel is er een ruimte bij de Design Academy en bijvoorbeeld Vlisco in Helmond.

- Verdere culturele infrastructuur (filmhuis, theater, poppodium, museum) is zoals in grote steden ook in Eindhoven voldoende aanwezig. Voorbeelden: het Van Abbemuseum, de Effenaar en het Philips Muziekcentrum zijn paradepaardjes van de stad.
- Een zwakke plek in de keten is het wegvloeien van opgeleide ontwerpers naar onder meer Rotterdam en Amsterdam. Investeer in de regionale infrastructuur om dit op te lossen. Kijk vooral naar kleinschaligheid en starters. Hier mag wat meer gefaciliteerd worden door laagdrempelige woonwerkplekken voor startende contentontwikkelaars. Er wordt te behoudend geïnvesteerd en te weinig in uitbundigheid, culturele vernieuwing en cultureel risico. Er moet minder op technologie (ICT) gericht worden, maar men moet meer aandacht schenken aan de kant van de verschijningsvorm, functionaliteit, interface. Juist dan creëer je vitaliteit, dynamiek en dit straalt je ook uit.
- BrabantStad is vooral een verhaal dat gaat over geopolitieke verhoudingen. Je zou kunnen stellen dat de kenniseconomie met zijn nadruk op contentontwikkeling op basis van netwerken en inzet van ICT de oude geopolitieke verhoudingen ondergraaft. In deze zin verliest denken in termen van provinciale eenheden steeds meer betekenis en zin. Zo bestaat een designnetwerk eerder uit Eindhoven, Keulen, Londen en Milaan dan uit Brabantse steden. Zeker door de toegenomen mobiliteit hoef je niet dicht bij huis te blijven.

- Door een onderzoek naar netwerkcontacten van Brabantse culturele instellingen kun je het contentnetwerk blootleggen. Dit zou eventueel goed te gebruiken zijn voor het imago van BrabantStad: 'BrabantStad als centrum van de wereld'.

Concrete investeringsvoorstellen

- Investeer in een soort stimulusmodel ter bevordering van samenwerking tussen regionale bedrijven en instellingen uit de creatieve industrie. Stimulusgeld voor het versterken van de regionale creatieve en culturele infrastructuur. Onder deze ontwikkeling moet de kleinschalige creatieve industrie in de diverse regio's meer aandacht krijgen en allianties moeten worden gestimuleerd. Grote bedrijven die vinden hun eigen weg wel. In de lijn hiervan kunnen steden een eigenheid ontwikkelen. Lokale bestuurders moeten speerpunten per regio aanduiden en de provincie moet zorgen dat de gelden en de faciliteiten er zijn. Deze benadering gaat uit van en bottom up stimuleren, wat meer risico in zich draagt, maar tegelijkertijd meer kracht, dynamiek en aantrekkingskracht met zich meebrengt. Creativiteit, cultuur en innovatie zijn namelijk de motor van de huidige kenniseconomie. Het is bijvoorbeeld toch bezopen dat Eindhoven de ontwerpen van de huisstijl buiten de gemeente leggen terwijl er voldoende goede ontwerp bureaus zijn.

DHR. J. SIMONS

19 februari Eindhoven

Huidige functies

- Directeur ZTHollandia

Carrièreverloop

- Opleiding dansacademie en toneelacademie

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Een onderscheid zou ik niet willen maken, alleen tv & radio horen niet in het rijtje thuis.
- Podiumkunsten zijn wel anders dan de rest in die zin dat het eigen toegepaste kunst is.

Ketens

- De content kent twee problemen in de sfeer van opleidingen
 - Afgestudeerden trekken weg omdat ze in Brabant geen plek vinden
 - Er moet 2^e fase kunstonderwijs komen waarin plaats voor verdieping en internationalisering. N.B. Brabant moet zich niet alleen op de Randstad richten maar ook internationaal opereren.
 - Kunsten moeten aansluiting zoeken bij de maatschappij (wat houdt de maatschappij bezig). Hier is dus in termen van distributie een inhaal-slag te maken.

Opmerkingen

- Kunst probeert grensverleggend te zijn en stelt vragen bij moraal en ethiek. Hierin moeten maatschappelijke onderwerpen ook een duidelijke rol krijgen om feeling met het publiek te bewerkstelligen.

Aanbevelingen

- Het is een slechte tendens om alleen maar in termen van publieksaantallen te spreken in subsidietoewijzingen.
- Cultuur moet beter onder de mensen gebracht worden. Bewustwording en bekendheid kun je alleen maar bewerkstelligen als je mensen op een jonge

leeftijd kennis laat maken met cultuur. Hier ligt ook een taak voor de overheid.

- Publieksbereik kan verder vergroot worden door educatieve programma's, voorbesprekingen en nabesprekingen van het culturele product met het publiek. Sector is matig creatief in verzinnen van nieuwe manieren om het publiek te bereiken. Er is ook duidelijk een gebrek aan inzicht in publieksgroepen, de sector moet zich aanwennen om doelgroep-analyses uit te voeren.
- Zeer belangrijk: de culturele sector moet openheid betrachten te bewerkstelligen waarbij er uitgegaan wordt van de eigen kracht.
- Samenwerking tussen de verschillende disciplines zou veel meer plaats moeten vinden dan nu. BrabantStad kan hier een rol in spelen door de grenzen tussen de verschillende disciplines proberen te slechten.

MW. IDUNA VAN DE VEN

20 februari Breda

Huidige functie

- Directeur van de Vereniging van Brabantse Filmtheaters (VBF). Deze provinciale instelling heeft zowel een ondersteuningsfunctie als een verdeelfunctie. De Brabantse filmtheaters zijn lid van deze vereniging.

Carrièreverloop

- Bovenstaande is de eerste in het culturele veld. Zij vervult deze functie inmiddels vele jaren, waarvan de laatste 10 betaald.

Kennisveld

- Film
- Video
- Animatiefilm

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- De culturele waardeketen op het gebied van film, animatie is redelijk goed in Brabant vertegenwoordigd, Brabant heeft zelfs een voortrekkersrol door de aanwezigheid van de provinciale vereniging en de subsidieregelingen. Daarnaast zijn er de academies in Tilburg en Breda (St. Joost), 15 vertoningplaatsen, het NIAF en zeer veel filmmakers (o.a. CBF).
- De academies leveren veel studenten af, waarvan er een redelijk deel in Brabant blijft bij onder meer het NIAF en Omroep Brabant.
- De culturele waardeketen van film, video, animatie moet zich onderscheiden van de commerciële programmering in de bioscopen door een artistieke aanvulling van het aanbod (animatie, experiment, cult.)
- Het bereik van de vertoningplaatsen is over het algemeen lokaal. Dit komt tot uiting in een goede evenredige spreiding van de infrastructuur in Brabant. Buiten een (eventueel) festival is het ook niet denkbaar dat er in één plaats een regionale functie komt. Als er toch een stad filmstad zou moeten zijn is het misschien

Breda, hoewel geen stad er met kop en schouders bovenuit steekt.

- Gemis in de keten is de stimulans die gegeven kan worden aan Brabantse producties. (Meer) Subsidiëring van filmproducties zou hier een tekort oplossen. Door het gebrek aan (subsidie)geld moet men nu concessies doen.
- Een ander gemis is het ontbreken van een distributie overzicht (welke producties zijn er waar in Brabant aanwezig). Dit komt mede door de geslotenheid van de academies. Dit overzicht zou uiteraard voort moeten komen uit overleg en samenwerking.
- Samenwerking over de steden is er in de vorm van overleg. Sommige delen van de programmering worden zelfs op elkaar afgestemd.
- Bij samenwerking binnen de keten moet de VBF het initiatief nemen. Er is geen strak geïnstitutionaliseerd samenwerkingsverband. Samenwerken is te weinig vanzelfsprekend, er moet teveel aan elkaar getrokken worden.
- Samenwerking met andere disciplines is veelal gebaseerd op specifieke gevallen. Te denken valt aan een thema van een theaterfestival waarbij de filmsector aansluit. Of foto en film in een project. Meerwaarde is hier zeker te bereiken doordat je grensverleggend bezig bent en meer met andere disciplines wordt geconfronteerd.

Concrete investeringsvoorstellen

- Investeringsvoorstellen zouden zich moeten richten op het tekort aan stimulans van Brabantse producties. Waar Brabant heel sterk in was; netwerk, activiteit en productie, daar worden we steeds minder goed in. Dit komt doordat de subsidie, het potje activiteitengeld, al jarenlang hetzelfde is en niet meegroeit met de tijd. En dat terwijl de programmering steeds commerciëler wordt en daardoor worden

de activiteiten van de VBF steeds belangrijker. Deze commerciële programmering houdt de zalen bezet voor het kleine kwetsbare en moeilijk toegankelijke aanbod, dat wel cultureel verantwoord is. Subsidiëring moet minder gericht zijn op bezoekersaantallen en meer op de inhoud en programmering, waardoor kleine kwetsbare producties meer kans krijgen en de kwaliteit van het culturele veld versterkt wordt.

DHR. R. VAN LEEUWEN

20 februari, Tilburg

Huidige functies

- Directeur Tilburgse kunststichting

Carrièreverloop

- Opleiding kunstgeschiedenis
- Adjunctdirecteur Nederlands architectuur instituut
- Zakelijk leider raad voor cultuur
- Directeur kunsthistorisch centrum
- Docent architectuur en stedenbouw

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Nee, in principe niet

Ketens

- Architectuur is in principe aardig vertegenwoordigd in Brabant, op het gebied van opdrachtgeverschap liggen echter meer kansen, architectuur is zo goed als de opdrachtgevers! Zie ook interview met dhr. Pijnenburg.
- Op het gebied van de infrastructuur moeten vraag en aanbod beter bij elkaar gebracht worden. Er zijn vaak vele ateliers en oefenruimtes beschikbaar maar de vragers weten deze niet te vinden. Hier moet meer coördinatie plaats vinden.

Opmerkingen

- Cultuur is bij uitstek geschikt voor de ontwikkeling van het imago van een stad of regio.

Aanbevelingen

- Cultuur moet uit haar ivoren toren komen en openheid betrachten te creëren. Het aanbod is vaak goed maar wordt niet voor het voetlicht gebracht. Daarnaast moet er meer vraaggericht worden geopereerd, kunst/cultuur moet worden toegelicht, wat heeft de kunstenaar hier bedoeld? Laagdrempeligheid creëren.
- Publiek wordt onderschat, kennis over het publiek is ook niet of nauwelijks aanwezig, moet beter in kaart gebracht worden.

- Op het gebied van samenwerking zijn initiatieven daartoe toe te juichen. Bestuurders moeten dit aan de sector over laten maar wel alert zijn op deze initiatieven en waar mogelijk faciliteren.
- In algemene zin moeten bestuurders niet teveel een visie op de culturele sector hebben. Veel belangrijker is het om de sfeer te proeven en ontwikkelingen op tijd te onderkennen en te faciliteren. Goed voorbeeld is de muziekscène in Tilburg. Bestuurders hebben op het juiste moment ingespeeld op bewegingen en initiatieven in het circuit. Wat publiek en makers wilden ontwikkelen is op de juiste wijze gefaciliteerd.

DHR. JOHAN BROSENS

21 februari Tilburg

Huidige functies

- Directeur Centrum Voor Amateurkunst Noord-Brabant

Carrièreverloop

- 25 jaar geleden via vrijetijds-activiteiten in het vak gerold

Kennisveld

- Redelijke kennis van alle disciplines binnen de amateurkunst

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Kunst in algemene zin is belangrijk, verrijkt het welzijn van de mensen en vormt een belangrijk bindmiddel voor de maatschappij, zowel in actieve als passieve zin

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Op het gebied van de amateur-kunsten doet Brabant het heel goed. Er wordt veel en intensief amateurkunst bedreven op meestal ook een heel aardig kwalitatief niveau. Op het gebied van infrastructuur in de vorm van oefenruimtes e.d. is nog het één en ander te verbeteren. Ook de ondersteuning van de amateur-kunstgroepen op lokaal niveau, via bijvoorbeeld de lokale centra voor kunst-educatie, moet verder ontwikkeld worden.

Aanbevelingen

- De ontwikkeling van de sector/discipline vormgeving is mede afhankelijk van de bereidheid opdrachten te verstrekken. Binnen de amateurkunst zijn de mogelijkheden daar beperkt voor. Dat zou verder ontwikkeld kunnen worden.
- Omroep Brabant speelt een cruciale rol in de culturele sector maar doet daar veel te weinig mee. Het aanbod is veelal erg vlak. De provincie zou hier veel meer sturend in mogen optreden. Het lijkt soms dat Omroep Brabant haar publiek amper serieus neemt. Men zou dat wel degelijk moeten doen. Omroep Brabant kan een

grote rol spelen in de bekendheid en bewustwording van het culturele leven en aanbod. Overigens 'Uit in Brabant' lijkt hier aan tegemoet te komen.

- De overheid heeft voornamelijk een faciliterende rol. Zij moet niet teveel sturend optreden. Bijvoorbeeld op het gebied van samenwerkingsverbanden tussen verschillende aanbieders cq het realiseren van een adequate en volledige culturele infrastructuur moet de overheid op tijd signalen oppikken en actie ondernemen cq voorwaarden ontwikkelen.

DHR. GOSUIN VAN HEESWIJK

24 februari, Tilburg

Huidige functie

- Directeur Stichting actuele muziek Brabant (Stamb)
- Voorzitter Grafisch Atelier Den Bosch
- Adviseur Rotterdamse Kunststichting
- Bestuurder van Artificial Shelter
- Andere Nevenfuncties

Carrièreverloop

- Studie aan de KUB

Kennisveld

- Muziek, met name actuele eigentijdse muziek

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- In Brabant is de waardeketen van muziek zeer goed vertegenwoordigd, voornamelijk die van de kleinschalige actuele muziek. Er wordt echter veel te weinig aan samenwerking gedaan op inhoudelijk vlak; programmering, marketing. Wat er wel gemist wordt is een ensemble voor actuele muziek in Brabant.
- Instellingen zijn bang dat bij samenwerking de autonomie wordt verloren. Zie bijvoorbeeld alle academische opleidingen in hun ivoren torentjes opereren. Deze zouden zich veelmeer moeten open stellen en veelmeer kunnen samenwerken (zowel horizontale als verticale integratie)
- StamB heeft een verdelingsfunctie en een ondersteuningsfunctie. Vanuit StamB is echter ook het Muzieklab (productie) opgericht. Gosuin heeft wat moeite met het in hokjes denken. Mede gezien de bewegingen in de kunstsector. De sector zou veel meer cultureel sociologisch en minder cultuur historisch bekeken moeten worden.
- Steden mogen best hetzelfde aanbod hebben. Het wordt pas discutabel wanneer er overlap in publieksbereik is. Logisch gevolg zou afstemming en diversiteit moeten zijn.

- Brabant moet zich sterk maken op het gebied van kleinschaligheid, creativiteit, vernieuwing en progressie. Hier is Brabant sterk op alle disciplines en zullen investeringen een sterker cultureel klimaat teweeg brengen.
- Gosuin benadrukt dat het model van Theo van Dooremalen te veel gericht is op de culturele waardeketens als zuilen. Zo is ook de subsidie infrastructuur zeer verzuimd. In de lijn van de ontwikkelingen in de sector pleit Gosuin meer voor interdisciplinaire verbanden en cross-overs. Door o.a. de technologische ontwikkelingen beginnen de grenzen tussen disciplines steeds meer te vervagen. Een betere transparantie van het veld is noodzakelijk en ook een nieuwe (provinciale) regisseur moet worden aangesteld. Nu werken bijv. regisseurs als Productiehuis Brabant en Muzieklab veel te veel langs elkaar. Er moet meer nadruk komen op multidisciplinariteit en interdisciplinariteit.
- Groot multidisciplinair kunstenfestival om BrabantStad cultureel mee op de kaart te zetten en tevens de sector een input te geven en samenwerking te stimuleren.
- Cluster activiteiten en disciplines op basis van sociaal culturele gronden.

Concrete investeringsvoorstellen

- De potentie en bereidheid tot samenwerken is in grote mate aanwezig in Brabant. Men is echter bang om zijn autonomie te verliezen. Het instellen van een (nieuwe) provinciale regisseur kan een goede stap zijn naar samenwerking. En dan niet enkel overleg, maar zeer zeker ook inhoudelijk. De samenwerking zal niet monodisciplinair moeten zijn, maar de nadruk moet liggen op integratie van disciplines. Bijv. Theaterfestival Boulevard uitbouwen tot een volwaardig multidisciplinair festival met een evenredige verdeling tussen de

disciplines. De programmering moet je vooral halen uit eigen kleine, dynamische producties; culturele vernieuwing is belangrijk. Zo laat je de buitenwereld zien wat Brabant in huis heeft, verbeter je de kwaliteit van het veld en bevorder je samenwerking. Aan de basis kan begonnen worden door openheid te creëren in de sector, te beginnen bij de academies.

DHR. GABRIËL VERHEGGEN

25 februari Tilburg

Huidige functie

- sinds november 2001 coördinator CAST (Centrum voor Architectuur en Stedebouw Tilburg)

Carrièreverloop

- Architectuur historicus woonachtig te Amsterdam
- 1989 afgestudeerd op Moderne Nederlandse Architectuur
- Free lance werk (tentoonstellingen, teksten schrijven voor o.a. ARCAM)
- Culturele projecten georganiseerd bij Verstegen & Stigter, Amsterdam
- Enige jaren bij architectenbureau Dam & Partners te Amsterdam gewerkt

Kennisveld

- Bouwkunst
- Architectuur
- Stedenbouw

Aandachtspunten gesprek/aanbevelingen

- Los van de bedoeling van het gesprek wordt opgemerkt dat architectuur en stedenbouw als betekenisdragers een ideale bindingsfactor kunnen zijn om BrabantStad een identiteit te geven.
- De culturele waardeketen m.b.t. architectuur is in Brabant goed vertegenwoordigd zonder dat er op een van de plekken een centrum te ontdekken is. In iedere stad is zo een lokaal centrum voor architectuur, zijn BNA kringen en er zijn verschillende opleidingen (Fontys, Hogeschool Brabant en TU Eindhoven). Het veld kenmerkt zich door vele kleine instellingen, wat het gelijk krachtig maakt. Een nieuwe grote organisatie is dan ook niet nodig. Wel zou samenwerking geïntensiveerd moeten en kunnen worden.
- Er is veel creativiteit aanwezig in Brabant, zeker door de academies, universiteiten etc.. Nu in Tilburg een unieke situatie ontstaat met 5 academies bij elkaar in het kunstcluster moet meer openheid en

interdisciplinariteit worden gestimuleerd. Aanwezigheid van academies moet men als essentieel zien. Door dit kunstcluster kun je jezelf cultureel versterken en jezelf hiermee profileren. Dit geldt voor de stad, maar zelfs voor de regio of de gehele provincie.

- Er stromen teveel studenten weg na hun opleiding. Men is gericht op onder meer Amsterdam en Rotterdam. Zo zie je ook, aan het feit dat Brabantse architecten weinig in de Randstad bouwen en architecten uit de Randstad wel hier, dat de aantrekkingskracht beter kan. De kracht en openheid zitten in de jonge generaties en die vloeien weg. Zie ook de hoge gemiddelde leeftijd onder Brabantse architecten die hier gevestigd zijn.
- Samenwerking tussen de verschillende disciplines berust veelal op projecten, overleg of ad hoc basis. (Bijvoorbeeld Kunst in openbare ruimte Tilburg, muziek & architectuur, fotografie & architectuur). Er broeit wel veel, maar het is niet geïnstitutionaliseerd. Dit hoeft niet perse, maar kan wel steviger ingezet worden.
- Net als tussen de disciplines is ook de samenwerking binnen de architectuurketen veelal op ad hoc of projectbasis gebaseerd. Dit heeft te maken met de chemie die ontstaat tussen de vele kleine instellingen. Institutionalisering of dwang zou niet werken, maar kennis van en over elkaar en uitwisseling kunnen krachtiger.

Concrete investeringsvoorstellen

- BrabantStad moet investeren in het experimentele vlak van de architectuur. De vele kleine (inter)disciplinaire initiatieven en praatgroepen zijn heel belangrijk. Daar broeit het en gebeurt het. Zorg dat deze groepen kunnen creëren en experimenteren door te zorgen voor voldoende faciliteiten, stimulans en ruimte.

Formuleer elk jaar een goede ontwerpogave of case met betrekking tot de verschijningsvorm van BrabantStad.

Je ontwikkelt daarmee een wijze van denken, het kan een voorbode zijn van ideeën over een imago van BrabantStad, zeker als je de opgave richt op hetgeen waarmee BrabantStad zich wil profileren. Hier vloeien discussies en ontwerpvoorstellingen uit voort voor onder meer studenten en architecten met als gevolg overleg, samenwerking en kritische reflectie. Tenslotte creëer je betrokkenheid bij BrabantStad onder allerlei groeperingen. Bekendheid met en vooral doelen van de regiobenadering BrabantStad zijn bij velen immers nog onbekend. Maak BrabantStad concreet: onderzoek de (potentiele)netwerken die er zijn op allerlei vlakken, laat die zien; geef aan wat nog meer kan en geef vooral aan waarom dat handig of goed is. Concretiseer ook de ruimtelijke verschijningsvorm van BrabantStad want hoe weet je anders dat je in BrabantStad bent.

Richt je eerst op de mensen die hier wonen en werken voordat je BrabantStad als export-product gebruikt. Het idee moet eerst van binnenuit gedragen worden voordat het kan worden overgedragen.

DHR. HANS OPBROEK

25 februari Tilburg

Huidige functie

- Adviesbureau LEF samen met Jan Doms, waarin vitaliseren van cultuur en ruimte centraal staat.
- Leraar in het onderwijs
- Nevenactiviteiten

Carrièreverloop

- Hans is altijd bestuurlijk actief geweest in de culturele sector. Vanuit het middenveld is hij langzaam uitgegroeid tot een professioneel bestuurder (in de culturele sector).
- Bestuursvoorzitter Noorderlicht.
- Betrokken geweest bij ontwikkeling O13, Veemarktkwartier, de Rockacademie naar Tilburg halen en andere projecten.

Kennisveld

- Geen specifieke inhoudelijke kennis van het culturele veld. Als bestuurder denkt Hans onder meer vanuit de volgende invalshoek: Hoe beweegt de sector zich en hoe creëer je mobiliteit en betrokkenheid?

Aandachtspunten gesprek / aanbevelingen

- Alarmlichtjes moeten gaan knipperen wanneer de overheid iets met cultuur wil. Dan moet er namelijk iets groots komen zoals en theater of schouwburg. Dit is echter slechts het laatste deel van de keten. Men gaat teveel voorbij aan het geheel. O13 heeft daarop in willen springen door middel van verschillende zalen, oefenruimtes, faciliteiten enzovoorts samen te brengen.
- Samenwerking laat te wensen over in de sector. Wel veel overleg, maar weinig inhoudelijk. Helemaal weinig cross-overs. Belangrijk bij samenwerking is dat er geen imagoovererving als vals argument aan ten grondslag ligt. Bijv. de directeur van Mundial krijgt goede verticale en horizontale integratie en samenwerking voor elkaar omdat hij zich inhoudelijk richt en niet met zijn kop in de media hoeft.

- Er zijn een aantal zaken opgevallen de afgelopen jaren:
 - 1 Er is een enorme onevenredigheid van budgetverdeling en beleid. Dit komt deels door de cultuur van de sector waarin samenwerking niet gewenst lijkt. Afstemming van verschillende partijen in de sector is dan ook ver te zoeken.
 - 2 Een gevolg van deze warsheid en eigenzinnigheid is de kleinschaligheid van de instellingen.
 - 3 De grote jongens zijn veelal de podia en die zitten in een schakel aan het eind van de keten. O13 heeft getracht verbindingen te maken.
- Een kenmerk van de regio vanuit de politiek is het organisatorisch motief sterker laten wegen dan het creatief motief. Kortom: waarom komt de Rockacademie niet in het Veemarktkwartier, bij de rest van de popmuziekketen, maar in het Kunstcluster, bij de andere academies??
- De culturele sector kan niet meer winnen op infrastructuur, maar moet meer mikken op Brabant als goede aantrekkelijke plaats om te produceren en als logisch gevolg hiervan te bezoeken. Als er meer nadruk op de opleidingen en de productie wordt gelegd blijft er tevens meer waarde in de provincie hangen of vloeit er meer terug.
- Opleidingen en onderwijs hebben vaak ellendig naar binnen gekeerde organisaties, wat een ramp is als je samenwerking en openheid na wil streven.
- Concentreer je niet alleen op de steden, maar kijk ook eens naar de kracht van de landelijke vitale gebieden om kunst en cultuur te positioneren.

Concrete investeringsvoorstellen

- Belangrijk is het om te investeren in een centrale aansturing van productie en te zorgen dat de faciliteiten aanwezig zijn. Stimuleer naar een (internationaal) niveau, zet met lef en risico in op productie en creëer een goed klimaat.
- Het orgaan dat productie moet aansturen mag zelf niet de neiging hebben een stempel te drukken, zoals alle instellingen in de sector het wel hebben. Het orgaan moet onafhankelijk zijn en moet enerzijds faciliteiten bieden en anderzijds personen en groepen binden en verbinden (de politiek en kunstsector, kunstenaars onder elkaar, schakels, disciplines, et cetera).
- Belangrijk is het om helder te krijgen aan welke voorwaarden zo'n centrale sturing en stimulatie van productie (cultureel opdrachtgeverschap van Jan Doms!?) moet voldoen.

DHR. PIJNENBURG

25 februari Breda

Huidige functies

- Directeur Hoofdstation: vormgeving, beeldende kunst, literatuur
- Uitgever: P Pers Publishers
- Docent ruimtelijk ontwerpen academie voor beeldende

Carrièreverloop

- Opleiding Academie voor beeldende kunsten, interieurarchitectuur
- Opleiding Londen, architectuur
- Twee jaar freelance projecten
- 15 jaar bureau opera ontwerpers, ruimtelijk ontwerpers
- Docent interieur ontwerp
- Diverse management functies binnen academieonderwijs

Kennisveld

- Beeldende kunst
- Architectuur
- Vormgeving
- Film & video
- Literatuur

Relatieve belang verschillende culturele sectoren

- Kunst is een onderdeel van cultuur die zelf genererend is, niet gelimiteerd aan grenzen. Andere sectoren hebben dat meer, daarin is kunst relatief 'beter'.

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Literatuur is absoluut een ondergeschoven kindje in de culturele wereld.

Opmerkingen

- We leven in een maatschappij die op snel effect uit is: de vrije ruimte wordt overal uit gehaald. De subsidiepolitiek is hier op dit moment ook te veel op gebaseerd, geld toekennen betekent veelal à la minuut presteren in termen van publieksbereik, betrekken van minderheden et cetera. Kunst wordt in het algemeen niet gemaakt om er per direct je voordeel mee te kunnen doen, je leest een boek omdat je het interessant vindt en wellicht kun je in

een later stadium nog eens iets doen met de gedachten en verhalen van de schrijver.

Aanbevelingen

- Literaire wereld moet creatiever worden met het uitdragen van haar content. Het moet gestimuleerd worden dat literatuur ook anders dan in boeken uitgedragen kan worden: houden van lezingen, voorwoorden in jaarverslagen, teksten op websites etc.
- Architectuur en vormgeving missen vaak goede opdrachtgevers. Content en opdrachtgevers moeten dezelfde taal spreken om tot een goed eindproduct te komen. Vooral in de gemeentelijke organisatie bepaalt de 'toevallige' bezetting van de organisatie of projecten kans van slagen hebben. Gegeven het feit dat gemeenten vaak op volstrekt onduidelijke en irreële gronden mensen op cultuur of bouwzaken zetten worden de kansen op goede projecten danig belemmerd.
- Er zouden mensen moeten worden aange-trokken uit het veld (zowel bij gemeenten als bij organisaties in het veld) die een goed overzicht hebben van de verschillende disciplines, met kennis van zaken en bekend met kwalitatieve kunstenaars en vormgevers. Zij dienen gedurfd ondernemend te zijn en bereid vanuit visie projecten en initiatieven te ondersteunen. Zij kunnen mede bepalen welke disciplines in welke samenwerkingsvormen op welke projecten elkaar kunnen versterken. Vormen van interdisciplinair werken kunnen zo absoluut tot topproducten leiden waar maatschappijbreed voordeel mee behaald kan worden.
- Overheden moeten kunst, literatuur en vormgeving als een waarde erkennen en daarvoor opkomen in better and worse.
- De overheid moet op de juiste wijze faciliteren, poppodium 013 is een schoolvoorbeeld voor hoe het wel moet,

poppodium Mezz één van hoe het niet moet. Overheden moeten ideeën, bewegingen, gevoelens, sfeer etc. oppikken en omzetten in beleid, dat is gebeurd bij 013. Dat vereist wederom echt inlevingsvermogen, kennis van het veld.

- De overheid moet zich tegenover kunstenaars vooral dienend opstellen. 'Waarom is behoefte, wat zijn knelpunten bij de ontwikkeling van projecten en initiatieven, wat kunnen we daaraan doen?' De overheid moet vooral niet proberen kunst te beheersen maar met fingerspitzen gefühl participeren.
- Transparantie, korte lijnen, direct werken en kwaliteit aan het loket.
- De overheid moet bevorderen (samen met kunstenaars, initiatieven en instellingen) kunst bereikbaar te maken voor zoveel mogelijk mensen. Zonder overigens publieksbereik als meetinstrument te gebruiken voor het toekennen van ondersteuning van projecten. Immers er zijn kunstvormen die ogenschijnlijk een klein publiek bedienen maar daardoor nog niet minder belangwekkend zijn voor de ontwikkeling van de kunst. De geschiedenis heeft dat talloze malen bewezen. Ook hiervoor zijn kennis van zaken en fingerspitzen gefühl een voorwaarde sine qua non.

MW. KIRSTEN WALGREEN

25 februari Tilburg

Huidige functies

- Zakelijk directeur Nexus Instituut

Carrièreverloop

- Opleiding letteren, marketing en sociologie van het boek
- Betrokken bij oprichting van Nexus Instituut

Kennisveld

- Cultuur-filosofisch veld

Welke sectoren sterk/zwak vertegenwoordigd

- Goede architectuur ontbreekt in Brabant, te weinig aandacht voor esthetiek.

Opmerkingen

- Lagere overheden missen een flink deel van de kennis die nodig is om op doeltreffende wijze beleid te kunnen ontwikkelen voor de culturele sector.
- Brabant ligt in het midden van het Nederlandse taalgebied. Daarnaast is de ligging ook perfect in termen van bereikbaarheid en omringende agglomeraties; Antwerpen, Ruhrgebied, Randstad.

Aanbevelingen

- Onderken de macht van de media, goed instrument in termen van publieksbereik
- Kwaliteitseisen op het gebied van subsidiepolitiek mogen veel strenger. We moeten af van het subsidiëren van 'clubs' omdat we dat altijd al gedaan hebben.
- BrabantStad moet niet proberen om cultuur te regionaliseren, dat leidt tot staatjes in staatjes. Een onwenselijke situatie, richt je op een breed bereik.
- Brabant heeft last van het Calimero-effect:
 - Een valse bescheidenheid
 - Te weinig gevoel voor eigenwaarde
 - Dus: spiegel je niet aan bijv. de Randstad, maar doe je eigen dingen met overtuiging van je eigen kunnen

- Randvoorwaarden voor cultureel bezoek zijn minimaal in Brabant (vooral in Tilburg). Er zijn geen fatsoenlijke hotels, te weinig redelijke eetgelegenheden en een minimaal uitnodigend effect om eens 'lekker een dagje Tilburg te doen'. Brabant moet haar randvoorwaarden opwaarderen en meenemen in haar profilering van 'cultureel Brabant'.
- Kennis maken met cultuur moet persé in de jeugd jaren gebeuren. Richt je daarop. Betrek de jeugd d.m.v. interessante projecten bij cultuur.

VOORSTEL INZAKE BRABANT-MANIFESTATIE

DE KEUZE VAN BRABANT 2005-2008

AUTEURS

Wim Claessen**Geert Overdam**

© Stichting Bosse Nova

29 maart 2003

EEN INTERNATIONALE KUNSTMANIFESTATIE

In deze notitie zijn de hoofdlijnen geformuleerd voor een – jaarlijks terugkerende en gezamenlijke – internationale kunst manifestatie in de provincie Noord-Brabant, in de grote steden, op bijzondere plaatsen en locaties, te beginnen in 2005.

De manifestatie versterkt de culturele en economische ontwikkelingen in de zuidelijke regio van Nederland. Ze bevordert ook grensoverschrijdende euregionale ontwikkelingen en samenwerkingsvormen.

Ze stimuleert het tot stand komen van bijzondere producties van kunstenaars die zijn gevestigd in de Provincie Noord-Brabant en ze slaat een brug naar de reguliere programmering van de Brabantse podia en festivals. Het programma is van internationaal niveau met een sterke publieksuitstraling. Makers, kunstenaars ontwikkelen kunstproducties met een internationale kwaliteit voor een breed en divers publiek. Het doel is om een spraakmakende internationale kunstmanifestatie in Nederland tot stand te brengen, niet door het zoveelste festival te worden. Door middel van een hechte samenwerking van kunstinitiatieven met elkaar (nationaal, euregionaal en internationaal) en de gezamenlijke steun van Rijk, Provincie en Gemeentes wordt ingezet op het mogelijk maken van nieuwe artistieke ontwikkelingen. Naast een artistiek programma van hoogstaande kwaliteit zal een nationaal en internationaal werkend communicatieplan worden ontwikkeld.

ARTISTIEK CONCEPT

Centraal staan de activiteiten van in Brabant gevestigde kunstinitiatieven (toneel- en dansgezelschappen, orkesten en muziekensembles, festivals, productiehuizen en werkplaatsen, musea en galleries). Zij brengen ieder vanuit hun eigen artistieke visie, nieuwe ambities in het programma. Door het aan elkaar verbinden van belangrijke kunstinitiatieven in een

gezamenlijke keten wordt de kracht, verdere ontwikkeling en hun betekenis voor kunstenaars en publiek versterkt.

De internationale dimensie van dit programma wint aan kracht door een additioneel programma dat wordt samengesteld uit een bijzondere – geheel eigen – keuze uit het internationale aanbod op het vlak van podiumkunsten en beeldende kunsten.

Om internationaal te kunnen coproduceren kunnen samenwerkingsverbanden worden aangegaan met de internationale Europese festivals, zoals de Festivals van Avignon en Edinburgh, Festival d'Automne de Paris, de RuhrTriënnale, die SommerSzene Salzburg, Steierische Herbst Graz Oostenrijk, KunstenFESTIVALdesArts Brussel, Wiener Festwochen Wenen Oostenrijk, Aarhus Festival Denemarken, enz.

De Brabantse initiatieven en het internationale programma worden ondersteund via een gezamenlijke marketing campagne, aan elkaar gekoppeld tot een manifestatie onder de naam MET HET OOG OP HET ZUIDEN (werktitel). Hierdoor ontstaat een keten van belangwekkende artistieke uitingen, die onder een gezamenlijke vlag en naam, zich nadrukkelijk nationaal en internationaal kan profileren.

De vier grote Brabantse podiumkunst gezelschappen – ZTHollandia, RAZ Dansvoorziening, Het Brabants Orkest en Opera Zuid – worden in staat gesteld om internationale co-productionele samenwerkingen aan te gaan. Maar ook kleinere initiatieven als Productiehuis Brabant, Muzieklab Brabant in Tilburg, November Music, De Wetten van Kepler, Theater Artemis, het IVC, Stranger than Paranoia, Traces of Brass, 013-projecten en andere vernieuwende kunstinitiatieven in Noord-Brabant worden via vormen van samenwerking met de grotere gezelschappen en festivals in Noord-Brabant in staat gesteld nieuwe – bijzondere – wegen in te slaan.

De programmering van Theaterfestival Boulevard 's-Hertogenbosch, November Music, Mundial Tilburg, Traces of Brass, Stranger than Paranoia – deze festivals worden door de provincie en hun gemeentes van vestiging gesubsidieerd – vormt het artistieke hart van de manifestatie, dat gezamenlijk naar buiten worden gebracht. Tevens wordt in samenwerking met Museum De Pont, het van Abbe Museum, de Beyerd in Breda, het Noord-Brabants Museum, Het EKWC en het Museum voor hedendaagse Kunst het Kruithuis – bij voorkeur in de zomer en dus in de open lucht – een internationale beeldende kunst tentoonstelling gepresenteerd.

LOCATIES EN STRUCTUUR

De gezamenlijke programmering wordt geconcentreerd aangeboden in de steden 's-Hertogenbosch, Eindhoven annex Helmond, Breda en Tilburg. Deze steden vormen de basis voor de gezamenlijke manifestatie. De eerder genoemde Brabantse festivals vormen het podium voor bijzondere producties.

Een recent onderzoek van de Universiteit van Tilburg naar de culturele waardeketens in de provincie laat zien dat in Noord-Brabant alle disciplines aanwezig zijn om een internationaal programma op te kunnen funderen. Er is sprake van een professioneel ambitieniveau dat de internationale toets der kritiek kan doorstaan.

Centraal binnen de driehoek van steden Tilburg, 's-Hertogenbosch en Eindhoven is het landgoed Velder in Liempde gelegen. Landgoed Velder is geschikt voor grootschalige activiteiten in de open lucht, in het bijzonder de beeldende kunst manifestatie. Deze locatie is goed te bereiken via de A2 en het openbaar vervoer. Parkeerfaciliteiten zijn aanwezig.

ORGANISATIE

Het initiatief voor deze manifestatie moet genomen worden door het provinciale bestuur in de vorm van een opdracht aan een

intendant, bij voorkeur met internationale ervaring en contacten. Aangehaakt bij een projectorganisatie zorgt deze voor het tot stand komen van de voorgenomen samenwerking, de coördinatie en afstemming van de totale programmering en in het bijzonder de gezamenlijke pr- en marketing.

De uitvoering van concrete programmaonderdelen behoort tot de verantwoordelijkheid van de deelnemende kunstinstellingen en festivals. De provincie Noord-Brabant en de deelnemende Brabantse Steden fungeren als medeopdrachtgever(s) en subsidiënten.

De projectorganisatie wordt ondergebracht in een stichting, Het bestuur fungeert als Raad van Toezicht en functioneert op afstand. Er is een Artistieke Raad, waarin de artistiek leiders van de grotere kunstinitiatieven en festivals zijn vertegenwoordigd. De artistieke verantwoordelijkheid voor het totale concept en voor specifieke onderdelen is in handen van de Artistieke Raad onder leiding van de intendant.

PERIODE

Een voorbereidingstijd van twee jaar is minimaal. Dat betekent dat de samenwerking voor de eerste maal tot stand kan komen in 2005. De gezamenlijke manifestatie concentreert zich op kunstuitingen, die in de zomer en het vroege najaar plaats vinden en vormt zo een start van het culturele seizoen in de Provincie Noord-Brabant. De periode augustus – september ligt dan voor de hand.

FINANCIERING EN CULTUURNOTA 2005-2008

Deze ambities van de Brabantse kunstinitiatieven worden geformuleerd in hun aanvragen voor de Cultuurnota 2005-2008 aan het Ministerie van OCenW, de provincie Noord-Brabant en de vijf grote gemeentes. Deze gemeentes en de Provincie zullen maximale steun verlenen aan het realiseren van de nieuw geformuleerde ambities. Er wordt vanuit gegaan dat de Brabantse kunstinitiatieven in een eigen Cultuurnota aanvraag 2005-2008

bij OCW, Provincie Noord-Brabant en hun Gemeente van vestiging separaat aandacht besteden aan deze manifestatie en als zodanig ook in hun begroting opvoeren zodat zij een substantiële inbreng in de kosten van de gezamenlijke manifestatie kunnen leveren.

Er moet gedacht worden aan een begroting van € 2,5 miljoen voor een – maximaal – acht weken durende manifestatie. Voor de financiering worden – naast de door het Ministerie van OCenW direct en indirect via de Brabantse kunstinitiatieven te verstrekken Cultuurnota subsidies 2005-2008 – vooral de provincie Noord-Brabant en de betreffende gemeentes aangesproken, evenals de grote nationale culturele fondsen en loterijen. Sponsoring moet worden onderzocht.

EXPERTMEETING SPORT- EN PUBLIEKSEVENEMENTEN

SOCIAAL EN CULTUREEL PROGRAMMA BRABANTSTAD – TOPVOORZIENINGEN

GASTHEER

Frits van Vugt, projectleider BrabantStad**‘Verkenning Kwaliteit van het Bestaan’**

GESPREKSLEIDING

Jeroen Saris, senior adviseur de Stad bv

VERSLAG

Maureen Linthout, projectadviseur**de Stad bv**

Woensdag 27 november 2002

10.00-13.00 uur

Heerlijkheid Villa De Vier Jaargetijden

Tilburg

INTRODUCTIE

Frits van Vugt heet welkom en licht de context en aanleiding van de bijeenkomst toe. De korte termijn waarop de bijeenkomst is belegd heeft ertoe geleid dat een aantal genodigden niet aanwezig kon zijn. De aanwezigen stellen zich voor (zie ook bijgevoegde genodigdenlijst).

Frits van Vugt introduceert het initiatief en de aanleiding van de expertmeeting. De bestuurders van BrabantStad (5 grote steden en de provincie Brabant) hebben het sociale en culturele domein aan de speerpunten van BrabantStad toegevoegd. Een quick scan vindt plaats op de onderwerpen cultuur, sport/ publieksevenementen, zorg en onderwijs. Bestuurders hebben hier behoefte aan omdat er bij de provincie keuzes gemaakt moeten worden bij het verdelen van budgetten rond de voorjaarsnota en keuzes met betrekking tot gezamenlijke lobby-inspanningen bij het rijk en Brussel.

Jeroen Saris licht toe dat topsport en evenementen zijn gekoppeld, omdat veel topsport al een evenementen karakter heeft. In organisatie en accommodatie is er veel overlap. Maar er zit een zekere willekeur in, evenementen had ook aan cultuur gekoppeld kunnen worden. De vijf grote steden en de provincie hebben het initiatief voor BrabantStad genomen om te bekijken wat bundeling van krachten kan opleveren. Het samenwerkingsverband is geaccordeerd door de gemeenteraden en provinciale staten. De opgave is een eigen gezicht te trekken in een in toenemende mate internationaliserend Europa. BrabantStad richt zich op infrastructuur, maar ook op het sociaal culturele programma, onder de noemer ‘Stad van Mensen’. De vraag is wat je kunt bereiken op regionaal niveau, wat steden op eigen kracht niet halen doordat ze in concurrentie vervallen. Elke stad heeft een eigen kwaliteit. De gedachte is dat je samen meer kunt zijn dan de som der delen.

Er is een eerste bijeenkomst geweest met een klein quick scan groepje dat deze expertmeeting heeft voorbereid. Uit de bijdrage van de heer Kuipers blijkt dat er een enorme concentratie gaande is op topsportgebied. NOC/NSF wil de topsport op een paar plekken in Nederland concentreren. In dat spel heb je goede papieren nodig om aanspraak te maken op sporten voor Brabant. Zwemmen en paardrijden springen er uit. Maar zit er meer in? De indruk die uit het eerste quick scan gesprek naar voren komt is dat als je iets wilt, je heel goed moet weten welke sporten het betreft en goed in kaart moet brengen wat je daarvoor moet bieden.

Dit leidt tot vragen als: Wat is de ambitie voor Brabant? Tot wat voor criteria voor de keuze van (Top)voorzieningen leidt dat? Waar moet Brabant zich op richten als het zich wil meten met gelijksoortige regio's?

Uit gesprekken die hierover met bestuurders zijn gevoerd, komt het beeld naar voren dat Brabant in een aantal sporten goed is, maar op het gebied van echte topsport is het, na zwemmen in Eindhoven, een tijdje stil. Er wordt veelal gedacht in termen van accommodaties. Van Tilburg gaat het initiatief uit voor een Campus waar training, onderwijs, huisvesting en topsportfaciliteiten zijn ondergebracht. Is dit mogelijk een voorbeeld voor aanbod op een grotere schaal?

IS TOPSPORT EEN ZINVOLLE INVALSHOEK?

De aanwezigen geven een eerste reactie.

De heer Vullings (Willem II) is van mening dat men zich fundamenteel moet afvragen of zwemmen in Eindhoven wel zo vanzelfsprekend op topsportniveau is. Is het niet sterk afhankelijk van prestaties van atleten van dit moment die toevallig uit Eindhoven komen? De vraag die volgens de heer Vullings met betrekking tot promotie van topsport in BrabantStad gesteld moet worden is: Waarom doe je het? Is het voor de bewoners hier? Gaat het om de uitstraling naar buiten?

Heeft het te maken met maatschappelijk ondernemen? Met andere woorden: Wat zijn je doelstellingen? Risico's van continuïteit spelen een rol. PSV is bijvoorbeeld het visitekaartje van Phillips. Daar spelen internationale belangen een rol en is deelname aan Europese competitie belangrijk. Past dat in het gemeentebeleid?

'Wat is topsport?', is volgens de heer Swinkels (Internationaal Concours Hippique) de kernvraag die daar nog aan voorafgaat. Hij pleit ervoor criteria neer te zetten en te bepalen of topsporten bijvoorbeeld tot de Olympische discipline moeten behoren? Voor de heer Swinkels is Europese deelname een criterium voor topsport. Voetbalclubs als Willem II behoren daarom niet tot de topsport, omdat zij zich puur richten op het Nederlandse publiek. Voetbal zou je moeten verbijzonderen en uit deze discussie halen. Zwemmen en hockey komen wel in aanmerking. Met betrekking tot de paardensport is de ambitie voor het Concours Hippique te behoren tot de top tien evenementen van de wereld. Buiten voetbal om behoort het in Nederland tot de top drie publieksevenementen. Het antwoord op de vraag 'voor wie doe je het?' is volgens de heer Swinkels de bevolking van Brabant.

Jeroen Saris differentieert de vraag naar de functie van topsport op regionale schaal die de beide heren hebben opgeworpen: Is dat het opleiden van topsporters, het organiseren van topevenementen, of als regio internationaal in een aantal sporten een partij meeblazen?

De heer Timmermans (Denken en Doen) ziet meerdere mogelijkheden tegelijk. Aan topsport kan de breedtesport zich opstreken, topsport kan ervoor zorgen dat tradities in ere worden gehouden (paarden) en topsport kan de provincie promoten. Hij waarschuwt er wel voor niet in hypes te investeren.

Kijk vanuit Brabantstad naar de internationale top, zegt de heer Kuipers (Olympisch Steunpunt). Een zwembad in Eindhoven kan volgens hem nu, omdat de topsporters goed zijn en de faciliteiten ontbreken. Maak wel duidelijke keuzes, aldus de heer Kuipers.

Dan kan Brabant internationaal aan uitstraling winnen. Jeroen Saris vat samen dat Brabant topsport kan inzetten voor zowel identificatie, als voor promotie en pure sport.

De heer Van Bottenburg (W.J.H. Mulierinstituut) introduceert drie perspectieven voor samenwerking in het kader van Brabantstad:

- 1 De organisatie van evenementen: samenwerking kan van belang zijn voor het realiseren van inkoopvoorzieningen met behoud van verschillen. Promotie en uitstraling kunnen effecten zijn.
- 2 De topsporters zelf: zij zijn gebaat bij onderwijs en trainingsfaciliteiten. Goede clubs, een campus accommoderen dit.
- 3 De burgers zelf: dit betreft
 - passieve recreatie: de BVO's hebben in deze regio een goede bindende functie.
 - goede voorzieningen op breedtesportniveau. Dit werkt door in de topsport.

Overigens is, volgens de heer Bottenburg, de link tussen topsport en breedtesport maar voor een aantal sporten van belang, bijvoorbeeld waar verenigingen nog zijn gekoppeld aan topsport, zoals bij hockey het geval is.

Een instituut als Fontys heeft belang bij het aantrekkelijk maken van de regio, ook op het gebied van sport, aldus de heer Colmbijn (Fontys Hogescholen). Fontys wil graag meewerken aan het ontwikkelen van een concept daarvoor. Juist de breedte kan interessant kan zijn: het combineren met andere terreinen.

De heer Swinkels voegt een rijtje toe dat volgens hem de doelstelling van topsport samenvat: sterren, publiek en economie.

Sterren moet je proberen te kweken, zij zijn ambassadeurs. Het publiek wordt aangetrokken door evenementen, maar behalve aan het passieve aanbod kun je ook aan actieve sportbeoefening iets doen. De economische kant volgt vanzelf en zorgt voor een aanzwengeling in de regio.

De heer Van der Steen (Brabanthallen) is jaloers op het Fries chauvinisme, dat ertoe heeft geleid dat er een paar mooie hallen staan, al draaien ze dan met verlies. Hij is van mening dat topsport ook meer breedtesport als spin-off heeft.

Den Bosch heeft de start van de Tour de France in Den Bosch gekregen, maar ook wel eens een finale aan Rotterdam verloren. Er spelen grote financiële belangen rond sponsoring van topsportevenementen. In Rotterdam trekt de overheid de lobby rond topsportevenementen en zet daar een pot met geld bij. Voor Brabant is de competitie daarmee nu een probleem. Support van de overheid speelt een belangrijke rol, al is het alleen al in het verlenen van vergunningen.

Uit de discussie die volgt komt naar voren dat sponsoring van grote evenementen ook als neveneffect heeft dat er minder geld beschikbaar is voor kleinere activiteiten die afhankelijk zijn van sponsorgelden.

De heer Van der Poel (Universiteit Tilburg) vraagt zich af waar het om gaat: bedrijven, toeristen, bewoners? Wat is de doelgroep van het stedelijk/provinciaal beleid? En wat kan sport bijdragen aan marketing/promotie? De mogelijkheden van sport zijn heel verschillend, volgens Van der Poel: Voor bedrijven zijn golfbanen en skyboxen interessant, maar een skybox hoeft niet per se bij topsport te zijn. Toeristen zijn gebaat bij informatie over wat er in Brabant bestaat en wat leuk is. Wanneer ze hier zijn willen ze misschien eenvoudige toegang tot sportfaciliteiten. Ook dat is niet per se topsport. Voor bewoners is het breedtesportieve aanbod van belang.

Wederom niet per se topsport. Dus: wat willen de steden? Dat moet eerst duidelijk zijn. De Brabanthallen moeten concurreren met het Europese commerciële topsportcircuit van accommodaties waar alles in kan. Dergelijke accommodaties zijn losgezongen van de lokale situatie. Brabant moet zich afvragen of en hoe je daar tussenkomt met het oog op promotie. De toekomst is aan de flexibele accommodaties. Denk aan flexibele zwembaden, die voor een evenement worden opgebouwd. Bouw je dan een zwembad in Eindhoven? Training is natuurlijk een ander verhaal. Op het gebied van publieksevenementen is flexibiliteit een vereiste. Nu zijn de extreme sporten populair, maar wat volgend jaar in is weet je niet. Dit vraagt om een soort flexibele Brabanthallen: goed bereikbaar voor 20.000 personen inclusief auto's, geen geluids- of milieubeperkingen en met heel groot het woord 'Brabant' er op.

Het belangrijkste is volgens de heer Van Mierlo (NHTV) de doelstelling. Wat zijn de sterke kanten van de regio Brabant om te kunnen concurreren met de Europese top? Misschien speelt de eigen charme een rol van belang. Binnen Brabant heeft elke stad een eigen uitstraling. De discussie totnogtoe gaat om kleine korte-termijnincidenten. Van Mierlo pleit ervoor de langere termijn (20 jaar) in het oog te houden en van onderaf te beginnen. De link met de economische spin-off komt volgens hem vanzelf en Van Mierlo is niet jaloers op verliesgevende bedrijven in Friesland. Ook raadt hij af nu aan een zwembad te beginnen, omdat het niet multifunctioneel is. Wat is de uitstraling voor de regio? Zet het de breedtesport aan? Overall zijn zwembanen aan het verdwijnen. Een sportcampus in Tilburg kan hij zich wel goed voorstellen. Wellicht zou je Tilburg of Eindhoven als sportstad kunnen positioneren.

De heer Van Bottenburg reageert met de opmerking dat vanuit het perspectief van topsporters wel iets is te zeggen voor een

zwembad. 'Waarom doe je het?', vraagt de heer Vullings zich nogmaals af. Er zijn verschillende doelgroepen. De finish van de Tour zorgt voor naambekendheid en met een zwembad wordt je misschien het centrum van de wereld van de zwemsport.

Saris vraagt of betaald voetbal iets is waar we mee verder kunnen, of dat het een ander onderwerp moet zijn? Volgens de heer Vullings is sport geschikt als instrument voor Brabant-promotie, maar er is ook geld voor nodig. PSV is de enige echte grote club, maar die heeft een fabriek achter zich. Swinkels vindt dat voetbal een apart hoofdstuk is in dit kader. Het ligt er aan wat je wilt bereiken met deze exercitie, aldus Van der Poel. Er ligt niet een duidelijke visie van de Commissaris van de Koningin en de vijf Burgemeesters. Er ligt een vraag, zegt Saris: kan de regionale lijn iets zijn? Waar kunnen we iets op doen? Saris vat samen wat hij totnogtoe heeft gehoord:

- 1 Richten op topsportbeoefening op zo hoog mogelijk niveau. Dit bevordert de breedtesport en is nuttig voor het verblijfsklimaat. Het kan als accommodaties worden verbeterd en heeft daarbij ook een promotie effect.
- 2 Pure promotie: incidenten als evenementen in de regio gebruiken om het imago te verbeteren.
- 3 Richten op vrijetijdsklimaat: BrabantStad leisure stad.

Van der Poel betwijfelt of er verbanden zijn tussen breedtesport en topsport. Er is in elk geval geen wetenschappelijk bewijs voor dat topsport tot meer breedtesport zou leiden. De heer Van Bottenburg onderstreept dit en stelt dat je het hier ook niet in moet zoeken. Er zijn genoeg andere betekenissen voor topsport. Swinkels merkt op dat het bestaan van sterren wel een zware factor is bij het bezoekersaantal van evenementen. Volgens Van Bottenburg valt het aantrekken van meer toeschouwers onder de andere betekenissen,

net zo als een zuigende werking op sponsoring. Dit zijn volgens hem kortetermijneffecten die je niet vast kunt houden. Van Bottenburg legt daarom de nadruk op een andere relatie met de breedtesport, namelijk de breedtesport als basis voor de top. Daarvoor zijn van belang een goed vestigingsklimaat, promotie van de regio en vasthouden van bewoners. Deze zaken ontstaan niet automatisch. Van der Poel benadrukt dat het belang van topsport ligt in de topsport zelf, het bezoek (passieve recreatie/entertainment) en in de promotionele waarde (naamsbekendheid).

Saris vraagt of een opleiding in de regio nodig is. De heer Timmermans vindt van wel, om ontwikkelingskansen voor talenten te creëren. Het nadeel is dat van de 500 jongeren die topsporter willen worden de meesten afvallen en dan gefrustreerd zijn. Van der Poel onderstreept dat er misschien 3 doorbreken. Ook die anderen moet je iets goeds bieden. Van der Poel ziet de dynamiek in nieuwe sporttypen, bijvoorbeeld Golf, dat niet kan groeien omdat het met een ruimteprobleem zit. Ook het verblijfsklimaat is van belang: kan ik in mijn vrije tijd fietsen, wandelen etc? Dit is belangrijker dan topsport. En: wat hebben wij, in deze tijd van vergrijzing, de oudere Brabander te bieden? Volgens de heer Vullings staat dit niet haaks op elkaar en is welzijn het sleutelwoord. Van der Poel stelt nogmaals dat het afhangt van de bedoeling of 'vestigingsklimaat' een rol van betekenis speelt.

Saris stelt zijn eerdere conclusie bij en formuleert nu vier invalshoeken:

- 1 Breedtesport: geen automatische verbinding met topsport, geen schoorsteen-effect. Het kan zelfs concurrerend zijn wat betreft financiële (sponsor)middelen.
- 2 Topsport: een smalspoor dat bewust moet worden uitgezet. Kan promotionele effecten hebben, maar heeft een eigen doel, logica en organisatorische vereisten.

3 Verblijfsklimaat: hoe Brabant zo goed mogelijk voor de dag kan komen in concurrentie met andere regio's op het gebied van vrije tijd en cultuur.

4 Vestigingsklimaat: wat willen bedrijven voor zichzelf en hun personeel.

De boodschap aan bestuurders die hierbij hoort is: weet dit, en kies welke richting je vooropstelt voor BrabantStad. Denk na over wat je aan de orde wilt hebben en zet niet zomaar alle onderwerpen bij elkaar.

TOPSPORT: EEN SMALSPOOR

Het laatste deel van de bijeenkomst zal worden besteed aan het tweede punt: het smalspoor van de topsport, hoe kun je dat bevorderen?

NOC/NSF kijkt, volgens de heer Kuipers, naar accommodaties en deelt deze in in multifunctionele en monofunctionele accommodaties. In Brabant liggen op het monofunctionele vlak kansen voor trainingscentra: zwemmen in Eindhoven, handboogschieten in Rosmalen en kanoën in Kaatsheuvel.

Accommodatie van multifunctionele evenementen en kampioenschappen kan in de Maaspoort in 's-Hertogenbosch, het Indoor Sportcentrum in Eindhoven, in de Brabanthallen. Wat hockey betreft is er door de hockeybond met het Wagener stadion al een afspraak gemaakt. Kansen liggen in de combinatie van evenementen en training.

De sportcampus in Tilburg sluit hierop aan. De heer Vullings vertelt dat het aanbieden van een topsportklas vanaf 11 jaar een initiatief is van Willem II en het Brabantcollege/ROC. De clubs betalen mee aan de financiering van leerlingen. Timmermans geeft aan dat het meer een keten is dan een campus, doordat er een serie van voorzieningen wordt aangeboden voor de topsporters. Van der Poel benadrukt dat dit arrangement studenten bredere mogelijkheden biedt en hun risico vermindert. Ook als ze de top niet halen of ouder worden hebben ze een opleiding achter de hand.

De stap naar een campus is klein, daar is alleen een sportstudentenflat voor nodig.

De heer Van Mierlo geeft aan dat de ALO met uitbreidingsbehoefte zit.

Frits van Vugt vraagt of Brabant nog een alternatief kan zijn voor Papendal. Maar volgens Van der Poel kun je daar niet meer omheen.

Wat wel binnen bereik ligt is een Regionaal Concentratiepunt, waar er in Nederland een paar van komen. Koppel je dat aan bondstrainingen, zodat trainers en begeleiders ook hier worden opgeleid, dan ontwikkel je een Regionaal Trainings- en Kenniscentrum.

De heer Timmermans onderstreept dat de provincie een rol zou kunnen spelen in het maken van één centrum voor Brabant.

Volgens Van Bottenburg heeft Tilburg daarvoor goede papieren. In het organiseren van evenementen is juist Den Bosch of Eindhoven geschikt. De positie van Tilburg is onomstreden. Volgens Van der Poel heeft Tilburg het breedste opleidingspakket. Kuipers stelt dat de ontwikkeling van verschillende Lootscholen nu al is ingezet. Als je deze kinderen doorleermogelijkheden wilt aanbieden kan dat in Tilburg. Saris concludeert dat het geschetste beeld voor Brabant bestaat uit een combinatie van een gespreid netwerk (o.a. Lootscholen) en één concentratiepunt (Doorleren / Campus).

Het gesprek richt zich hierna op evenementen. Swinkels is ervoor te inventariseren welke evenementen hun eigen broek op kunnen houden en vindt dat de overheid daarvan de doorgroei zou moeten faciliteren. Indoor Brabant heeft bijvoorbeeld last van allerlei beperkingen rond de Brabanthallen.

De exploitant kan onmogelijk de voorzieningen op het niveau brengen dat nodig is voor een evenement dat één keer in het jaar gehouden wordt. De overheid heeft volgens de heer Swinkels een rol in het treffen van deze basisvoorzieningen.

Saris vraagt met welk argument de heer Swinkels het raadslid zou overtuigen om

daar geld in te steken? Swinkels stelt dat de overheid de pieken moet financieren.

De exploitant is verantwoordelijk voor voorzieningen voor het gemiddelde aantal bezoekers, de overheid voor de rest. De heer Timmermans acht tenslotte weer de vraag wat je als Brabant wilt doen, het meest relevant.

Jeroen Saris rondt de discussie af met de opmerking dat het gesprek niet klaar is, maar dat hij dat ook niet had verwacht.

Als onderwerpen om op door te gaan noemt hij:

- 1 Waartoe? Aan de bestuurders de invalshoeken voorleggen en de vraag: wat wilt u nu eigenlijk?
- 2 Topsport: Tilburg als plek voor de campus, gecombineerd met een gespreid netwerk. Daarnaast concentratiepunten voor paardensport en zwemmen.
- 3 Belang van Accommodatie: het accent op het op peil houden ervan. Tevens van belang het hoe en door wie investeren in infrastructuur voor grotere evenementen.

In december worden in een kleiner clubje deze elementen uitgewerkt. Ook wordt bekeken of in januari eventueel nogmaals bijeen gekomen kan worden, om hier dieper op door te gaan.

De heer Van Vugt bedankt de aanwezigen voor hun bijdrage en besluit de bijeenkomst.

Genodigden Expert Meeting Sport 27 november 2002

Aanwezig bij Expert Meeting	Organisatie	Functie	Plaats
• dhr. J. Timmermans	Bureau Denken en Doen	adviseur	Tilburg
• dhr. M.W.M. van der Steen	BV Brabanthallen Exploitatiemaatschappij	directeur	's-Hertogenbosch
• dhr. J. Vullings	BVO Willem 2	voorzitter	Tilburg
dhr. C. van Tilborg	Fontys Hogescholen Venlo	directeur	Venlo
dhr. R.A. Cambel	Hockeyclub 's-Hertogenbosch	voorzitter	's-Hertogenbosch
dhr. N.M. Verbraak	Raad van Bestuur Fontys Hogescholen	voorzitter	Eindhoven
dhr. J.C. Bres	Janssen-Fritsen Sport b.v.	directeur	Helmond
dhr. G. Slot	NOC/NSF		Arnhem
dhr. E. van Dijk	Perfetti Van Melle Holding	directeur Sociale Zaken	Breda
dhr. j. Huffmeijer	ROC Midden Brabant Opleiding sport en bewegen	voorzitter College van Bestuur	Tilburg
dhr. P. van den Hoogeband	St. Anna Ziekenhuis	clubarts PSV	Geldrop
dhr. A. Trommelen	Stichting Breda Jazz Festival	voorzitter	Breda
• dhr. G. J. Swinkels	Stichting Internationaal Concours Hippique Indoor Brabant	voorzitter	's-Hertogenbosch
mw. J. Grijsbach	Stichting Tilburg 'Ten Miles'	secretaris pr zaken	Tilburg
dhr. Th. van Gerwen	Tilburg Trappers	algemeen directeur	Tilburg
dhr. Th. Clijssen	Tilburgse Sportraad	voorzitter	Tilburg
mw. van Grunsven	ex. paarden topsporter		Erp
• dhr. M. van Bottenburg	W.J.H. Mulierinstituut	directeur	's-Hertogenbosch
• dhr. dr. ir. H.J.J. van der Poel	UvT kamer S 129	hoofddocent vrijetijdsws	Tilburg
• dhr. J. Colmbijn	Fontys Hogescholen	secretaris Raad van Bestuur	Eindhoven
dhr. H. van Vugt	Festival Mundial	directeur	Tilburg
• dhr J. van Mierlo	NHTV Internationale Hogeschool	docent vrije tijd en evenementen	Breda
dhr. F. Spooren	PSV	Commercieel Directeur	Eindhoven
• dhr. J. Kuipers	Sport Service Noord-Brabant /Olympisch Steunpunt		Goirle
dhr. T.A.M. Beckers	TELOS	ex. Prof. Vrijetijdsws.	Tilburg
dhr. J. Geukers	Zuidnederlandse Alliantie	Lobbyist Brabant in Den Haag	Den Haag

**AANZET VOOR EEN SUBSIDIEREGELING TOPSPORT-
EVENEMENTEN EN TOPSPORTACCOMODATIES**

A 'PROVINCIALE' (TOPSPORT)- EVENEMENTENREGELING

Het volgende verstaan we onder 'Provinciale' topsportevenementen:

- Eindronde van een (Nederlands?) Europees of wereldkampioenschap;
- Een evenement om een vergelijkbare titel (inclusief Universiade en Special Olympics);
- Een evenement dat onderdeel is van een serie wedstrijden en beslissend is voor de titel Europees- of wereldkampioen;
- Een Olympisch of Paralympisch kwalificatietoernooi;
- Een ander door de provincie als zodanig aangewezen evenement;
- Worldcup wedstrijden;
- Voorronden en kwalificatie wedstrijden voor een senioren/jeugd Europees- of wereldkampioenschap komen deze hiervoor wel of niet in aanmerking?

Onder de opsomming van de topsportevenementen zijn ook de aangepaste sporten begrepen. Er wordt geen leeftijds criterium gehanteerd, zodat bijvoorbeeld ook juniorenkampioenschappen hieronder vallen.

Het beleid van BrabantStad (i.c de B5 en de provincie) is te faciliteren om grootschalige topsportevenementen te organiseren.

Het belang van het evenement en de uitstraling ervan spelen hierbij een grote rol.

Het NOC*NSF maakt een onderscheiding in categorie 1- en categorie 2-topsportonderdelen. Deze indeling is gemaakt op basis van onder andere de mondiale omvang en spreiding van de topsportbeoefening in het betreffende onderdeel.

Willen wij hierbij rekening houden met het feit dat een Europees – of wereldkampioenschap, een Olympisch kwalificatietoernooi in een door NOC*NSF vastgestelde categorie 1-sport prioriteit heeft boven een met een Europees- of wereldkampioenschap vergelijkbaar evenement in een categorie 2-sport?

Daarnaast heeft een Europees- of wereldkampioenschap, een Olympisch kwalificatietoernooi in een andere tak van sport prioriteit boven een met een Europees- of wereldkampioenschap vergelijkbaar evenement in een andere tak van sport!

CRITERIA/VOORWAARDEN

- plaats op de evenementenkalender van NOC*NSF (BrabantStad Sport Agenda eventueel koppelen aan de culturele agenda Uit in Brabant).
- Relatie met het (meerjaren) topsportbeleidsplan van de sportorganisaties.
- Kansen op leerervaringen voor Nederlandse(Brabantse) talenten.
- Kansen op succes voor Nederlandse deelnemers.
- De (potentiële)stimulans voor sportbeoefening in de betrokken tak van sport in ons land, in de provincie Noord-Brabant.
- Uitstraling van het evenement voor Nederland/provincie Noord-Brabant (BrabantStad-imago).

Om een topsportevenement door een (sport)organisatie te laten organiseren is het belangrijk dat zij zich eerst oriënteren op de gestelde voorwaarden om deze in alle opzichten te kunnen vervullen zodat men kan komen tot een succesvolle organisatie van het evenement. Men kan hierbij denken aan o.a. voldoende trainings-, en hotelaccommodatie in de directe omgeving van het evenement. Hierbij is een haalbaarheidsonderzoek een geschikt instrument.

Hierna volgt de bidprocedure (het verkrijgen van het evenement) en de organisatie van het evenement. In de drie bovengenoemde aspecten van de organisatie van een grootschalig topsportevenement zou men kunnen overwegen een financiële ondersteuning te geven (procentueel)?

B PROVINCIALE (TOPSPORT) INDOOR (EN OUTDOOR?) ACCOMMODATIEREGELING

Wat verstaan we onder Provinciale topsport indoor (en outdoor?)-accommodatie?

Bij deze accommodaties onderscheiden we het topsport- en evenementenbeleid in A- en B-accommodaties en evenementenaccommodaties.

Onder een A-accommodatie of een B-accommodatie wordt verstaan een topsportaccommodatie die voldoet aan de sporttechnische en functionele voorzieningen die noodzakelijk zijn om een sportaccommodatie als A-accommodatie, onderscheidenlijk B-accommodatie, te kunnen aanmerken. Hierbij dienen we ook te kijken naar het landelijke topsportaccommodatie-spreidingsplan daar men er rekening mee dient te houden dat VWS per tak van sport slechts één A-accommodatie (dé (inter-)nationale accommodatie voor de tak van sport) en enkele B-accommodaties in aanmerking laat komen voor een rijksbijdrage. Daarnaast heeft NOC*NSF haar voorkeur aangegeven waar hun mono- en multidisciplinaire topsport en trainings- en wedstrijdaccommodaties liggen.

Bij evenementenaccommodatie wordt een multifunctionele accommodatie bedoeld die na aanpassing van de accommodatie aan de sporttechnische en -functionele eisen die de internationale sportorganisatie stelt aan evenementenaccommodaties als topsportaccommodatie aangemerkt kan worden.

Deze voorzieningen zoals bijvoorbeeld inzake de voorzieningen voor het publiek, de pers, de officials, de media en de tijdwaarneming. Vanwege deze specifieke, voor het evenement geldende, eisen is het zinvoller om voor dat éne evenement aanvullende voorzieningen te treffen bij een reeds bestaande accommodatie dan om een accommodatie blijvend in te richten voor deze piekbelasting.

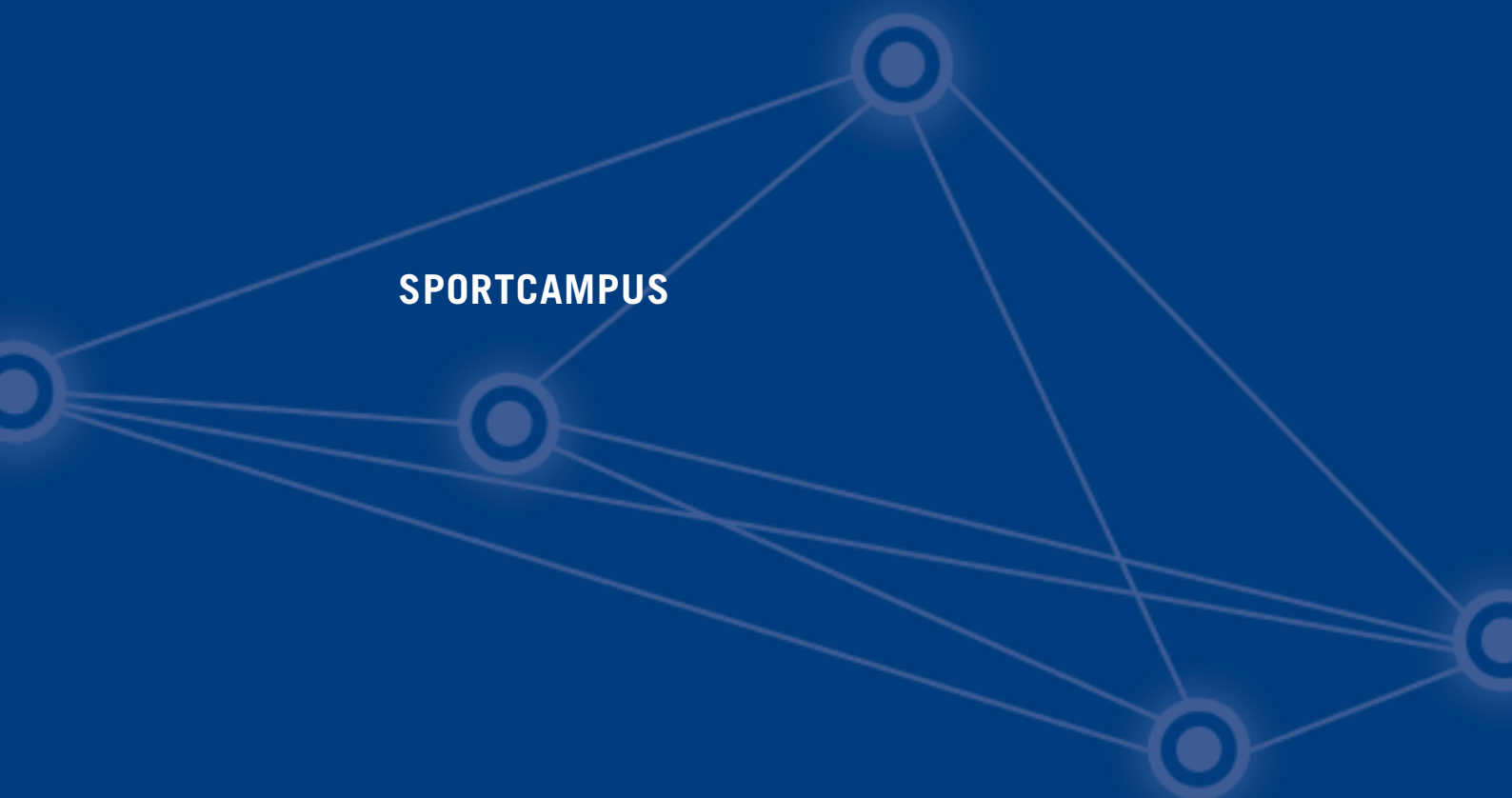
Van die voorzieningen zal namelijk bij 'gewone' (inter-)nationale wedstrijden nauwelijks gebruik worden gemaakt, terwijl er wel permanente druk op de exploitatie is.

CRITERIA/VOORWAARDEN

- Het inzicht geven in de gebruiksmogelijkheden en de gebruiksvormen ten behoeve van het nationale en 'boven' regionale trainings- en wedstrijdwezen (en eventueel voor de breedtesport/ talentontwikkeling/talenterkenning).
- Wie is/wordt eigenaar van de (te realiseren) accommodatie.
- Wijze waarop wordt voorzien in de toegankelijkheid voor gehandicapten.
- Beschrijving van de voor de tak van sport geldende sporttechnische en sportfunctionele normen en eisen inzake het (inter)nationale trainings- en wedstrijdwezen.
- Wijze waarop wordt voorzien in eventuele aanpassing van de accommodatie indien de accommodatie zou worden gebruikt als evenementenaccommodatie.

Bij dit laatste punt van de criteria/voorwaarden is het van belang dat er *BrabantStad Topsport Fonds* komt waaruit extra budgetten verstrekt kunnen worden voor grootschalige topsportevenementen waarbij extra facilitaire aanpassingen gedaan dienen te worden.

BIJLAGE 7

INLEIDING

In deze bijlage wordt een korte toelichting gegeven op de mogelijke voordelen van (1) concentratie van sportopleidingen en (2) het Tilburgse Stappegoorgebied als vestigingsplaats van de sportcampus. Deze bijlage wordt afgesloten met een voorzet voor een in te richten projectorganisatie Sportcampus.

1 CONCENTRATIE SPORTOPLEIDINGEN

Bij sportopleidingen kan ruwweg een onderscheid gemaakt worden tussen sporttakspecifieke bondsopleidingen en meer algemene sportopleidingen die door de overheid worden gefinancierd.

- 1 In Tilburg vinden we vrijwel het gehele scala van door de overheid bekostigde opleidingen. De belangrijkste zijn:
 - **MBO** CIOS
 - **HBO** Fontys Sporthogeschool (met een Academie voor Leraren Lichamelijke Opvoeding (ALO) en diverse sportgerelateerde opleidingen, zoals sportbuurtwerk en sporttoerisme);
 - **HEAO** met specialisatie Sporteconomie (Speco) en sportmanagementopleidingen
 - **Universiteit van Tilburg** Vrijtijdwetenschappen met specialisatiemogelijkheden op het gebied van de sport.

In de opzet van een sportcampus kan de samenwerking tussen deze opleidingen worden versterkt. Te denken valt aan gezamenlijke marketing van de opleidingen, verbetering doorstromingsmogelijkheden en het gezamenlijk opzetten en/of aanbieden van onderwijsmodules en leergangen, bijv. in de vorm van een Masters Lichamelijke Opvoeding en/of een Masters Sportmanagement.

Bij deze samenwerking kunnen ook nog andere Brabantse opleidingen worden betrokken, zoals de Fontys sportmanagementopleidingen in Eindhoven en de sportspecialisatie binnen de opleiding Vrijtijdmanagement van het NHTV te Breda.

- 2 In aansluiting op de door de overheid bekostigde sportopleidingen zou er vervolgens naar gestreefd kunnen worden de sportcampus ook concentratiegebied te laten worden voor de bondsopleidingen. Dat biedt onder meer mogelijkheden voor samenwerking op het gebied gezamenlijke ontwikkeling en gebruik van lesmateriaal en accommodaties, uitwisseling en/of gemengde aanstelling van docenten en gezamenlijk gebruik van bibliotheek. Een dergelijke ontwikkeling zou aansluiten op het streven de landelijke overheid naar een betere afstemming van de verschillende soorten sportopleidingen.
- 3 Ten derde zou de sportcampus een rol kunnen spelen in initiatieven van onder meer de voetbalclub Willem II, gericht op de combinatie van (top)sport met een middelbare of voortgezette opleiding.
- 4 Ten vierde zou onderdeel van de samenwerking kunnen zijn de kennisontwikkeling op het gebied van sportstimulering, sportbeleid en -management en de lichamelijke opvoeding. Het ligt voor de hand hierbij het in Den Bosch gevestigde W.J.H. Mulier Instituut te betrekken. Dit is het landelijk centrum voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek op het gebied van sport en lichamelijke opvoeding, dat reeds samenwerkt met de Universiteit van Tilburg en de samenwerking met de Fontys Hogeschool momenteel verkent. Bij de kennisontwikkeling kan worden gedacht aan het opzetten en uitvoeren sportdeelname monitoronderzoek in de grote Brabantse steden en de provincie als geheel, onderzoek naar en monitoring van het topsportklimaat, onderzoek naar en monitoring van projecten op het gebied van sportstimulering, sporteconomisch onderzoek en promotie-onderzoeken van HBO-docenten.

2 HET STAPPEGOORGEBIED ALS SPORTCAMPUS

In het Stappegoorgebied aan de zuidkant van Tilburg, tussen stad en snelweg (A58), bevindt zich een concentratie van sportaccommodaties, waaronder een zwembad, sporthal, ijshal en het Willem II stadion. Verder vinden we in dit gebied de Fontys Sporthogeschool en het Bureau Ondersteuning Tilburgse Sport (BOTS). Op een steenworp afstand staat het hoofdkantoor van Pellikaan, één van de grootste bouwers van sportaccommodaties in Nederland en in toenemende mate betrokken bij de exploitatie van (geprivatiseerde) sportaccommodaties.

- 1 De ontwikkeling van het Stappegoorgebied als sportcampus betekent het doorontwikkelen van dit gebied als concentratiegebied voor sportopleidingen en sportaccommodaties die kunnen worden gebruikt voor lessituaties en trainingen.
- 2 In het gebied kan een regionaal kenniscentrum op het terrein van sport en bewegen tot stand komen door bundeling van de bibliotheekfaciliteiten van de opleidingen en bepaalde ondersteuningstaken van BOTS en Sportservice Noord-Brabant.
- 3 Sportservice Noord-Brabant en het Olympisch Steunpunt, nu nog gevestigd in Goirle, zouden op de sportcampus kunnen worden gevestigd en de faciliteiten in het gebied kunnen gebruiken voor trainingen, opleidingen, workshops en conferenties.

- 4 De sportcampus ontwikkelt zich als de motor van het Brabantse netwerk van opleidingen, kenniscentra en ondersteunende instellingen op het gebied van top- en breedtesport, bewegen en lichamelijke opvoeding.
- 5 Op of nabij de sportcampus kunnen een sporthotel en/of huisvesting voor sportstudenten, coaches en topsporters tot ontwikkeling worden gebracht.
- 6 Op de campus komt een adequate sportmedische infrastructuur (sportmedisch adviesbureau, sportfysiotherapie, etc.).

PROJECTORGANISATIE SPORTCAMPUS

Om de sportcampus van de grond te krijgen moet in eerste instantie worden geïnvesteerd in de organisatie van de samenwerking van betrokken partijen en de marketing van de sportcampus. Daartoe zal een projectorganisatie in het leven geroepen moeten worden, die de (meest) betrokken partijen bij elkaar brengt, de concrete samenwerkingsinitiatieven definieert, in gang zet en in hun uitvoering bewaakt, en die de marketing van de sportcampus ter hand neemt.

In tweede instantie zullen er, bij voldoende draagvlak voor het initiatief van de sportcampus, additionele investeringen nodig zijn voor sportaccommodaties, huisvesting, sportmedische infrastructuur, opleidingsprogramma's, etc.

EXPERTGROEP ZORGVOORZIENINGEN

VERSLAG

Jeroen Saris

AANWEZIGEN

dhr. J. Jongerius,

Elisabeth Ziekenhuis Tilburg

mevr. J. Zwanikken-Leenders,

GGZ 's-Hertogenbosch

dhr. H. Kemps,

Provinciale Raad voor de Volksgezondheid

dhr. J. Hagenaar,

Thuiszorg Breda

dhr. J. Saris,

Adviseur

dhr. F. van Vugt,

Projectleider

20 december 2002

INLEIDING

BrabantStad is het samenwerkingsverband van de Brabantse steden en de provincie.

De bestuurders van BrabantStad beogen een verhoging van de kwaliteit van het bestaan in Brabant. De eenvoudige vraagstelling 'welke voorzieningen op het terrein van de zorg ontbreken in het licht van de bovenlokale en bovenstadsgewestelijke schaal om te kunnen spreken van een goede (in vergelijking tot andere regio's) kwaliteit van leven', riep de nodige discussie op.

1 WAT ZIJN VOORZIENINGEN

Als het beleid erop gericht is de zorg zoveel mogelijk klantgericht thuis te bezorgen en de opvang van de zorgbehoevende in zijn eigen omgeving te organiseren, dan is een heel ander begrip van voorzieningen van toepassing. De vermaatschappelijking van de zorg en de wijkgerichte integrale benadering leiden tot een ander perspectief op bijvoorbeeld indicatiestelling, jeugdpsychiatrie, agressie en vergrijzing. De zorginstellingen zijn daar nog lang niet op ingesteld.

Bij een beleid gericht op thuiswonen en decentralisatie van de zorgverlening, ontstaan complexe vragen die vaak niet alleen medisch zijn, of zorggericht, maar ook betrekking kunnen hebben op het wonen of het welzijn van de klant.

De complexe vragen kunnen gelden voor chronisch zieken, voor ouderen, of anderen die thuis zorg op maat moet worden geleverd. De behoefte aan aangepaste woningen zal, gezien de vergrijzing die voor de deur staat, gigantisch groot zijn, misschien wel oplopend tot 40%. Om aan deze behoeften te voldoen zullen de zorginstellingen moeten worden omgevormd tot zorgketens.

Maatschappelijke trends als vergrijzing en emancipatie van de ouderen zorgen voor een verandering van de vraag. We kennen de behoefte lang niet goed genoeg.

Voorbeeld: de klant kan behoefte hebben aan financieel beheer, maar zorginstellingen mogen daaraan niet voldoen.

Voorstel 1 – De keten zou veel kunnen hebben aan een permanente 'levende monitor' om de vraag in beeld te krijgen.

2 EXPERTISECENTRUM

De burgers hebben behoefte aan informatie en aan plekken waar ze zorgbehoefte kunnen formuleren. De netwerkstad zou veel kunnen hebben aan een expertisecentrum waarin de ervaring met deze omvorming van de instellingen wordt verzameld en verwerkt, zodat niet iedereen opnieuw het wiel hoeft uit te vinden.

Voorstel 2 – Een expertisecentrum voor klantgerichte informatieverstrekking, inclusief digitale informatie, en voor diagnosestelling of vraagformulering.

3 DE REGIEROL VAN DE NETWERKSTAD BRABANTSTAD

De netwerkstad zou een regierol kunnen spelen met betrekking tot de keten als geheel: van de instellingen, specialistische voorzieningen, de uitvoerende frontsoldaten in de verpleging, buurtwerkers en woningcorporaties. De regierol kan beginnen met het periodiek aan de orde stellen van integrale zorgvragen op uitvoeringsgerichte conferenties.

Voorstel 3 – Regionale conferenties waarin kennis, uitvoering en wetenschap bij elkaar worden gebracht. Mogelijke onderwerpen:

- 'Het souterrain van de samenleving'
- 'De lamme helpt de blinde'

4 DE BRABANT MEDICAL SCHOOL

Alom wordt het belang van deze voorziening onderschreven. Het is een typische netwerkvoorziening, opgehangen aan twee academische ziekenhuizen buiten de regio, de ziekenhuizen van Tilburg en Eindhoven, de bestaande zorgopleidingen, de TU en Universiteit Tilburg.

Op de medical school kunnen HBO diploma's en master degrees worden behaald. Tevens is de opleiding tot medisch ingenieur aan de BMS verbonden. In de toekomst zou ook huisartsengeneeskunde in het pakket thuishoren.

Voorstel 4 – Uitbouw BMS tot uitvoeringsgerichte onderzoeksinstelling.

Er wordt getwijfeld of de onderzoeksfunctie binnen de BMS wel voldoende kans zal krijgen om zich te ontwikkelen.

De BMS kan een regionaal centrum voor expertise in de uitvoering worden, mits het netwerk rond de school goed wordt georganiseerd, en de school zich ten doel stelt innovatie te bewerkstelligen vanuit het oogpunt van de werkvloer en klant in plaats van de discipline in het middelpunt te plaatsen.

5 MEDISCHE TOPVOORZIENINGEN

Een paar topvoorzieningen ontbreken in Brabant, maar zijn ook niet wenselijk.

Denk aan transplantatiegeneeskunde.

Dit specialisme is alleen te krijgen op academische ziekenhuizen en dat hoort ook zo.

Dat zou reden kunnen zijn om een medische faculteit in Brabant te willen hebben.

De Quick Scan groep pleit daar niet voor.

Academische ziekenhuizen hebben voor de zorg aan de patiënt ook nadelen:

- de kosten
- de strijd tussen disciplines

Er blijven twee belangrijke wensen over:

Voorstel 5 – Pediatrische intensive care.

Deze specialistische kindzorg vereist de aanwezigheid van neurologie en een trauma afdeling. Beide zijn in het Elisabeth ziekenhuis aanwezig. De koppeling aan een academisch ziekenhuis is overbodig.

Het ministerie van VWS heeft geen gehoor gegeven aan het verzoek de wet bijzondere verrichtingen te wijzigen. Hoe wenselijk het ook is, de kans op resultaat is bij dit voorstel gering.

Voorstel 6 – Een brandwonden centrum.

Nu zijn de brandwondencentra alle ver van Brabant gelegen: Rotterdam, Velsen, Antwerpen.

Te ver. Hoewel een dergelijk centrum zeer kostbaar is zou het een belangrijke verbetering zijn van de traumabehandeling.

BRABANTSTAD, EEN INTELLIGENTE MANIER VAN LEVEN

RAPPORT ADVIESGROEP KENNISREGIO BRABANTSTAD

AUTEURS

Jeroen Saris

Maureen Linthout

Tamara Metze

de Stad bv, 29 april 2003

In opdracht van Adviesgroep

Kennisregio BrabantStad

de Stad bv

Tichelstraat 6

1015 KT Amsterdam

www.destadbv.nl

**1 INLEIDING, LEESWIJZER
EN SAMENVATTING****INLEIDING**

Kennis is een belangrijke factor in de Brabantse economie. Zo belangrijk dat Brabant zich tot de drie meest innovatieve regio's van Europa mag rekenen. De kennisregio beperkt zich niet tot Brabant en evenmin tot Nederland. De regio strekt zich uit van Aken tot Nijmegen en van Venlo tot Leuven. BrabantStad en de Brabantse steden vormen het hart van deze regio.

In dit advies wordt de vraag gesteld welke specifieke positie de Brabantse steden innemen binnen de kenniseconomie, en welke mogelijkheden er liggen voor BrabantStad om bij te dragen aan de versterking van het kennisintensieve en innovatieve karakter van de regio. Het advies beantwoordt de vraag of BrabantStad een relevant netwerk kan zijn om de internationale concurrentiekracht van de kennisregio positief te versterken.

Het advies wordt door de Adviesgroep Kennisregio BrabantStad aangeboden aan de programmagroep BrabantStad. Aan de Adviesgroep Kennisregio BrabantStad is deelgenomen door de volgende personen:

- Mw. Y. van Rooy – *voorzitter College van Bestuur Universiteit Tilburg*
- Dhr. N. Verbraak – *voorzitter Raad van Bestuur Fontys Hogescholen*
- Dhr. C. Free – *voorzitter College van Bestuur Koning Willem I College / School voor de Toekomst*
- Dhr. D. Hölscher – *directeur Stork WorkspHERE Zuid-Holland zuid*
- Dhr. J. Uijterwijk – *voorzitter College van Bestuur van NHTV Internationale Hogeschool Breda*

Projectleider namens BrabantStad was dhr. F. van Vugt.

Het advies is het resultaat van een reeks interviews met bestuurders uit onderwijs, bedrijfsleven en intermediaire instellingen. De interviews en de analyse zijn uitgevoerd door drs. T. Metze, drs. M. Linthout en drs. J. Saris, werkzaam bij de Stad bv. Middels de interviews is geïnventariseerd welke verwachtingen en behoeften leven in het kennisnetwerk van onderwijs en bedrijfsleven, en welke bijdrage BrabantStad zou kunnen leveren (zie bijlage: lijst van geïnterviewden). Voor de analyse is dankbaar gebruik gemaakt van bestaand economisch onderzoek en adviezen over structuurversterking van de regionale economie zoals het programma Horizon (zie bijlage: Literatuurlijst).

LEESWIJZER

Het advies beperkt zich tot de waarde die BrabantStad, als stedelijk netwerk en samenwerkingsverband van de vijf grote steden met de provincie, kan toevoegen aan de versterking van de positie van Brabant in de kenniseconomie. Er wordt ingegaan op de aanknopingspunten in de huidige kennisinfrastructuur van Brabant, het sterk ontwikkelde netwerk tussen onderwijs en bedrijfsleven en tussen kennisinstellingen, de innovatiekracht, de transferpunten.

De notitie is als volgt opgebouwd

- H1 Inleiding, leeswijzer, samenvatting
- H2 BrabantStad en de kennisregio
- H3 Het netwerk onderwijs – bedrijfsleven: een leven lang leren
- H4 Het innovatievermogen: hoe vergroot Brabant zijn kennisrendement?
- H5 De internationale concurrentiekracht
Bijlagen

Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie van de adviesgroep kennisregio over wat BrabantStad kan bijdragen.

SAMENVATTING

In deze samenvatting vindt u de aanbevelingen van de adviesgroep op een rijtje. Voor de onderbouwing van de conclusies verwijzen wij u naar de rest van de notitie.

INLEIDING

BrabantStad is het hart van een ruimere kennisregio, die zich uitstrekt tot over de Nederlandse grens. De kennisintensieve industrie van Zuidoost Brabant, inclusief Tilburg, bepaalt sterk het economisch profiel van BrabantStad. De positie van Brabant als derde Europese regio in innovatie en de meer dan evenredige bijdrage van Brabant aan de nationale economie rechtvaardigen nationale investeringen in de regionale economie en infrastructuur.

Naast inspanningen van de steden en de regio's afzonderlijk om het economische profiel te verbeteren kan door BrabantStad een rol vervuld worden als aanjager van de kennis-economie. *Daartoe zou BrabantStad moeten benoemen welke acties op het schaalniveau van BrabantStad een toegevoegde waarde hebben en de ontwikkeling van de kennisregio op de nationale agenda plaatsen.*

De kwaliteit van de kennisinstellingen, de cultuur van ondernemen, de vestiging van grote topondernemingen, het innovatievermogen, de bereikbaarheid, het woon- en leefklimaat, en de internationale uitstraling, zijn stuk voor stuk voorwaarden voor de kenniseconomie. Het versterken van deze voorwaarden is noodzakelijk om de voorsprong te behouden als innovatieregio binnen de Europese economie. De toegevoegde waarde van BrabantStad ligt op drie terreinen:

- De erkenning van Brabant als experimenteer regio voor samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven in een perspectief van Life long learning.
- Het rendement van de kennisproductie is sterk gebaat bij een concentratie van de intermediaire structuur op versterking van de innovatiekracht en de vraag van het midden- en kleinbedrijf.

- Verbetering van het internationale verblijfsklimaat, voor personen, bedrijven en instellingen verdient veel aandacht om de positie als kennisregio te kunnen versterken.

BrabantStad kan uitgroeien tot een netwerk en een merk. BrabantStad is een intelligente manier van leven die mens, technologie en omgeving verbindt.

HET NETWERK VAN ONDERWIJS EN BEDRIJFSLEVEN: EEN LEVEN LANG LEREN

Het contact tussen onderwijs en bedrijfsleven is frequent en intensief, maar het is niet altijd eenvoudig om effectief aan te sluiten op de behoefte. Oorzaken zijn een versnipperde kennisvraag bij het midden- en klein bedrijf waar kennisinstellingen dus moeizaam zicht op krijgen, en institutionele traagheid bij het onderwijs, als gevolg van wet- en regelgeving. De versterking van de beroepskolom en van de aansluiting van onderwijs op de beroepspraktijk is zowel om emancipatorische redenen als om redenen van innovatie een belangrijke doelstelling.

Het past in de Europese programma's voor life long learning en in de onderwijsvernieuwing in de regio. Bij de realisatie van deze gedachte is de wetgeving een barrière. BrabantStad kan bijdragen aan het slechten van de barrière door een krachtige lobby te organiseren.

BrabantStad zou een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het netwerk van onderwijs en bedrijfsleven door de behoefte aan meer experimenteer ruimte te ondersteunen en door te voorzien in een legitimatie van experimenten die buiten de wetgeving gaan. De behoefte daaraan zal toenemen naarmate de scheidslijnen tussen onderwijs en bedrijfsleven verder vervagen. *Op grond van het sterk organiserend vermogen, de nauwe relaties met het bedrijfsleven en de succesvolle experimenten verdient BrabantStad de status van onderwijs experimenteer regio voor het levenslange leren.*

BrabantStad kan de kracht van het kennisnetwerk vergroten door:

- de veelzijdigheid ervan zichtbaar te maken en onder de aandacht te brengen van de betrokkenen;
- potentiële vestigers te bekend maken met de kracht van het kennisnetwerk;
- de kracht ervan en de noodzaak tot onderhoud onder de nationale aandacht te brengen.
- stimuleren van keuzen in specialisaties van kennisinstellingen op landelijk en op regionaal niveau;
- stimuleren en ondersteunen van de meest marktgerichte en innovatieve kennistransfer-instellingen die er al zijn.

HET INNOVATIEVERMOGEN: HOE VERHOOGT BRABANT ZIJN KENNISRENDEMENT?

Het zelforganiserend vermogen van de regio Brabant is sterk. Experimenten worden in de regio snel opgepakt. BrabantStad kan dit innovatief klimaat versterken door:

- het voorstel van EZ voor een bundeling van acties (metaalhuis, Designinstituut, Eesi, KTB en ATC in Zenit (vergelijkbaar met het MIT) verdient een stevige ondersteuning vanuit de regio, die er dan ook zelf in zou moeten investeren (BOM). *Als aanvulling op de huidige plannen zou in de opzet van Zenit het thema mens en technologie voorop dienen te staan. In de filosofie van BrabantStad als kennisregio zou een netwerk instituut (zoals de medical school) te worden, waarin ook de Universiteit van Tilburg en de NHTV participeren, sterk de voorkeur hebben;*
- de relaties tussen kennisinstututen en bedrijfsleven te versterken. Dit kan door de verantwoordelijkheid te nemen voor een intermediaire structuur voor de regio waar bedrijven alle kennis van de wereld kunnen opvragen en kopen. De intermediair hoeft niet te worden opgericht, de faciliteit kan gekoppeld worden aan de beste van de huidige aanbieders van innovatieondersteuning.

- *Hinder weg te nemen en innovatieve experimenten te ondersteunen.*
BrabantStad kiest voor innovatie bij het oplossen van bijvoorbeeld bereikbaarheidsvraagstukken door een beroep te doen op de kennisinstututen (NHTV, UT en Philips Research) bij het zoeken naar de meest intelligente oplossing. Een rol voor BrabantStad zou kunnen zijn om een beter beeld te krijgen welke 'heilige huisjes soms om moeten' voor het aanbieden van sommige diensten op internet.
- *De mogelijkheden te onderzoeken van betere benutting van bestaande netwerken en kennis, alvorens de beslissing te nemen tot het aanleggen van nieuwe netwerken eerst.* Deze conclusie geldt voor zowel de fysieke infrastructuur, als de (toepassingen van) Informatie en Communicatie Technologie

DE INTERNATIONALE CONCURRENTIEKRACHT

Brabant mag zich tot de drie meest innovatieve regio's van Europa rekenen. Het handhaven en versterken van deze internationale positie is een belangrijke voorwaarde voor het succes als kennisregio. Uit verschillende interviews en documenten blijkt dat de internationale concurrentie door BrabantStad kan worden versterkt door te zorgen voor een *internationaal verblijfsklimaat* en voor een sterke *internationale profilering*. Dit komt de versterking van de kennisregio ten goede en daarmee ook de kennistransfer en het innovatieve vermogen.

Temidden van de vele internationale vestigingsmilieu waarin de comparatieve voorwaarden (kosten, belasting, workforce, ruimte, agglomeratie) van elk milieu door de potentiële vestigers worden afgewogen heeft Brabant een eigen kracht.

Het profiel van de kennisregio BrabantStad:

- Mens en technologie
- Wereldconcerns
- 3^e Europese regio in innovatie
- internationale school
- topresearch en topbusiness schools.

Om het *internationale leefklimaat* te stimuleren kunnen een aantal praktische zaken worden opgepakt door BrabantStad en door anderen in de regio:

- Beter bemiddeling bij huisvesting en / of bij het zoeken naar werk voor partners. BrabantStad kan de aandacht vestigen op de lacunes in de voorzieningen. Een manier kan zijn om de oprichting te bevorderen van een vereniging van in Brabant verblijvende 'expats', die kan zorgen voor sociaal contact en culturele programma's en bemiddeling.
- Een sterkere specialisatie van de steden op waar ze goed in zijn zou de internationale allure en diversiteit van het aanbod ten goede kunnen komen. Dat vereist keuzen en investeringen.
- Bij de internationale oriëntatie past een slagvaardige immigratieregeling waardoor buitenlanders behandeld worden als mensen die welkom zijn om een bijdrage te leveren aan de verrijking van het leven in BrabantStad.
- De internationale profilering van Brabant als kennisregio is gediend met een '*merk*', een '*brand*', met kernwaarden die gedeeld worden door het kennis netwerk. De kern daarvan is innovatie en toptechnologie verbonden met een aangename manier van leven. Belangrijk is dat het netwerk van ondernemers, onderzoekers en onderwijs zich kan herkennen in het '*merk*' BrabantStad. Het verhaal van BrabantStad kan de hoofdrolspelers niet worden opgedrongen. Om te bereiken dat de belanghebbenden zich met het merk BrabantStad identificeren is een netwerk en een verhaal nodig.

BrabantStad is een open stad voor snelle ondernemende mensen met een gevarieerde cultuur in een rustige en groene omgeving. BrabantStad is een intelligente manier van leven.

2 BRABANTSTAD EN DE KENNISREGIO

'Van industriële mainport naar toptechnologieregio. Met het accent op mens en technologie' (H.G.J. de Wilt)

Elke poging om de Brabantse economie in één zin te typeren doet de complexiteit en verscheidenheid geweld aan. West Brabant is onderdeel van de havengeoriënteerde regio van Antwerpen tot Rotterdam. In West Brabant en een deel van Zeeland ligt het accent op de procesindustrie en de logistiek. Toch is dat niet waardoor Brabant een aparte plaats inneemt in de Nederlandse economie. De prominente aanwezigheid van de maakindustrie in Brabant en de grote concentratie van research and development (R&D) in het Zuidoosten van Brabant maakt verschil op de nationale en op de Europese schaal. In een vergelijking van innovatieve regio's in Europa neemt Brabant een eervolle derde plaats in na Stockholm en 'Nokia-land' (European Commission, 2002). Tegelijkertijd heeft de zakelijke dienstverlening in de Brabantse steden een hoge vlucht genomen.

De Brabantse maakindustrie, tien jaar geleden nog een zorgenkindje in de Europese economie, verkeert in een transformatieproces naar een nieuwe positie in de kenniseconomie. Het Etin-rapport, 'Meerjaren visie REAP Zuidoost Brabant' en het onderzoek van de Boston Consulting Group naar de 'Toekomst van de maakindustrie in Zuid-Nederland' geven een helder inzicht in dit transformatieproces. In beide rapporten wordt ervan uitgegaan dat de grootste sterkte van de Zuid-Nederlandse maakindustrie gelegen is in het kennis-intensieve karakter ervan, en de intensieve relaties van het bedrijfsleven met de

kennis- en researchinstituten die de afgelopen decennia ontstaan zijn. Gesteld wordt dat de huidige economische neergang een belangrijk risico voor Zuid-Nederland aan het licht brengt. De maakindustrie is georganiseerd rond een beperkt aantal grote spelers, de OEM-ers genoemd (Philips, ASML, VDL, Neways, Paccar, Daf, Océ en anderen), die zich concentreren op de organisatie van kennis- en innovatienetwerken en in toenemende mate de productie en assemblage overlaten aan toeleveranciers. Wat naar verwachting overblijft is een kop/staart economie met aan de ene kant productontwikkeling en onderzoek, en aan de andere kant marketing en sales (Ministerie van Economische Zaken, 2002). De tussenliggende productie wordt overgenomen door toeleveranciers die niet aan de OEM en de locatie gebonden zijn. Daarbinnen doen zich weer verschillen voor tussen bedrijven die zich bezighouden met productie van onderdelen van het totale product, en bedrijven die werken aan productinnovatie en productverbetering. Veel productie en assemblage vertrekt naar de lage lonen landen.

Wat de gevolgen zullen zijn voor de maakindustrie is niet met zekerheid te zeggen. Sommigen verwachten dat deze geheel zal verdwijnen uit West Europa en dat slechts de kennisintensieve delen zullen overblijven. Anderen zijn zelfs daar niet zeker van, omdat kennis overal te koop is, en uiteindelijk daar gekocht zal worden waar de prijs/kwaliteit verhouding het beste is. Zonder drastische maatregelen vreest de Philipstop een verlies van duizenden arbeidsplaatsen in de research in de komende jaren (A. Huijser, Raad van Bestuur Philips, in: Het Financiële Dagblad, 2002). Er wordt een centrale ingreep in het technologiebeleid en de structuur van de technische universiteiten, en sterke specialisatie van het onderzoek, bepleit. Anderen menen of hopen dat het zo'n vaart niet zal lopen, gezien het netwerk van kennisinstellingen en bedrijven dat zich in Zuidoost Brabant ontwikkeld heeft.

Zeker is dat de verdere ontwikkeling van de kennisintensieve industrie sterk afhankelijk is van het kennisnetwerk en het ondernemingsklimaat dat Brabant te bieden heeft.

Brabant heeft de kans sterker uit dit transformatieproces – naar een verdere verdiensterijking van de industrie – te voorschijn te komen, mits de kennisintensiteit van de bedrijven en de innovatiekracht toenemen.

'De regio Eindhoven heeft een kennisinfrastructuur waar veel andere regio's hun vingers bij zouden aflikken. Genoemd kunnen worden de Technische Universiteit Eindhoven, de Fontys Hogescholen, het Mikrocentrum Nederland, de Design Academy, het European Design Centre, R&D laboratoria van Philips, TNO industrie, Eurandom, Syntens etcetera. Desalniettemin zou de benutting van deze kennisinstellingen beter kunnen.' (Etin adviseurs).

De rij kennisinstellingen kan nog aanzienlijk worden uitgebreid wanneer we, net als de economische stuwars, een minder Eindhovense bril opzetten. Van het totale Nederlandse budget voor R&D wordt 50% in de omgeving van Oost Brabant en Noord Limburg besteed. De kennisregio van Philips loopt van Nijmegen en Leuven tot Aken en Hasselt. Grote researchinstituten als het IMEC in Leuven horen daarbij. Voor DSM, ASML en andere grote spelers in de maakindustrie ligt het niet anders. Zelf beschikken deze bedrijven over grote researchinstituten, en tegelijk maken ze gebruik van alle kennisinstellingen, in een omgeving die niet beperkt is door provinciale of zelfs landsgrenzen.

Wanneer we met de ogen van de kennissamenleving naar Brabant kijken zien we ook in 's-Hertogenbosch een aantal kennisinstellingen in het hoger beroepsonderwijs. De Hogere Agrarische School is een exponent van de kennisintensivering van de agrarische sector. Ook hier zijn maakindustrieën die zich ontwikkeld hebben tot hoogwaardige ketens.

Een voorbeeld is Sobel, oorspronkelijk een fabriek voor verwerking van slachtafval, tegenwoordig een producent van hoogwaardige producten voor de farmaceutische industrie. De zakelijke dienstverlening heeft de afgelopen 10 jaar een spectaculaire groei doorgemaakt naar de sector met de meeste werkgelegenheid. In 's-Hertogenbosch is deze ontwikkeling het meest spectaculair zichtbaar geworden. Deze stad heeft zich hervonden als bestuurscentrum en zakelijk centrum waar het goed uitgaan en shoppen is.

Van oudsher, en nu weer opnieuw, behoort Tilburg tot de maakindustrie in Brabant. De vestigingen van nieuwe bedrijven als Fujifilm geven deze kant van de economie een nieuw elan. Daarnaast hebben de dienstverlening (verzekeringen e.d.) en de logistiek een belangrijke plaats in deze stad verworven. Het onderwijs voegt daaraan zijn eigen kracht toe: de Universiteit van Tilburg is voortgekomen uit, en op vele manieren verbonden met, het industriële complex. De UT heeft een geheel eigen positie verworven als misschien wel de beste academische opleiding in de economische en gedragswetenschappen. De Tilburgse business school Tias heeft een internationaal bereik in de opleiding van executives (MBA) voor het bedrijfsleven. Tilburg is ook een stad van muziek en sport. Met unieke experimenten zoals de topsportklas, de Rooi Pannen en een opleiding voor muziekmanagement neemt Tilburg een bijzondere plaats in als vernieuwende onderwijsstad.

Breda staat anders in de kenniseconomie. De stad heeft een sterk woonklimaat en zal straks, met de HSL-shuttle naar Antwerpen en Rotterdam, de belangrijkste toegangspoort van en naar Brabant van het Europese netwerk worden. Als vestigingsplaats van de Brabantse hogescholen en de NHTV is deze stad een belangrijk onderdeel van het kennisnetwerk in Brabant geworden. De NHTV is weliswaar niet speciaal aan het Bredase bedrijfsleven gebonden, de studenten komen uit heel

Nederland en de afnemers ook, toch is de locatie niet willekeurig. Breda is een stad waar veel studenten graag verblijven. Het bieden van een aangenaam woonklimaat is een vestigingsplaatsfactor die in de kennis-samenleving steeds belangrijker wordt.

Tenslotte is BrabantStad een goede naam voor de vermenging van stad en land die Brabant kenmerkt. De term typeert de metamorfose van het geïndustrialiseerde landelijk gebied uit de 20^e eeuw dat zo typerend is voor Brabant, naar de huidige kennisintensieve voedsel- en dienstenproductie. Het platteland zelf richt zich meer en meer op dienstverlening aan de stad in zorg, stedelijk groen en recreatie. De stedelijke levens- en productiewijze is doorgedrongen en dominant geworden. Tegelijk blijft de Brabander, ook al heeft hij een bedrijf in Taiwan, wonen op het Brabantse platteland.

Deze beschrijving in vogelvlucht van Brabant als kennisregio leidt tot de conclusie dat de aanwezige kennisinfrastructuur een zeer krachtige vestigingsfactor voor bedrijven is. De kracht van deze regio is geconcentreerd in de technologisch hoogwaardige kennisinstellingen in Oost Brabant. De verbondenheid met de aanwezige industrie geeft de kennisregio een zeer duidelijk economisch profiel: mechatronics, embedded systems, automotiv, medische technologie. Er is een andere kant aan de medaille: een groot deel van de toeleverende maakindustrie loopt de komende jaren de kans in de problemen te komen, tenzij op tijd het pad van de innovatie wordt ingeslagen.

Voor de rol van BrabantStad als stedelijk netwerk levert deze impressie van het karakter van de kennisregio een paar eerste constatering op: BrabantStad is het hart van een ruimere kennisregio, die zich uitstrekt tot over de Nederlandse grens. De kennisintensieve industrie van Zuidoost-Brabant inclusief Tilburg bepaalt sterk het economisch profiel

van BrabantStad. Nationale investeringen in de Brabantse economie en infrastructuur zijn vaak gemotiveerd met de meer dan evenredige bijdrage van Brabant aan de nationale economie. Naast inspanningen van de steden en de regio's afzonderlijk om het economische profiel te verbeteren kan door BrabantStad een rol vervuld worden als aanjager van de kennis-economie. Daartoe zou BrabantStad zijn toegevoegde waarde moeten definiëren en moeten *benoemen welke acties op het schaal-niveau van BrabantStad de ontwikkeling van de kennisregio op de nationale agenda plaatsen.*

Uit deze eerste impressie blijkt dat de kwaliteit van de kennisinstellingen, de cultuur van ondernemen, de vestiging van grote top-ondernemingen, het innovatievermogen, de bereikbaarheid, het woon- en leefklimaat, en de internationale uitstraling, stuk voor stuk voorwaarden zijn voor de kenniseconomie. *Het scheppen en versterken van deze voorwaarden is noodzakelijk om de voorsprong te behouden als innovatieregio binnen de Europese economie. BrabantStad als geheel kan hiervoor verantwoordelijkheid nemen.*

Brabant heeft een ondernemende cultuur en een groot organiserend vermogen waarvan het kennisnetwerk en de hechte relaties tussen onderwijs en bedrijfsleven op alle niveaus getuigen. *BrabantStad is een nieuwe stap in de versterking van het organiserend vermogen.*

In de volgende hoofdstukken worden voorstellen gedaan voor de rol die BrabantStad kan spelen in de verdere ontwikkeling van de kennisregio. Achtereenvolgens gaan we in op de rol van BrabantStad in het netwerk van onderwijs en bedrijfsleven, de mogelijkheden om bij te dragen aan de verhoging van het innovatievermogen in de regio, en tenslotte de voorwaarden voor internationale profilering van BrabantStad als concurrerende kennisregio.

3 HET NETWERK ONDERWIJS – BEDRIJFSLEVEN: EEN LEVEN LANG LEREN

'In 2015 is de elektronische leerweg geïntegreerd in het onderwijs. We moeten naar een nieuw paradigma van wat leren zal zijn. Als de overheid een rol wil spelen in het ontwikkelen van het denken over leren, laat het dan fundamenteel gebeuren: Brabant zou een regelvrije zone moeten worden om te experimenteren'. (interview C.J.M. Free, School voor de Toekomst)

In een kennismaatschappij is het leven lang leren de norm en is er geen sprake van eind-onderwijs. Het netwerk van onderwijs en bedrijfsleven zou zich moeten richten op een optimale benutting van de menselijke mogelijkheden. Een optimaal functionerend netwerk van onderwijsinstellingen en bedrijfsleven faciliteert de doorstroming tussen de onderwijsinstellingen (beroepskolom) en de afstemming op de beroepspraktijk. Brabant heeft een uitgebreid netwerk van opleidingen en bedrijfsleven. Uit de interviews komen de meest uiteenlopende contacten naar voren. Toch is er ook kritiek en zijn er suggesties gedaan voor verbeteringen. We laten nu eerst de kritische geluiden en suggesties de revue passeren die in de interviews per 'soort' kennisinstelling in de interviews aan bod kwamen. Daarna formuleren we in meer algemene termen een advies over de uitwisseling van kennis tussen onderwijs en bedrijfsleven, en de rol die BrabantStad daarin zou kunnen vervullen.

HET VMBO

'De aansluiting van het bedrijfsleven en de opleidingen is met ROBO redelijk getackled. Midden Brabant loopt hiermee voorop in Nederland en wordt door ministeries als voorbeeld aangeduid. Van belang is dat samenwerking op koepelniveau alléén geen zin heeft. Je moet het niet institutionaliseren, maar op de WERKVLOER doen' (Dhr Naaykens, Naaykens' Luchttechnische Apparatenbouw b.v., Tilburg)

Het VMBO wordt vaak nog te theoretisch bevonden ondanks pogingen om meer nadruk te leggen op de toegepaste kant. Zij lijkt nog te veel op de MAVO om praktisch ingestelde leerlingen te kunnen motiveren. De prestaties van het VMBO vallen mede daardoor sterk tegen. De jongeren die de capaciteiten niet hebben voor theoretisch onderwijs worden niet aangesproken. In de interviews klinkt een krachtig pleidooi voor verbinding van het VMBO aan de ROC's, zoals dat bij De Rooi Pannen het geval is. Met de huidige positie van het VMBO zijn maar weinigen gelukkig.

DE ROC'S

'Er is een trendbreuk nodig. Maak een instituut waarin kennisinstellingen en bedrijven gezamenlijk eigenaar zijn van kennis. Laat het idee van scheiding van kennisinstellingen en bedrijven los. Bedrijven zijn zelf steeds meer kennisinstellingen'
(interview W. Metsemakers, ROC Eindhoven)

De ROC's hebben geen gebrek aan contact met het bedrijfsleven. Er zijn Regionale Overlegorganen voor Onderwijs en Bedrijfsleven waarin de opleidingswensen van het bedrijfsleven worden gesignaleerd. Voor de technologieoverdracht is daar het Technocentrum uit voortgekomen. Deze contacten hebben nieuwe initiatieven opgeleverd, zoals de Fují klas en de Essent opleiding, die intussen alweer verbreed zijn tot beroepsopleidingen. Vanuit het Technocentrum Midden en West Brabant is ook het Platform Promotie Techniek Tilburg voortgekomen. Het platform heeft een meerjaren programma opgezet met het doel meer en betere technische beroepsbeoefenaren in de regio Tilburg beschikbaar te krijgen. In het platform zijn de hele beroepskolom van hoog tot laag en het bedrijfsleven vertegenwoordigd. Het platform zet projecten op om techniek te promoten, het onderwijs te verbeteren, ervaringen met experimenten te verspreiden, longitudinale keuzes van jongeren

te volgen en het bedrijfsleven te informeren (Bouwen op een goed fundament, Tilburg 2003).

HET HOGER ONDERWIJS

'Het hoger onderwijs heeft de overheid niet nodig om meer marktgericht te werken. Fontys Bedrijfshogeschool en BAZN De Bestuursacademie werken met product-marktcombinaties. De opleiding Music Management was een gat in de markt, aantrekkelijk voor jonge mensen, en in de muziekwereld is behoefte aan jong managementtalent. Daar heeft de overheid niets mee te maken, maar het versterkt wel de kracht van Tilburg als muziekstad'
(interview P. Bon, Fontys).

Ook het hoger onderwijs kent zowel op bestuurlijk niveau, als op het niveau van de verschillende afzonderlijke opleidingen veel directe relaties met het bedrijfsleven. In alle vormen van hoger onderwijs is een duidelijke tendens waarneembaar van toenemende aandacht voor het ondernemerschap. Toch zijn er duidelijke verschillen tussen de instellingen. HBO-instellingen worden gecontroleerd door adviesraden van het werkveld waarin het beroepsprofiel en de behoefte van de markt worden vastgesteld. Verdere controle vindt plaats door de HBO-raad en middels visitaties. De kracht van het HBO is de toepassingsgerichtheid. Een belangrijke beperking is dat de hogescholen weinig of geen budget hebben voor onderzoek. Bij Fontys en andere Brabantse hogescholen ontwikkelen zich nu kenniscentra. In heel Brabantstad zijn in totaal 30 lectoraten. Elk lectoraat heeft een eigen kenniskring, waarbinnen contacten met het bedrijfsleven tot stand komen en opdrachten in bedrijven worden uitgevoerd. De HAS neemt wat dit betreft een afzonderlijke positie in. De HAS werkt direct samen met 5000 bedrijven uit de agrarische en aanverwante sectoren. De sector heeft traditioneel geld beschikbaar voor innovatieve ontwikkelingen. De HAS begeleidt de transformatie

van het platteland naar kennisintensieve voedselproductie en groene dienstverlening aan de dominante stedelijke cultuur.

UNIVERSITEITEN

'Een grotere kennisuitwisseling tussen universiteit en bedrijfsleven is gewenst. Vooral waar het gaat om gebruikmaking van elkaars faciliteiten. Er is behoefte aan een facilitair kennistrefpunt.'
(interview ir. G.P.Th. Naaykens, Naaykens' Luchttechnische Apparatenbouw B.V.)

De Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) en de Universiteit van Tilburg (UvT) zijn beide gespecialiseerde universiteiten, die elk op hun terrein in Nederland aan de top staan en zeer internationaal gericht zijn. Een schoolvoorbeeld van complementair gebruik van kwaliteiten is de Medical School. De twee universiteiten van Brabant, de academische ziekenhuizen van Maastricht en Rotterdam en het Elisabeth Ziekenhuis, werken erin samen voor de organisatie van de huisartsenopleiding. De Medical School is een mooi voorbeeld van een netwerkorganisatie binnen de kennis-samenleving. Volgens een geïnterviewde is het jammer dat de samenwerkingsovereenkomst tussen de TU/e en de UvT op andere punten nog te veel een dode letter is gebleven.

'De universiteit heeft naast een internationaal ook een duidelijk regionaal profiel. De UvT heeft een bedrijvenplatform opgestart samen met Syntens, BWZ en de Kamer van Koophandel: studenten worden gekoppeld aan bedrijven waarvoor zij bedrijfsplannen schrijven met medewerking van de Kamer van Koophandel. In Telos, het door de provincie geïnitieerde centrum voor duurzaamheid werken wij nauw samen met onder meer de TU/e.' – (Interview Y. van Rooy, UvT)

De Technische Universiteit Eindhoven heeft zich ontwikkeld in directe relatie met de regionale industrie. De functie van de TU/e is steeds verder verbreed, maar de focus is

en blijft technologisch. De TU/e heeft een taakverdeling met de twee andere technische universiteiten. De TU/e heeft zijn eigen specialismen en invalshoeken. Een voorbeeld: aan de TU/e is stedenbouw geen artistieke discipline, maar staat de fysica centraal binnen het vak. De TU/e is een voorbeeld bij uitstek van een ondernemingsgezinde en innovatiegerichte universiteit die internationaal een vooraanstaande positie inneemt. Een overzicht van de activiteiten:

Kennistransfer naar het MKB en starters wordt gefaciliteerd door:

- het MKB-centrum United Brains, een gezamenlijk transferpunt met Fontys Hogescholen;
- het starterscentrum Eutechpark BV, biedt naast huisvesting ook advies en ondersteuning;
- de Tijdelijke Ondernemers Plaatsen regeling (TOP-regeling), die voorziet in startfinanciering en allerlei vormen van ondersteuning voor startende technologische bedrijven;
- met het Incubator+ programma stelt de TU/e zichzelf voor de komende vijf jaar een duidelijke opgave in het creëren van spin-off van kennis vanuit de universiteit naar het bedrijfsleven. De Kamer van Koophandel, Syntens en anderen verwachten daar veel van.

Veel ontwerpers en onderzoekers komen uit het *buitenland*. Daartoe onderhoudt de TU/e samenwerkingsverbanden met tal van buitenlandse universiteiten. Deze activiteiten versterken de *internationale bekendheid* van het technologieprofiel van de regio Eindhoven.

De *Universiteit van Tilburg* heeft een mensmaatschappij profiel. De reputatie van de economische faculteit aan de UVT is buitengewoon goed. Relaties met het bedrijfsleven krijgen onder andere vorm in:

- onderzoekopdrachten van studenten;
- een bijdrage aan het goed functioneren van de arbeidsmarkt;

- maatschappelijke adviesraden;
- interactie tussen bedrijfsleven en wetenschappelijke praktijk.

De spin-off van de universiteit is georganiseerd in de zeer hoogwaardige internationale opleiding van executives (TIAS). Goede voorbeelden van samenwerking zijn:

- Tranzo, een initiatief dat gericht is op de zorginstellingen en de Medical School
- Business Studies
- Tilburg Centre of Finance, opgezet en gestuurd samen met het bedrijfsleven

Beide universiteiten koppelen onderzoek en bedrijfsleven aan elkaar middels:

- contractresearch;
- deeltijdhoogleraren met de hoofdwerking in het bedrijfsleven (bijna de helft van de hoogleraren van de TUE);
- hoogleraren als adviseur in het bedrijfsleven;
- onderzoeksprojecten samen met (clusters) van bedrijven.

DE ORGANISATIE VAN DE UITWISSELING

De rijkdom aan relaties tussen VMBO's, ROC's, hoger onderwijs, universiteiten en bedrijfsleven zou doen vermoeden dat de kennistransfer optimaal georganiseerd is. Voor wat betreft de grotere ondernemingen is de kennistransfer zeker goed georganiseerd, maar voor het MKB geldt dit minder. Enerzijds zijn bedrijven vaak niet voldoende in staat de kennis te vinden en toe te passen, of zijn zij te versnipperd om kennisvragen in beeld te krijgen. Anderzijds is de structuur van kennisinstellingen vaak te rigide om op de verscheidenheid van behoeften in te gaan.

In de afgelopen jaren zijn intermediaire projecten en organisaties geïnitieerd om zorg te dragen voor een optimale kennistransfer. Ook wordt door onderwijsinstellingen en bedrijfsleven gezocht naar manieren om de inhoud van de opleidingen en de samenstelling van de beroepskolom af te stemmen op de vraag naar personeel.

INTERMEDIAIRE INSTELLINGEN

'Het Technocentrum kost de overheid veel geld. Beter is het om dat bijvoorbeeld aan een ROC te geven en te zeggen dat ze dat aan contacten met het bedrijfsleven moeten besteden. Regel niet te veel centraal. Ik ben geen voorstander van concepten met gelabeld geld. Beter is: decentraal, lokale kracht uitnutten. (Dhr. Van Schagen, Simac, Eindhoven)

Tussen onderwijs en bedrijfsleven heeft zich een weelderige groei voorgedaan van intermediaire instellingen. Sommige houden zich bezig met kennistransfer, andere met advisering en innovatie. Een deel van deze intermediaire instanties is voortgekomen uit de onderwijsinstellingen zelf, en heeft het karakter van marktgerichte en door de markt betaalde onderwijs/opleidingstrajecten. Deze kunnen verbonden zijn met de ROC's, het HBO of de universiteiten. Een ander deel is voortgekomen uit de behoefte van bedrijven om meer te doen aan technologieoverdracht en innovatie. Uit deze overwegingen zijn technocentra ontstaan, het microcentrum, Twinning en Systems. Het heeft geen zin in dit kader de lijst volledig te maken, en het is ook niet mogelijk een beoordeling te maken van de kwaliteit van de intermediaire instellingen. Wel wordt hier en daar de mening uitgesproken dat sommige intermediairs zich verliezen in het volledig in kaart willen brengen van de vraag, de behoefte en het netwerk. Vanuit BrabantStad hoeft geen initiatief te worden ondernomen nog een innovatiecentrum toe te voegen. Beter is het steun te geven aan de meest marktgerichte ondersteuner, met het grootste bereik onder bedrijven, en de hoogste effectiviteit in het bijstaan van klanten bij het verhogen van het innovatief vermogen.

BEROEPSKOLONEN

AFSTEMMING OP DE PRAKTIJK

Op de organisatie van de beroepskolom klinkt van verschillende kanten kritiek. Zo gaan geluiden op dat de huidige overgang van MBO naar HBO niet zonder drempels is, omdat het

HBO nog te veel is ingesteld op instroom vanuit de HAVO. Op deze overgang is enige reparatiewerk noodzakelijk. De beroepskolom zou een ladder dienen te worden van op elkaar aansluitende beroepsopleidingen die goed zijn afgestemd op de beroepspraktijk én tevens de mogelijkheid bieden om telkens een treetje hoger te klimmen.

De Rooi Pannen wordt vaak als een positieve uitzondering genoemd. Met haar hotel en winkelcentrum, en vele andere activiteiten, zorgt de school voor een goede uitwisseling met de praktijk en voor de mogelijkheid om door te leren in een specifieke beroepsgroep. Deze school heeft dan ook bewust de grenzen van de wetgeving opgezocht, waarin jarenlang de ontwikkeling van algemene kennis en het open houden van uitstroommogelijkheden, belemmeringen waren voor het bieden van specifieke beroepsopleidingen.

Uit de interviews blijkt dat, qua regelgeving er niet alleen meer flexibiliteit voor organisatie van onderwijs mogelijk moet zijn, ook zou een andere vorm van leren, die gebruik maakt van meer dan alleen het cognitieve vermogen, de ruimte moeten krijgen. De School van de Toekomst, het R&D centrum voor onderwijs, is een krachtig pleidooi voor zo'n trendbreuk in ons schoolsysteem in de huidige kennis-samenleving.

Het zou een belangrijke verbetering zijn wanneer het VMBO sterker aan de beroepskolom verbonden zou worden, ook al levert het zelf nog geen beroepskwalificatie. Het VMBO is binnen het algemeen voortgezet onderwijs te weinig tot zijn recht gekomen en krijgt daardoor niet de status die het verdient. Dat weerhoudt leerlingen om naar het VMBO te gaan. Dit terwijl juist het VMBO voor veel allochtone jongeren de eerste sport kan zijn op de ladder naar emancipatie en integratie in de Nederlandse samenleving.

Het beroepsonderwijs zou meer vanuit het principe van *forward mapping* moeten worden ingericht (prof. Mertens aangehaald in Free 1998, p. 39) om te zorgen dat de beroepspraktijk kan innoveren en daarin niet alleen

afhankelijk is van de behoeften van het bedrijfsleven. In tegenstelling tot *backward mapping* start deze vorm aan de voorkant, bij de interesse en cultuur van de leerlingen. Deze vorm van onderwijs kan leerlingen opleveren die in staat zijn iets nieuws aan de beroepspraktijk toe te voegen. Bij een overgang naar een economie die bestaat uit hoogwaardige bedrijven die in ontwerp, innovatie, dienstverlening en sales hun zwaartepunt hebben liggen, zullen voortdurend aanpassingen in de vaardigheden van de medewerkers op alle niveaus gevraagd worden.

Kortom, voor nieuwe inrichtingsvormen van de beroepskolom, voor nieuwe vormen van leren, en voor innovatie van de beroepskolom en haar afstemming op de beroepspraktijk zou experimenteeruimte gecreëerd moeten worden, die gefaciliteerd en niet belemmerd wordt door regelgeving.

CONCLUSIES OVER HET NETWERK ONDERWIJS/BEDRIJFSLEVEN

Uit de interviews blijkt dat het contact tussen onderwijs en bedrijfsleven frequent en intensief is. Toch wordt het niet altijd als effectief ervaren. Er liggen nog veel kansen voor verbetering:

- De beroepskolom zou een ladder dienen te worden van op elkaar aansluitende beroepsopleidingen die goed zijn afgestemd op de beroepspraktijk én tevens de mogelijkheid bieden om telkens een treetje hoger te klimmen.
- Sommigen respondenten bepleiten een beroepsonderwijs dat niet langer gescheiden is van de praktijk. De kenniseconomie stelt nieuwe eisen aan de kwalificatie van werknemers, waar het onderwijs alleen aan kan voldoen door in het bedrijfsleven op te gaan.
- De HBO's organiseren de directe kennistransfer via onderzoek (en niet via mensen) aan het bedrijfsleven nog mondjesmaat, vooral omdat zij daar weinig budget voor hebben.

De kenniscentra, die zich richten op toegepast onderzoek, kunnen verder ontwikkeld worden.

- Universiteiten en bedrijven zouden meer van elkaars faciliteiten gebruik kunnen maken. Ook zouden Universiteiten voor specialisaties kunnen kiezen.
- Intermediaire organisaties die de kennistransfer organiseren hoeven niet de kennisvraag, kennisbehoeften en het netwerk volledig in kaart te brengen. En er hoeven ook geen nieuwe intermediaire centra opgericht te worden.
- Er wordt geconstateerd dat het bedrijfsleven conjunctuurgevoelige wensen heeft. In tijden van hoogconjunctuur is er geld genoeg voor interne bedrijfsopleidingen na het initiële beroepsonderwijs. In de huidige depressie wordt verwacht dat het reguliere beroepsonderwijs de vraag van de bedrijven naadloos kan volgen.

Veel van deze aanbevelingen worden al door betrokkenen ter harte genomen. De vraag is welke rol BrabantStad kan spelen in het bevorderen van de kennistransfer om te zorgen dat de ontwikkeling van de kennisregio stevig op de nationale agenda staat. Uit de interviews blijkt dat over het algemeen de onderwijsregelgeving als een belemmering voor vernieuwing en uitwisseling wordt ervaren. De oorzaak daarvan is geen onwil, maar vooral institutionele traagheid bij het onderwijs, waarvan de wetgeving de oorzaak is. De behoefte aan controle bij de nationale overheid staat een flexibel inspelen op nieuwe behoeften binnen het onderwijs in de weg. Die regelgeving ligt voor een groot deel in handen van de wetgever. Wat de regio in dit opzicht kan doen is een gerichte lobby naar de nationale overheid organiseren. Daarvan is nu te weinig sprake. De verschillende spelers in het openbaar bestuur weten van elkaar niet wie over welke contacten beschikt en hoe deze kunnen worden aangewend.

Aanpassing van beroepsopleidende programma's aan de wensen van het bedrijfsleven moet vaak een veel te lange weg gaan, via brancheorganisaties en landelijke organen.

Het zou beter zijn wanneer de regio een grotere experimenteervrijheid zou krijgen om in directe relatie met het regionale bedrijfsleven de beroepsopleidingen aan te passen aan de actuele ontwikkelingen in de beroepspraktijk. De versterking van de beroepskolom is zowel om emancipatorische redenen als om redenen van innovatie een belangrijke doelstelling. Het past in de Europese programma's voor life long learning en in de onderwijsvernieuwing in de regio. Bij de realisatie van deze gedachte is de wetgeving een barrière. *BrabantStad kan bijdragen aan het slechten van de barrière door het organiseren van een krachtige lobby op nationaal niveau.*

BrabantStad zou een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het netwerk van onderwijs en bedrijfsleven door de behoefte aan meer experimenteer ruimte te ondersteunen, en door te voorzien in een legitimatie van experimenten die buiten de wetgeving gaan. De behoefte daaraan zal toenemen naarmate de scheidslijnen tussen onderwijs en bedrijfsleven verder vervagen. *Op grond van het sterk organiserend vermogen, de nauwe relaties met het bedrijfsleven en de succesvolle experimenten verdient BrabantStad de status van onderwijs experimenteer regio voor het levenslange leren.*

BrabantStad kan de kracht van het kennisnetwerk vergroten door:

- de veelzijdigheid ervan zichtbaar te maken en onder de aandacht te brengen van de betrokkenen;
- potentiële vestigers bekend maken met de kracht van het kennisnetwerk;
- de kracht ervan en de noodzaak tot onderhoud onder de nationale aandacht te brengen;
- stimuleren van keuzen in specialisaties van kennisinstellingen op regionaal en landelijk niveau.

4 HET INNOVATIEVERMOGEN: HOE VERHOOGT BRABANT ZIJN KENNISRENDEMENT?

'Misschien is het sociaal-economische klimaat wel te goed in Nederland: de motivatie om met technische kennis uit te blinken en te ondernemen ontbreekt hierdoor bij veel mensen.

Een flinke reorganisatie bij Philips of DAF kan op langere termijn heel goed uitpakken voor de regio, dat hebben we eerder gezien. Talent en technische know-how zijn er genoeg in Brabant. Naast de juiste mentaliteit is er echter een geringe wil tot investeren bij ondernemers die succesvol zijn geweest.

Er is een neiging tot beleggen in onroerend goed en tot je 65^e bij je bedrijf blijven in plaats van financieel en bedrijfsmatig meehelpen om nieuwe activiteiten en ondernemingen uit de grond te stampen.'

(interview E. van Schagen, SIMAC).

De onderzoeksrapporten van Etin adviseurs, het Horizonprogramma en de Landsdelige rapportage Zuid-Nederland zijn eenstemmig: innovatie is cruciaal voor de Top Technology Region. Voor het innovatievermogen van de regio is de uitwisseling van kennis tussen bedrijven onderling en van kennisinstututen en bedrijven van belang. Daarvoor is nodig dat de regio weet waar geïnoveerd wordt en waar behoefte aan innovatie is. Ook kan de regio het kennisrendement verhogen door experimenten te ondersteunen, en door de toepassing van bestaande kennis en netwerken, met name in de ICT, te verbeteren

KENNISRENDEMENT DOOR KENNISTRANSFER

'Verhogen van het rendement van kennis, door innovatie cq. marktcompetenties te verbeteren. Rendement uit innovaties bij het MKB blijft achter, onder andere ten gevolge van een gebrek aan marktvaardigheden' (Horizonprogramma, pag. 7).

De transformatie van maakindustrie naar kenniseconomie waarin de eindgebruiker, de kwaliteit van het bestaan en de marketing meer centraal staan, vraagt een sterke inzet op innovatie van de bedrijven. Kennistransfer, als een van de voorwaarden voor innovatie, vindt plaats op velerlei manieren, maar het rendement van al deze activiteiten kan omhoog. Onder andere door de kennisuitwisseling te optimaliseren. In het vorige hoofdstuk zagen we dat er al veel kennistransfer tussen bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen plaatsvindt, maar dat die nog verbeterd kan worden. Ook zagen we, dat er in Brabant een reeks van intermediairs is die op de markt van innovatie en kennistransfer optreden.

De instelling met het meeste bereik is Syntens, een landelijke instelling die door Economische Zaken is opgericht om het Midden en Kleinbedrijf (MKB) te ondersteunen bij de innovatie. Uit de gesprekken en rapporten blijkt dat de grootste behoefte aan innovatie ligt bij het MKB. Daarbij gaat het alleen al in de regio Eindhoven om 100.000 bedrijven.

De vraag van deze bedrijven naar kennis en innovatie is moeilijk te achterhalen. Syntens organiseert daarom 'kringen' van bedrijven die iets aan elkaar kunnen hebben, en kringen waarin de vraag verhelderd wordt.

Kleinere bedrijven zijn vaak toeleverend, en in hun product en omzet afhankelijk van de vraag van grotere bedrijven. Het MKB mist vaak de ontwikkelingscapaciteit om tot eigen productontwikkeling te komen. Tegelijk wordt de bestaande ontwikkelingscapaciteit niet efficiënt gebruikt. Veel tijd wordt gestoken in het zelf bedenken van oplossingen die al voor handen zijn.

Grote bedrijven beschikken vaak wel over de infrastructuur om de benodigde kennis te produceren. Meestal wordt maar een fractie van de geproduceerde kennis door henzelf gebruikt. Deze bedrijven hebben ook belang bij een grote afzet van kennis naar andere bedrijven. Zelf zijn ze daar weer niet goed toe in staat, of vrezen ze concurrentie. Om de bestaande kennis beter en sneller bruikbaar

te maken zou deze beter toegankelijk gemaakt moeten worden voor kleinere bedrijven.

Door de kleinere bedrijven in staat te stellen kennis te kopen die bij researchinstituten of elders aanwezig is, wordt de innovatiesnelheid verhoogd en onnodig dubbel werk vermeden. 'Zoeken is een vak' zegt Syntens. Dat is niet alleen waar omdat zoeken moeilijk is, maar ook omdat aan het zoeken de formulering van de vraag vooraf gaat. Dat vereist analyse van het bedrijf en de vraag door een instantie die gespecialiseerd is in innovatie. De komst van de Philips Campus en het Horizonprogramma zijn een goede aanleiding om op dit terrein een flinke stap vooruit te zetten.

Syntens is een onderdeel van het Horizonprogramma waarin de kennistransfer tussen bedrijven onderling en tussen het bedrijfsleven en kennisinstellingen centraal staat. Er gebeurt al veel op dat gebied. Een aanbeveling uit de landsdelige rapportage van EZ is om een aantal acties uit het Horizonprogramma te combineren tot ZENIT: een combinatie van het Metaalhuis, ATC, Eesi, KTB en het Designinstituut. ZENIT zou het Massachusetts Institute of Technology (MIT, Boston) van Zuid-Nederland moeten worden.

Andere voorbeelden van intermediairen zijn de technocentra, die nauw samenwerken met de ROC's, het Microcentrum en ook de Kamers van Koophandel nemen een deel van de kennistransfer op zich.

Kortom, het belang van kennistransfer als voorwaarde voor innovatie is ver doorgedrongen in de regio. Een aantal intermediaire instellingen heeft zich toegelegd op het in kaart brengen van de kennisvragen en het kennisaanbod. In interviews werd opgemerkt dat vanuit BrabantStad geen initiatief hoeft worden ondernomen nog een intermediair of een innovatiecentrum toe te voegen. Al eerder noemden we de aanbeveling om steun te geven aan de meest marktgerichte intermediair voor de kennistransfer tussen bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen.

INNOVATIE DOOR STIMULEREN VAN EXPERIMENTEN EN BETERE TOEPASSING VAN BESTAANDE KENNIS

'De overheid zou pro-actiever kunnen zijn bij de versnelde uitvoering van verglazingsprojecten en daarmee een voorsprong kunnen nemen. Dat zal leiden tot innovaties in onder andere de dienstverlening van bedrijven, maar ook bij gewone consumenten. Daar is durf voor nodig en geld om te investeren.'

(interview J. van Troost, Telecomexpert)

De geïnterviewden constateren dat Brabant goed is in het opzetten van experimenten, zoals een MBB centrum, een fabrikanten- platform, de kenniswijk of het Telematicacentrum.

De overheid zou innovatieve experimenten nog meer kunnen stimuleren. Onder andere door te investeren in bestaande kennis over fysieke infrastructures. Volgens een aantal respondenten valt er veel winst te halen als Brabant serieus werk zou maken van glasvezel (breedband) netwerken voor snellere datacommunicatie. Volgens sommigen zou dat effectiever zijn dan, bijvoorbeeld, het experiment met Kenniswijk. Waarschijnlijk komt dat omdat de doelstellingen van Kenniswijk ook niet zo zeer gericht zijn op innovatie, maar meer op het introduceren van ICT in het leven van Brabantse burgers. Kenniswijk zelf zou willen dat er meer geïnvesteerd wordt, door met name scholen, in de voorlichting over ICT. Bovendien verwacht zij vooral vernieuwing uit de toepassingen van ICT. Die nieuwe toepassingen maken bestaande voorzieningen soms overbodig en dat kan weerstand oproepen. Als voorbeeld wordt het experiment genoemd waarmee mensen met trombose zelf hun bloed meten en die data via de computer of zelfs de televisie rechtstreeks naar een arts sturen, die meteen kan adviseren. De bestaande trombose-dienst wordt overbodig.

Een rol voor BrabantStad zou kunnen zijn om een beter beeld te krijgen welke 'heilige huisjes soms om moeten' voor het aanbieden van sommige diensten op internet.

Er wordt dus verschillend gedacht over de wijze waarop de overheid innovatieve experimenten zou kunnen stimuleren. Een manier kan zijn om verwachte weerstand tegen innovatie bij bestaande instellingen in kaart te brengen en misschien te ondervangen. In veel gesprekken werden verglazing en breedband genoemd in verband met een meer initiërende rol van BrabantStad. Uit de verschillende opmerkingen die hierover zijn gemaakt, spreekt in elk geval een grote behoefte aan verbetering van het communicatienetwerk en betere toepassing van bestaande kennis.

CONCLUSIES TEN AANZIEN VAN HET INNOVATIEVERMOGEN

Het zelforganiserend vermogen van de regio Brabant is sterk. Experimenten worden in de regio snel opgepakt. BrabantStad kan dit innovatief klimaat versterken door:

- Het voorstel van EZ voor een bundeling van acties (metaalhuis, Designinstituut, Eesi, KTB en ATC in Zenit (vergelijkbaar met het MIT) verdient een stevige ondersteuning vanuit de regio, die er dan ook zelf in zou moeten investeren (BOM). *Als aanvulling op de huidige plannen zou in de opzet van Zenit het thema mens en technologie voorop dienen te staan. In de filosofie van BrabantStad als kennisregio zou een netwerk instituut (zoals de medical school) te worden, waarin ook de Universiteit van Tilburg en de NHTV participeren, sterk de voorkeur hebben.*
- Stimuleren en ondersteunen van de meest marktgerichte en innovatieve kennistransferinstellingen die er al zijn.
- De relaties tussen kennisinstituten en bedrijfsleven te versterken. Dit kan door de verantwoordelijkheid te nemen voor een intermediaire structuur voor de regio waar bedrijven alle kennis van de wereld kunnen opvragen en kopen. De intermediair hoeft niet te worden opgericht, de faciliteit kan gekoppeld worden aan de beste van de huidige aanbieders van innovatieondersteuning.

- *De mogelijkheden te onderzoeken van betere benutting van bestaande netwerken en kennis, alvorens de beslissing te nemen tot het aanleggen van nieuwe netwerken.* Deze conclusie geldt voor zowel de fysieke infrastructuur, als de (toepassingen van) Informatie en Communicatie Technologie.

5 DE INTERNATIONALE CONCURRENTIEKRACHT

‘Voor onze universiteit en voor onze TIAS Business School is een internationale uitstraling van Brabant van belang. Dat vergt een woon- en werkklimaat van hoog niveau met goede voorzieningen op gebieden als cultuur, sport, maar ook hoogwaardige huisvestingsmogelijkheden in de steden.

Dat geldt ook voor een dienstverlenende attitude bij de immigratiedienst als het gaat over verblijfsvergunningen’.

(interview Y. van Rooy, UvT)

Brabant mag zich tot de drie meest innovatieve regio's van Europa rekenen. De kennisregio beperkt zich niet tot Brabant en evenmin tot Nederland. De regio strekt zich uit van Aken tot Nijmegen en van Venlo tot Leuven. BrabantStad en de Brabantse steden vormen het hart van deze regio. Het handhaven en versterken van deze internationale positie is een belangrijke voorwaarde voor het succes van het profileren als kennisregio. Uit verschillende interviews en documenten blijkt dat de internationale concurrentie door BrabantStad kan worden versterkt door te zorgen voor een internationaal verblijfsklimaat en voor een sterke internationale profilering. Dit komt de versterking van de kennisregio ten goede en daarmee ook de kennistransfer en het innovatieve vermogen.

INTERNATIONAAL VERBLIJFKLIJMAAT

Voor internationale concurrentie en uitstraling van de regio is een internationaal klimaat nodig. De huidige wereldwijde spelers in de Brabantse economie, zoals Philips, zuigen veel

buitenlanders aan. De helft van de instroom van Philips Research komt uit het buitenland. Ook andere internationale bedrijven, vooral bedrijven van origine uit het buitenland, dragen bij aan het ontstaan van een internationaal klimaat. Ook de universiteiten geven Brabant een internationale kleur omdat zij buitenlandse onderzoekers en studenten aantrekken.

Uit de interviews blijkt nog belangrijker voor de internationale concurrentiekracht dan tot nu toe werd aangenomen, de aantrekkelijkheid van het verblijfsklimaat: huisvesting, de woonomgeving, de school voor de kinderen. De Internationale School is een belangrijke voorziening, maar niet genoeg. Er zouden meer internationale netwerken, bijvoorbeeld een vereniging van *expats*, en voorzieningen gestimuleerd kunnen worden. Ook kan het cultuuraanbod meer diversiteit en daarmee internationale allure krijgen.

Volgens geïnterviewden zijn investeringen in de culturele sector en een specialisatie van de steden nodig om die allure en diversiteit te kunnen bieden.

Verder werd opgemerkt dat een belangrijke belemmering voor het internationale verblijfsklimaat de wachttijd voor immigratie van nieuwe werknemers uit het buitenland is. Mensen die hier willen komen werken, kunnen vaak pas na negen maanden beginnen. Daarnaast zijn er de heidense zoektochten naar woningen voor starters die uit het buitenland komen en hun weg op de Nederlandse markt moeten zoeken. Op deze praktische terreinen is nog veel winst te boeken.

INTERNATIONALE PROFILERING

‘BrabantStad kan als ‘brand’ verkocht worden, een merk waarin je als ondernemer kunt leven. BrabantStad kan omstandigheden creëren waarin kansen ontstaan en worden genomen. Een voorstel voor een motto: BrabantStad maakt het leven gezonder.’

(interview H. Naaijkens, HAS)

Van verschillende kanten kwam in de interviews het voorstel BrabantStad op te vatten als een ‘merk’. Het verhaal waarmee BrabantStad zich internationaal wil profileren is belangrijk voor de internationale concurrentiekracht. Daarbij werd de katekening geplaatst dat het *brand* BrabantStad alleen effectief kan zijn als het scherp uitdrukt waar de grootste kracht van Brabant ligt, en als het alle deelnemers in staat stelt zich te herkennen in het ‘merk’. Deze twee kenmerken – onderscheidend zijn en identificatie mogelijk maken – vereisen een goed doordachte strategie van *‘branding’*, die enkele jaren in beslag zal nemen voordat zij effectief kan zijn en die hoge eisen zal stellen aan de deelnemers van BrabantStad. Veel geïnterviewden vragen zich af of de Brabantse steden wel bereid zijn te kiezen voor zo’n profiel. In de interviews kwam ook naar voren op welke punten BrabantStad zich internationaal kan profileren. Brabant onderscheidt zich volgens een aantal respondenten niet door dienstverlening of procesindustrie, maar met haar *innovatieve* vermogen. Dat zou in de internationale profilering van BrabantStad benadrukt moeten worden. H.A. Harwig van Philips verwoordt het als volgt: *‘Wat is het silicon van onze valley? De specifieke kwaliteit van Brabant zit in de embedded systems, de mechatronica, de optische opslag, medische technologie. Op deze punten dient de promotie zich toe spitsen.’*

Dit innovatieve vermogen en de toptechnologie staan niet op zichzelf. De buitengewoon aangename omgeving waar veel aandacht is voor de kwaliteit van het bestaan is een tweede onderscheidende kenmerk van Brabant, volgens een aantal geïnterviewden. BrabantStad is de samenvatting van een nieuw soort stad. Een stad die internationale oriëntatie verbindt met de lokale traditie. Of, zoals H. Naaijkens van de HAS het uitdrukte: *‘De Brabantse ondernemer werkt over de hele wereld en is trots op zijn bedrijf in Singapore, maar woont in een dorp of in een kleine stad’.*

Deze twee kenmerken van het profiel van Brabant – innovatief en prettig leefkwaliteit – zijn ook terug te vinden bij de producten die door de Brabantse (kennis)economie op de markt gezet worden. Zij zijn er vooral op gericht de klant het leven gemakkelijker en aangenamer te maken: embedded systems, prettige displays, intelligente gebruiksvoorwerpen, dingen die er lekker uitzien en makkelijk in het gebruik zijn. Producten waar de gezondheid bij gebaat is horen in dit rijtje thuis. *‘Leading through technology’*.

Het gaat om producten en diensten die worden gewaardeerd, marktpotentie hebben. Een goed samenspel van technisch ontwerp en mooie vormgeving van producten laten, volgens een respondent, zien wat de kwaliteiten van BrabantStad zijn en waarmee zij zich zou kunnen profileren.

CONCLUSIES TEN AANZIEN VAN HET INTERNATIONALE PROFIEL

In vergelijking van de comparatieve verschillen (kosten, belasting, workforce, ruimte, agglomeratie) tussen vestigingsmilieus voor potentiële investeerders en onderzoekers heeft de kennisregio BrabantStad een eigen profiel:

- Mens en technologie
- Wereldconcerns
- 3^e Europese regio in innovatie
- Internationale school
- Topresearch en topbusiness schools
- Een aangenaam klimaat om in leven en werken

Om het internationale leefklimaat te stimuleren kunnen een aantal praktische zaken worden opgepakt door BrabantStad en anderen in de regio:

- Betere bemiddeling bij huisvesting en/of bij het zoeken naar werk voor partners. BrabantStad kan de aandacht vestigen op de lacunes in de voorzieningen. Een manier kan zijn om de oprichting te bevorderen van een vereniging van in Brabant verblijvende ‘expats’, die kan zorgen voor sociaal contact en culturele programma’s en bemiddeling.
- De culturele sector en een specialisatie van de steden zou de internationale allure en diversiteit van het aanbod ten goede kunnen komen. Daarvoor zijn keuzen en investeringen in die sector nodig.

- Bij de internationale oriëntatie past een slagvaardige immigratieregeling waardoor buitenlanders behandeld worden als mensen van wie een bijdrage aan de verrijking van het leven in BrabantStad welkom is.
- De internationale profilering van Brabant als kennisregio is gediend met *een ‘merk’, een ‘brand’*, met kernwaarden die gedeeld worden door het kennisnetwerk. De kern daarvan is innovatie en toptechnologie verbonden met een aangename manier van leven. Belangrijk is dat het netwerk van ondernemers, onderzoekers en onderwijs zich kan herkennen in het ‘merk’ BrabantStad. Het verhaal van BrabantStad kan de hoofdrolspelers niet worden opgedrongen. Om te bereiken dat de belanghebbenden zich met het merk BrabantStad identificeren is een netwerk en een verhaal nodig.

BrabantStad is een open stad voor snelle ondernemende mensen met een gevarieerde cultuur en een rustige en groene omgeving. BrabantStad is een intelligente manier van leven.

Bijlage: Lijst van geïnterviewde personen

Geïnterviewden	Organisatie	Functie	Plaats
dhr. P. Bon	Bestuursacademie Zuid Nederland	Directeur	Tilburg
dhr. C.J.M. Free	Koning Willem 1 College	College van Bestuur	's-Hertogenbosch
dhr. D. Hölischer	Stork WorkspHERE Zuid Holland zuid	Directeur	Tilburg
dhr. J. Huffmeijer	ROC Midden Brabant	Directeur	Tilburg
dhr. A. Huijser	R.v.B. Koninklijke Philips	Chief technology officer	Eindhoven
dhr. O. Kuiper	Kenniswijk	Projectleider	Eindhoven
dhr. M.J.P. FlinsenberG	Syntens	Regionaal directeur	Breda
dhr. J.A.H. Melis	Kamer v. Koophandel Midden Brabant	Directeur	Tilburg
dhr. W. Metsemakers	ROC Eindhoven	Directeur	Eindhoven
dhr. J. van Mourik	Overleg gemeente Tilburg en Bedrijfsleven	Secretaris	Tilburg
dhr. G. Naaykens	Naaykens	Oud voorzitter BZW	Tilburg
dhr. H. Naaijkens	Hoger Agrarische School	Voorzitter CvB	Den Bosch
dhr. H.J.J.M. Oderkerk	Brabants Zeeuwse Werkgeversvereniging	Algemeen secretaris	Tilburg
mw. Y. van Rooy	Universiteit van Tilburg	College van Bestuur	Tilburg
dhr. E. van Schagen	Simac	Algemeen directeur	Veldhoven
dhr. G. Selten	De Rooi Pannen	Directeur	Tilburg
dhr. J. van Troost	Telecombedrijf in oprichting	Directeur	Tilburg
dhr. J. Uijterwijk	NHTV Internationale Hogeschool	Directeur	Breda
dhr. J. van de Vall	Kamer v. Koophandel Oost Brabant	Directeur	Eindhoven
dhr. N.M. Colmbijn	Raad van Bestuur Fontys Hogescholen	Secretaris	Eindhoven
dhr. H.G.J. de Wilt	Commissie Regionale kansen	Voorzitter	Zaltbommel
dhr. C.P.J.H. van Dam	Technische Universiteit Eindhoven	Communicatie	Eindhoven

Bijlage: Literatuurlijst

- 1 The Boston Consulting Group – *De toekomst van de maakindustrie in Zuid Nederland*, onderzoek in opdracht van NV Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij en NV Industriebank LIOF, maart 2002.
- 2 Bouwen op een goed fundament, eindrapportage Meerjarenprogramma, Platform Promotie Techniek Tilburg en omstreken, 2003. Meerjaren aanpak promotie techniek Tilburg en Omstreken, februari 2000
- 3 Commissie Regionale Kansen – *Programma HORIZON Zuidoost Nederland, Kansen voor de technologieregio Eindhoven*, juni 2002.
- 4 Dautzenberger, Anton (2003) – Brabant heeft geen internationaal ondernemersklimaat', *Brabant Magazine*, jaargang 6, nummer 1: pag. 6 en 7.
- 5 Dautzenberger, Anton (2003a) – 'ETIN voorspelt einde traditionele maakindustrie',
- 6 *Brabant Magazine* – jaargang 6, nummer 1, pag. 8 en 9.
- 7 ETIN Adviseurs – *Meerjarenvisie en programma REAP Zuidoost Brabant, Eindrapport*, opgesteld op verzoek van REAP Zuidoost Brabant, Tilburg, juni 2001.
- 8 European Commission, Enterprise Directorate-General, Innovation/SME's Programme (November 28. 2002). 'European Trend Chart on Innovation. 2002 European Innovation Scoreboard: Technical Paper No 3 EU Regions'.
- 9 Free, Coen (1998) – *Onderwijs wordt weer mensenwerk, Het leren in de kennis economie van de 21^e eeuw*. School voor de Toekomst, 's Hertogenbosch.
- 10 *Het Financieele Dagblad*, 12/12/2002 – Kamerbeek, Hans C., 'Met hetzelfde geld voor het kennisbeleid kan veel meer'
- 11 Ministerie van EZ – *Naar gebiedsgerichte economische perspectieven*, Landsdelige rapportage Zuid, Den Haag, december 2002.
- 12 Katholieke Universiteit Brabant – *Jaarbeeld 2001*, juni 2002.

BRABANTSTAD 'STAD VAN MENSEN'

CONCLUSIES BESTUURLIJKE WORKSHOP OP 25 APRIL 2003

VERSLAG

Huub Crooijmans

Kernteam programmamanagement

BrabantStad

Conclusies bestuurlijke workshop

'Stad van mensen'

Heerlickheijt Villa de Vier Jaargetijden

25 april 2003, Tilburg

1 OPENING

door Loet Visschers – wethouder van Tilburg

Loet Visschers plaatst deze workshop in het verlengde van en als vervolg op de bestuurlijke werkconferentie van 3 december 2002 in de Grote Kerk van Breda en nodigt eenieder uit actief aan de discussie mee te doen. Was op 3 december 2002 een van de onderdelen: 'BrabantStad ontsloten', met steeds korter wordende afstanden tussen de steden. Vandaag gaat het om onder meer topvoorzieningen en topevenementen binnen de sectoren cultuur, zorg, welzijn en sport. Een bovenstedelijke voorziening en/of evenement als such is wat hem betreft belangrijker dan de locatie; de 5 Brabantse steden zijn immers de wijken van BrabantStad.

2 AANPAK EN HOOFDLIJNEN VERKENNING

door Frits van Vugt – programmaleider

De verkenning 'bovenstedelijke' topvoorzieningen – op gebied van cultuur, zorg welzijn en sport – , is een uitwerking van de opdracht van de Programmagroep BrabantStad van medio 2002. De resultaten ervan worden gepresenteerd vanuit de meerwaarde van BrabantStad, die als branchevereniging zorg draagt voor de gezamenlijke belangenbehartiging, gezamenlijke productontwikkeling en mogelijk de afstemming in de programmering en gezamenlijk gedragen investeringen. Daarbij wordt uitgegaan van het beginsel van complementariteit en respect voor elkaars sterke punten. De vaststellingen, die worden gedaan hebben betrekking op alle genoemde sectoren en monden uit in een aantal aanbevelingen op hoofdlijnen. De nadruk ligt niet zozeer op gebouwen en prestigeobjecten als wel op de kwaliteit en duurzaamheid van bovenstedelijke voorzieningen evenementen.

3 PRESENTATIE CLUSTER ZORG

door Frits van Vugt (op hoofdlijnen)

Schets van ontwikkelingsrichting en opties door Harrie Kemps, directeur van de Provinciale Raad voor Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg.

Als BrabantStad geen concept is met een hoog virtueel gehalte, maar als realistisch met oog en oor voor de problemen van morgen, kan BrabantStad betekenis hebben bij het verder vormgeven en inrichten van een passende zorginfrastructuur op het niveau van het stedelijk netwerk:

- Er is een duidelijke verschuiving gaande van aanbod- naar vraaggestuurde zorg.
- Ouderen en (minder) validen willen in eigen omgeving blijven wonen dan wel terug naar de 'normale' woonomgeving.
- Het bouwen van meer aangepaste en aanpasbare woningen (migranten kunnen behoefte hebben aan bijvoorbeeld grotere woningen).
- Zorg voor meer en een gevarieerder aanbod van sociaal-culturele voorzieningen, die flexibel kunnen worden ingezet,
- die kunnen worden uitgewerkt en vorm gegeven in het concept van levensloopbestendige wijken, waarvoor BrabantStad het voortouw en de regie zou kunnen nemen.

Aldus kan door gezamenlijke aan productontwikkeling te doen meer samenhang worden gebracht in de aanpak van de wensen en noden van nu en morgen.

Specifiek op het gebied van topklinische medische voorzieningen zou BrabantStad, naast de Brabant Medical School, zich sterk kunnen maken voor topklinische voorzieningen als een brandwondencentrum en een intensive care voor pasgeboren baby's.

CONCLUSIE DISCUSSIE N.A.V. ZORG

Om het doel van deze workshop te kunnen positioneren binnen het concept BrabantStad gaat Pieter van Ree in op de verschillende vormen van samenwerking tussen de provincie en de grote steden in Brabant.

- 1 In het kader van het grote stedenbeleid (GSB) Probleem -georiënteerd, bijvoorbeeld gericht op achterstandswijken.

- 2 Onder de vlag van BrabantStad; uitvoeren van gezamenlijke ruimtelijk-economische en sociaal-culturele projecten met het doel het stedelijke netwerk uit te bouwen en te prepareren op de toekomst.
- 3 Sectorale samenwerking in diverse B5-overleggen tussen de wethouders en gedeputeerden op het gebied van zorg en cultuur.

Met andere woorden: niet alles hoeft te gebeuren onder de vlag van BrabantStad. Tegen deze achtergrond worden met betrekking tot het onderdeel ZORG de volgende conclusies getrokken:

- Het ontwikkelen van een concept voor levensloopbestendige wijken, voor zowel het aspect zorg als dat van huisvesting, wordt voor uitwerking voorgelegd aan het 'B5-vakoverleg Zorg, welzijn en onderwijs'.
- Activiteiten, die verband houden met de Brabant Medical School, topklinische voorzieningen als een brandwonden-centrum zouden kunnen worden opgepakt onder de vlag van BrabantStad.

4 PRESENTATIE CLUSTER CULTUUR

door **Frits van Vugt (op hoofdlijnen) en Peter Lammerts**.

Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen zaken, die op de korte termijn en op de lange termijn zijn te realiseren. De expertmeeting heeft de conclusie opgeleverd dat de basisvoorzieningen in zijn algemeenheid aanwezig zijn. De presentatie ervan kan en moet beter.

Peter Lammerts gaat in op de conclusies uit het onderzoek (de betekenis van culturele waardeketens) van Professor Mommaas van de UvT. Uit quick scans is gebleken dat Noord-Brabant deel uitmaakt van een grotere 'Europese' regio, samen met het aangrenzende België en Duitsland. De basisvoorzieningen zijn fysiek aanwezig. Door samenwerking, gericht op samenvoegen van evenementen en een gezamenlijk gebruik van die voorzieningen, zijn er mogelijkheden aanwezig om te komen

tot kwalitatief betere en grotere producties. Hiermee kan tevens worden bereikt dat zij die hier hun opleiding hebben genoten niet noodzakelijk hoeven uit te wijken naar andere regio's/landen om werk te vinden.

CONCLUSIE DISCUSSIE N.A.V. CULTUUR

Elke stad binnen BrabantStad heeft haar eigen sterke kanten qua voorzieningen. BrabantStad komt qua voorzieningen niets meer tekort. Zoek versterking en verbetering in de maakcultuur met behulp van de aanwezige voorzieningen. Dit leidt tot de stelling: geen kunstcluster in Tilburg of een museum in Breda, maar een Brabantfestival. Een stelling die overigens niet door de deelnemers wordt onderschreven.

Een uitvoerige gedachteswisseling over het hoe en wat van een Brabantfestival wordt afgerond met de volgende conclusies:

- 1 Op het gebied van CULTUUR is er nog het een en ander te ontwikkelen, zowel qua voorzieningen als qua structuurversterking in de maakketen;
- 2 Uitgezocht moet worden of BrabantStad of AZN – CULTUUR het aangewezen platform van belangenbehartiging is;
- 3 De vijf steden beschikken afzonderlijk over een aantal voorzieningen en evenementen, dat blijft centraal staan;
- 4 Onderzoek het draagvlak voor een Brabantfestival in enigerlei vorm: een paraplu over diverse festivals of upgrading van één van de festiviteiten, b.v. de Bosche boulevard.

5 PRESENTATIE CLUSTER SPORT / PUBLIEKSVOORZIENINGEN

door **Frits van Vugt (op hoofdlijnen) en Jos Kuipers, consultant Topsport van Olympisch Steunpunt Brabant**

De constatering van de expertmeeting zijn gebaseerd op dat wat de sportwereld nuttig dan wel van belang vindt. Het ministerie van VWS heeft onlangs besloten om alle voorzieningen voor Topsport weer onder te brengen in Papendal, met uitzondering van

de Bosbaan. De kansen voor BrabantStad zijn er als de gelegenheid/de kans zich voordoet, b.v. het Tongelreep-zwembad in Eindhoven. Mogelijk maakt de sportcampus Tilburg een kans, omdat alle vormen en niveaus van sportopleiding hier aanwezig zijn (van MBO tot WO). Daarnaast zou mogelijk ook aandacht besteed kunnen worden aan het grootschalig multifunctioneel provinciaal evenementen terrein Breda voor outdoorsport.

6 PRESENTATIE CLUSTER ONDERWIJS door Jeroen Saris, die een toelichting geeft op de conclusies uit het onderzoek 'Kennisregio'

De toegevoegde waarde van BrabantStad moet niet zozeer gevonden worden in het aantal en soort topvoorzieningen, maar veeleer in het 'beter gebruiken van netwerken'. De binnen Noord-Brabant aanwezige topopleidingen voor WO kennen elkaar onvoldoende. Vaak is hier sprake van verschillende werelden. Probeer die werelden met elkaar in gesprek te brengen en samenwerking te bevorderen. In zijn algemeenheid is het BrabantStad-profiel goed te noemen, met een grote aantrekkingskracht op buitenlandse investeerders. Voor het versterken van het profiel zou gebruik gemaakt kunnen worden van zogenaamde 'expats'. Bovendien verdient het aanbeveling BrabantStad tot 'brand' te maken door daarvoor een geschikt en voldoende netwerk van partijen te organiseren, die daarvoor aan de slag gaan. Dit alles omdat BrabantStad een intelligente manier van leve symboliseert.

CONCLUSIE DISCUSSIE N.A.V. ONDERWIJS

Het wordt interessant om te kijken of en hoeverre de conclusies uit het onderzoek van Jeroen Saris zijn te matchen met het onlangs gepresenteerde benchmark-onderzoek dat door de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij is uitgevoerd. Mogelijk kan BrabantStad een vliegwielfunctie vervullen als het gaat om het bevorderen van kennis en innovatie, maar ook bij een breder gebruik van de reeds aanwezige ICT-technologie in de regio. Daarnaast is het raadzaam ook te kijken naar verbreding van het

ZENITH-initiatief van de regio Eindhoven naar BrabantStad en van technologie naar mens & technologie. Dus samenwerking tussen de TU/e en de UvT. BrabantStad is een sterke merknaam. Een motto of mission statement dringt zich de komende tijd vanzelf op als duidelijker is wat de partijen met elkaar delen.

Afronding door Frits van Vugt en Pieter van Ree.

Aanwezig

dhr. drs. A. Adank (wethouder);
 mw. ir. H.J. Barendregt; mw. L. Voermans, Breda;
 dhr. F. Hund; De heer P.J.C. van der Grinten (wethouder), Eindhoven; dhr. A. Ketelaars;
 dhr. J. Bongaarts, R. van Heugten (wethouder), Helmond; dhr. Arjan van Weerden; dhr. G. Lenders;
 dhr. W. van de Staak, Provincie Noord-Brabant;
 dhr. H. Michgielsen; dhr. P. Lammerts;
 mw. E.J.M. de Jonge (wethouder), 's-Hertogenbosch;
 dhr. dr. H.A.M. Backx (wethouder);
 dhr. drs. G.W.M. van Vugt (projectleider stad van mensen); dhr. L.C.C.M. Visschers (wethouder);
 dhr. Pieter Dekkers; mw. Adly Lamers, Tilburg;
 dhr. Harrie Kemps, PRVMZ; dhr. Jos Kuipers, Olympisch Steunpunt Brabant Goirle; Jeroen Saris, Amsterdam; dhr. H.G.M. Crooijmans, Kernteam BrabantStad; dhr. P.J. van Ree (Programmamanager BrabantStad en discussieleider).

Afwezig met bericht

dhr. A.L.E. Arbouw; dhr. C.J. Leijnse;
 dhr. mr. A.A.C.M. Michielse,
 mw. mr. M.P. Heerkens, Breda; Ron Dooms, ECORYS; dhr. A. van den Heuvel; dhr. R. ter Steege;
 mw. J. Kuppens; mw. M. Mittendorf, Eindhoven;
 dhr. C.J. Bethlehem; dhr. ir. P.W.L. Kloet;
 dhr. drs. R.H. Augusteijn; dhr. J.J.M. Meulepas;
 dhr. M. Post; dhr. O. Hoes; dhr. L. Sijbers, gedep.
 L. van Nistelrooij; mw. drs. E. (Elma) Meuken-Kloosterman; mw. drs. S.M. (Silvia) Derks;
 mw. I. Wouters, Provincie Noord-Brabant;
 dhr. drs. B.S. Eigeman; dhr. H. Ter Steege;
 dhr. R. van de Mortel, 's-Hertogenbosch;
 dhr. drs. J. Hamming; dhr. M. Borgman;
 mw. drs. M.J. Spil; mw. Tineke. de Hoop;
 Trudy Raymakers, Tilburg.

COLOFON Het rapport 'Verkenning Topvoorzieningen BrabantStad – Tombola of diepte-investering' is een gezamenlijke uitgave van de gemeenten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch, Tilburg en de provincie Noord-Brabant. **Auteur(s)** Frits van Vugt (Hoofdrapport) / Maureen Linthout, Hans Mommaas, Arjen van Uden, Simon de Wijs, Wim Claessen, Geert Overdam, Jeroen Saris, Tamara Metzke, Huub Crooijmans, Pieter van Ree (Bijlagen) **Coördinatie** gemeente Breda **Lay-out** Ontwerpbureau Kees Zwart BNO, Ulvenhout **Oplage** 400 exemplaren, augustus 2003.